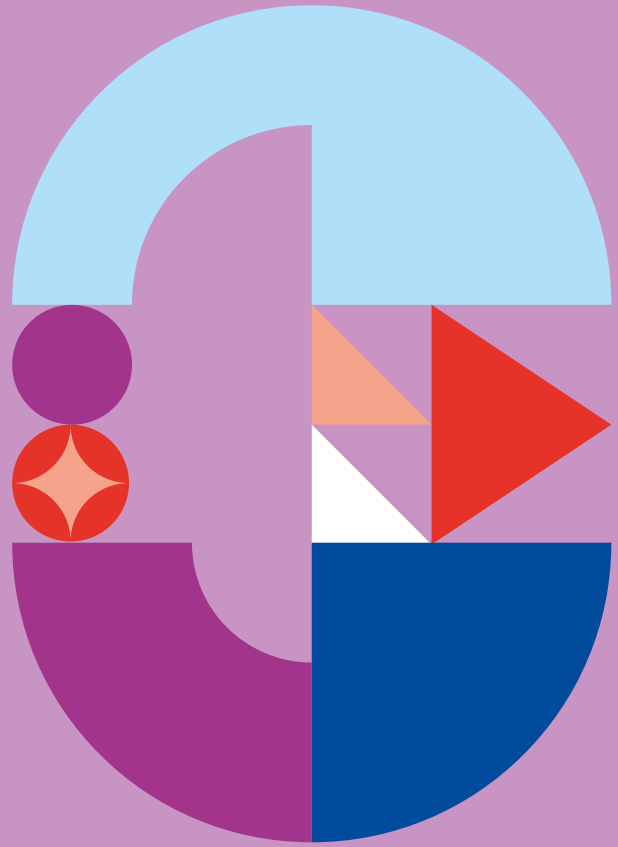
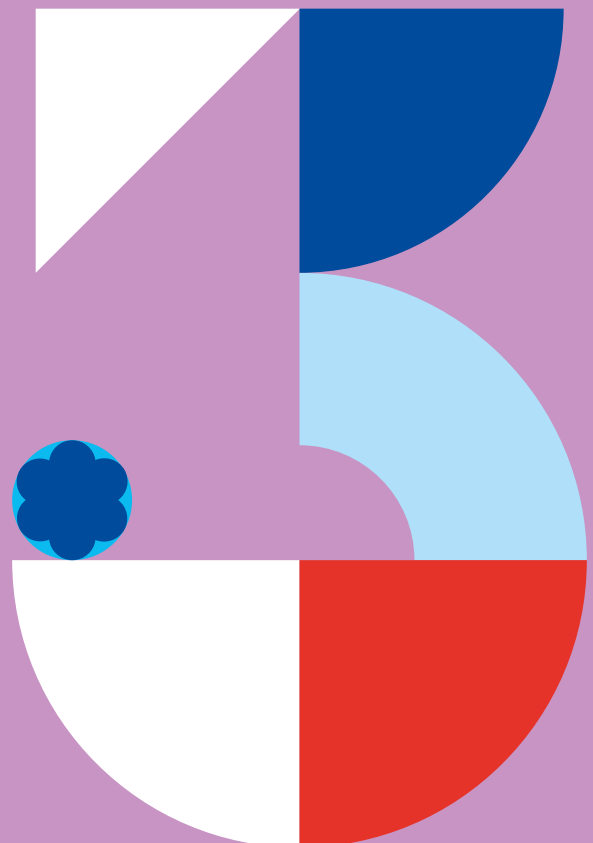

Jaarverslag

Stichting Lezen

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Reflectie op en samenvatting van het in 2023 uitgevoerde werk	5
1.1 Visie, rollen en positie	6
1.2 Reflectie op de activiteiten en ontwikkelingen in 2023	7
1.3 Realisatie doelstellingen 2023	8
2. Een solide kennisbasis	18
2.1 Onderzoek in het kader van de onderzoeksagenda	20
2.2 Overige en thema-overstijgende onderzoeken	27
2.3 Bereik-, effect- en stand-van-zakenonderzoek	29
2.4 Recapitulatie aan de hand van de prestatie-indicatoren	31
3. Een rijke leesomgeving	33
3.1 Lees- en taalonderwijs	34
3.2 Campagnes	36
3.3 Projecten	41
3.4 Extra activiteiten met externe middelen	45
3.5 Auteursbetrokkenheid	47
3.6 Kunst van Lezen	48
3.7 Recapitulatie aan de hand van de prestatie-indicatoren	49
4. Competente leesbevorderaars	51
4.1 Bijdragen aan de opleidingen van toekomstige professionals	52
4.2 Na- en bijscholingsaanbod	53
4.3 Netwerkvorming en kennisbijeenkomsten	56
4.4 Kennisdeling door publicaties	63
4.5 Gidsfunctie	67
4.6 Recapitulatie aan de hand van prestatie-indicatoren	67
5. Leesoffensief en versterking van leesbevordering	71
5.1 Een grotere en effectievere cirkel van invloed	72
5.2 Krachten bundelen en (boven)lokale netwerken	76
5.3 Recapitulatie van resultaten en prestaties	81
6. Organisatie	83
6.1 Positie in het bestel en financieel kader	84
6.2 Personeel en organisatie	84
6.3 Diversiteit en inclusie	88
6.4 Raad van toezicht	89
Bijlages (los te downloaden op lezen.nl)	
1 Jaarverslag Kunst van Lezen 2023	
2 Jaarverslag Leescoalitie 2023	

Inleiding

Het jaar 2023 was voor Stichting Lezen een achtbaan. Met een trein vol gedreven leesbevorderaars schoten we op topsnelheid heen en weer tussen hoogte- en dieptepunten, terwijl er beneden een lange wachtrij stond van mensen die ook graag wilden instappen. De stemming ging van juichend, vanwege de groeiende steun en aandacht voor leesbevordering, naar bedroefd, vanwege de nog steeds dalende leesvaardigheid en leesmotivatie en het grote aantal jongeren dat het onderwijs laaggeletterd dreigt te verlaten.

De onderzoeken PISA en PIRLS laten, net als het onderzoek van de Onderwijsinspectie, uitkomsten zien die niet alleen zorgwekkend zijn, maar ook verhelderend en richtinggevend. Ze laten zien dat de afnemende leesvaardigheid en leesmotivatie voor een belangrijk deel ontstaat in, en dus ook opgelost moet worden door het onderwijs. Stichting Lezen ontleent daaraan het vertrouwen dat de weg die we de afgelopen jaren zijn ingeslagen de juiste is. De oplossing voor de leescrisis ligt in effectief leesonderwijs, in een consistente doorgaande lijn van 0 tot 20 jaar, aan de hand van een wetenschappelijk onderbouwde aanpak.

Met de extra middelen uit het Masterplan basisvaardigheden kon Stichting Lezen de organisatie uitbreiden om deze urgente opgave het hoofd te bieden. Er werd en wordt een immense hoeveelheid werk verzet door het team. We dringen steeds dieper door in het onderwijs en gebruiken onze kennis om het leesvuur aan te wakkeren waar we maar kunnen. Mede dankzij het extra geld groeide het bereik van de programma's van Kunst van Lezen. Maar ook de daarmee steeds nauwer verweven activiteiten en kennisproducten van Stichting Lezen vonden gretig aftrek.

Zeker na zo'n hectisch jaar is het goed om terug te blikken, om te overzien wat we met vereende krachten hebben gepresteerd en te overdenken wat we daarvan hebben geleerd. Dit jaarverslag gaat primair over de activiteiten van Stichting Lezen in het kader van de BIS. Stichting Lezen heeft daarnaast vanuit Tel mee met Taal een (vooralnog tijdelijke) taak bij de preventie van laaggeletterdheid via het programma Kunst van Lezen. Dit programma voeren wij sinds

2008 uit in samenwerking met de KB, nationale bibliotheek. Tel mee met Taal maakt geen deel uit van onze BIS-taken, maar is daar wel onlosmakelijk mee verbonden.

Hoofdstuk 1 geeft een samenvatting van en reflectie op de activiteiten die we in 2023 hebben uitgevoerd. Hoofdstuk 2 gaat over onze onderzoeksactiviteiten, waarmee we verder bouwen aan de solide kennisbasis die de aanpak van leesbevordering voedt en draagt. Hoofdstuk 3 beschrijft onze activiteiten ter verrijking van de leesomgeving, bestaande uit incidentele interventies (campagnes en projecten) en structurele interventies (vooral in het kader van Kunst van Lezen). Hoofdstuk 4 besteedt aandacht aan de activiteiten en producten die bedoeld zijn om leesbevorderaars toe te rusten voor hun belangrijke taak. Hoofdstuk 5 doet verslag van het werk om het draagvlak voor leesbevordering te verbreden en te versterken. Hoofdstuk 6 ten slotte beschrijft hoe Stichting Lezen organisatorisch reilt en zeilt.

In dit jaarverslag besteden we slechts aandacht aan de resultaten en de activiteiten van Kunst van Lezen en de Leescoalitie voor zover die invloed hebben op of verweven zijn met de BIS-taken en de reguliere producten en activiteiten van Stichting Lezen. Het jaarverslag van Kunst van Lezen, dat in detail ingaat op alle activiteiten die in het kader van dat programma zijn uitgevoerd, is opgenomen in de bijlagen. Datzelfde geldt voor het inhoudelijke jaarverslag van de Leescoalitie.

Wij danken al onze partners voor hun steun en voor de constructieve samenwerking. Een speciaal woord van dank richten we aan het ministerie van OCW. Uit de investeringen uit het Masterplan spreekt een groot vertrouwen in de deskundigheid, visie en aanpak van Stichting Lezen. Daar zijn we heel blij mee. Stichting Lezen is klaar voor een nieuw rondje in de achtbaan van 2024.

Gerlien van Dalen

directeur-bestuurder Stichting Lezen

HOOFDSTUK 1

Reflectie op en samenvatting van het in 2023 uitgevoerde werk

1.1 Visie, rollen en positie

Stichting Lezen is het landelijke kennis- en expertisecentrum voor leesbevordering dat kennis genereert en verzamelt over (voor)lezen, literatuureducatie en effectief leesonderwijs. Met die kennis verbindt, ondersteunt en activeert zij de organisaties en professionals die er samen voor zorgen dat kinderen en jongeren goed en graag lezen.

Lezen is van levensbelang. Daarom wil Stichting Lezen dat alle kinderen en jongeren opgroeien met boeken en uitgroeien tot vaardige en gemotiveerde (literaire) lezers die zich blijven ontwikkelen. Alle kinderen moeten de kans krijgen om te ontdekken hoe fijn en verrijkend (voor)lezen kan zijn. Om boeken in handen te krijgen die aansluiten bij hun belangstelling, leesniveau en literaire vaardigheden. En om ook te durven kiezen voor boeken die inhoudelijk en/of taalkundig uitdagend zijn.

Structurele en integrale aanpak

Het vergt doorlopend aandacht en specifieke kennis en deskundigheid om van kinderen en jongeren lezers te maken. In alle ontwikkelfases van 0 tot 20 jaar moet leesbevordering aansluiten bij wat kinderen en jongeren op dat moment nodig hebben. We noemen dit De doorgaande leeslijn. Al onze programma's, interventies, campagnes en producten sluiten daarop aan.

Resultaten van wetenschappelijk en toegepast onderzoek geven ons steeds meer inzicht in de ontwikkeling van leesvaardigheid, leesmotivatie en literaire competentie en in de manieren waarop we kinderen en jongeren daarin kunnen stimuleren, onderwijzen en ondersteunen. Zo kunnen we onze aanpak voortdurend verfijnen en verbeteren.

Werken als een hefboom

Stichting Lezen zorgt dat mensen en organisaties die in de positie zijn om kinderen, jongeren en/of hun ouders te bereiken, serieus werk willen en kunnen maken van lezen. Als **kenniscentrum** stimuleren we dat lezen, leesbevordering, lees- en literatuuronderwijs onderwerp van onderzoek blijven en geven we de kennis die uit onderzoek voortkomt door aan de mensen die met kinderen, jongeren en/of hun ouders werken.

Als **landelijk coördinerende ondersteuningsinstelling** slaan we de brug tussen onderzoek en praktijk en tussen het letterenveld en de wereld van onderwijs en opvoeding. We voeren de Leescoalitie aan en zorgen voor de inhoudelijke basis onder het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen.

Als **aanjager en ontwikkelaar** zorgen we voor de vernieuwing en doorontwikkeling van instrumenten, campagnes en programma's voor leesbevordering, op basis van kennis uit de wetenschap en de praktijk.

Focus op intermediairs en beslissers

Stichting Lezen is primair gericht op intermediairs: mensen die een sleutelrol vervullen in de (lees)opvoeding van kinderen en jongeren, zoals leraren, professionals in kinderopvang, bibliotheek en jeugdgezondheidszorg, boekverkopers en (groot)ouders. Ook studenten van opleidingen voor opvoeding en onderwijs behoren tot deze doelgroep. Met onze consistente visie en aanpak stellen we hen in staat om kinderen en jongeren aan te zetten tot lezen.

Een secundaire doelgroep vormen de beleidsmedewerkers, bestuurders en koepelorganisaties in het onderwijs, de bibliotheeksector, de kinderopvang en de jeugdgezondheidszorg. Zij bepalen of en hoeveel ruimte intermediairs krijgen om werk te maken van lees-

bevordering. Daarom vertellen we hun wat de toegevoegde waarde is van leesmotivatie, jeugdliteratuur en effectief en motiverend leesonderwijs voor de (taal)ontwikkeling en het toekomstig maatschappelijk functioneren van kinderen en jongeren. Vervolgens proberen we de beslissers zover te krijgen dat ze daar zelf binnen en met hun organisaties een rol in gaan spelen.

1.2 Reflectie op de activiteiten en ontwikkelingen in 2023

Net als in 2022 stond veel van ons werk in het teken van effectief leesonderwijs. Dit jaar was echt een kantelpunt. Drie gezaghebbende onderzoeken op rij – [PIRLS](#), [PISA](#) en [De staat van het onderwijs](#) – maakten pijnlijk duidelijk dat zowel de leesvaardigheid als het leesplezier en de leestijd van Nederlandse kinderen en jongeren opnieuw gedaald zijn. Veel leerlingen gaan met een te laag taalniveau van de basisschool en krijgen daar last van op de middelbare school. De kloof tussen sterke en zwakke lezers groeit. Voor alle actoren in opvoeding en onderwijs is de conclusie onontkoombaar: het (voorbereidend) leesonderwijs moet beter!

De sterke focus op het leesonderwijs zorgt ervoor dat het reguliere werk van Stichting Lezen en het programmatische werk van Kunst van Lezen steeds meer in elkaar grijpen. Alles is erop gericht de doorgaande leeslijn van 0 tot 20 jaar optimaal te ondersteunen en in te richten, vanuit dezelfde consistente en integrale visie en geschraagd en getoetst door wetenschappelijk onderzoek en praktijk.

Opnieuw investeren in leesbevordering

De urgentie van de verslechterende leesvaardigheid van onze kinderen en jongeren wordt inmiddels in de hele samenleving gevoeld en onze aanpak wordt breed ondersteund. De departementen Cultuur en Onderwijs van het ministerie van OCW werken steeds meer en beter samen aan leesbevordering. Stichting Lezen heeft zich daar altijd hard voor gemaakt en deed dat ook het afgelopen jaar. Het was fantastisch dat beide departementen in 2023 via het Masterplan basisvaardigheden 73,9 miljoen euro beschikbaar stelden voor de komende drie jaar om de leesbevordering te intensiveren en te verbeteren. Dat stelt Stichting Lezen in staat om de programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school* in de periode 2024-2025 uit te breiden met een groot aantal nieuwe locaties. Daar waar al gewerkt wordt met deze programma's, kunnen we zorgen voor verdieping en verbetering. Stichting Lezen zal dit geld de komende jaren verdelen over de participerende bibliotheken, zodat deze het kunnen inzetten voor de leesbevordering op scholen en kinderopvanglocaties in hun werkgebied. Deze investering kwam bovenop de 12,9 miljoen euro die in 2022 al beschikbaar was gesteld. Daarmee konden in 2023 1.392 nieuwe kinderopvanglocaties en scholen voor (speciaal) basisonderwijs en vmbo -locaties in (Caribisch) Nederland starten met BoekStart en de Bibliotheek *op school*.

Brede onderwijssamenwerking

De urgentie van de verbeteropgave op het gebied van het leesonderwijs vraagt om brede en intensieve samenwerking in en met het onderwijsveld. Stichting Lezen was daarom zeer actief in de Kennistafel Effectief Leesonderwijs en het Topoverleg Leesonderwijs. In deze en andere onderwijsgerelateerde gremia spanden wij ons onder andere in om in samenwerking met het SLO het effectief leesonderwijs goed te verankeren in de nieuwe leerdoelen voor het primair onderwijs en in de eindtermen voor het voortgezet onderwijs.

Daarmee hebben we de basis gelegd voor de noodzakelijke verbeteringen in het leesonderwijs in de komende jaren. Het ging ons vooral om de aansluiting van het leesonderwijs van po naar vo, de integratie van leesonderwijs in andere (zaak)vakken en de integratie van leesomgeving, leesmotivatie en (jeugd)literatuur in diverse kerndoelen.

Leesoffensief op en voor het mbo

Op het mbo worden studenten en docenten volop geconfronteerd met de desastreuze gevolgen van de gestage verslechtering van de leesvaardigheid die we de afgelopen jaren in het funderend onderwijs hebben gezien. Een groot deel van de mbo-studenten dreigt als laaggeletterde van school af te komen en de maatschappij in te gaan. Het is zaak om hun resterende tijd op school te benutten om dat te voorkomen. Daarom intensiverde Stichting Lezen de samenwerking met het Kennispunt MBO Taal en Rekenen (MBO Raad) en de MBO Taalacademie (ITTA). Samen lanceerden we onder het motto 'Heel MBO leest!' een leesoffensief speciaal voor deze doelgroep.

Honger naar kennis

Vanuit het besef dat het (voorbereidend) leesonderwijs beter moet, zagen we in 2023 een groeiende behoefte aan informatie, inspiratie en houvast bij professionele leesbevorderaars in de kinderopvang, het onderwijs en de jeugdgezondheidszorg en bij bestuurders en beslissers in die sectoren. Die vertaalde zich in een flinke toename van het bereik van onze kennisproducten. De vele kennisbijeenkomsten die we organiseerden en waar onze medewerkers optraden, waren zeer goed bezocht.

Ook onze publicaties vinden gretig aftrek. Stichting Lezen wil de vindbaarheid en toepasbaarheid daarvan nog verder verbeteren door middel van speciale doelgroepwebsites voor de kinderopvang, het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en het mbo. De eerste daarvan, Lezeninhetpo.nl, werd in 2022 gelanceerd. We zagen dat deze site in 2023 goed bezocht en benut werd. Naar het voorbeeld van die site werkten we aan de ontwikkeling van de andere doelgroepsites.

1.3 Realisatie doelstellingen 2023

1.3.1 Kennisbasis

Kennis is en blijft het fundament onder de aanpak van Stichting Lezen. Aan al onze programma's ligt wetenschappelijk en praktijkgericht onderzoek ten grondslag, van onszelf, van samenwerkingsverbanden waar we aan deelnemen en van derden. We verzamelen kennis, vertalen die naar ons eigen werk en dat van de leesbevorderaars in het veld. Dat effectief leesonderwijs in het brandpunt van de belangstelling staat, is ook terug te zien in onze onderzoeksactiviteiten en in het relatiebeheer daaromtrent.

Doelstelling activiteitenplan 2021-2024	Realisatie 2023	Bereik 2023
19 onderzoeksactiviteiten in 2023. Daarmee bereiken we per jaar tussen de 25.000 en 30.000 professionals die onze publicaties downloaden en zich zo voeden met de nieuwste (onderzoeks) inzichten.	24 activiteiten	26.108 downloads

Samenwerking met of in het onderwijs

In 2023 verschenen nieuwe edities van de periodieke onderzoeken [PIRLS](#), [PISA](#) en [De staat van het onderwijs](#). De leesmotivatie en leesvaardigheid van Nederlandse jongeren blijkt nog verder gedaald de afgelopen jaren. Deze zorgwekkende uitkomsten zetten aan tot nog meer onderzoek naar leesbevordering en effectief leesonderwijs. Bij dat onderzoek raakt een steeds groter aantal partijen betrokken. Eromheen ontstaan allerlei nieuwe samenwerkingsverbanden die gericht zijn op het *evidence informed* verbeteren van het leesonderwijs en van de leesvaardigheid van kinderen en jongeren. Dat vergt wat van Stichting Lezen als kenniscentrum en als landelijke coördinator van de leesbevordering. We spannen ons in om overzicht te houden en contact te houden met organisaties die (samenwerken aan) onderzoek over lezen. Zo neemt Stichting Lezen actief deel aan de Kennistafel Effectief Leesonderwijs, waarin ook onderwijsinstellingen vertegenwoordigd zijn. Daarnaast zijn Education Lab, LeesEvolutie en het Leesbevorderingslab waardevolle en vrij nieuwe samenwerkingsverbanden.

In 2023 hebben we de samenwerking met het onderzoeksnetwerk Education Lab voortgezet en verdiept. We vinden deze samenwerking waardevol, omdat Education Lab vaak werkt op basis van co-creatie, waarbij het onderwijs zelf wordt ingeschakeld bij de uitvoering van onderzoek. Samen met TaalLab van Education Lab bereidden we een onderzoek voor naar effectief leesonderwijs binnen het project de Bibliotheek *op school* Plus. In dit project geven bibliotheken en onderwijsadviseurs gedurende drie jaar ondersteuning aan honderd scholen bij de implementatie van effectief leesonderwijs. Het project wordt gefinancierd vanuit het Masterplan basisvaardigheden.

[LeesEvolutie](#) is een groot en langdurig onderzoeksproject dat wordt gefinancierd door [NWA-ORC](#). Stichting Lezen is een van de vele consortiumpartners uit de wetenschap en maatschappij die hierin samen optrekken om het Nederlands leesonderwijs te verbeteren. Daarbij is er ook steeds aandacht voor de vraag hoe lezen door digitale media verandert en hoe het leesonderwijs daarop in kan spelen. Op basis van de inzichten die dit onderzoek oplevert, werken onderzoekers met leerlingen, docenten, docentenopleiders, methoden-, toets- en beleidsmakers aan herinrichting van het Nederlandse leesonderwijs.

In het Leesbevorderingslab aan de Vrije Universiteit, onder leiding van onze hoogleraar Roel van Steensel, wisselen leesbevorderingsonderzoekers kennis en ervaring uit met elkaar en met mensen uit de praktijk.

Stichting Lezen zorgt dat de resultaten van al deze inspanningen goed landen bij zowel het departement Onderwijs als het departement Cultuur van OCW.

Digitalisering

In 2023 zagen we de doorbraak van ChatGPT en de oplaaiende discussie over de voor- en nadelen van het gebruik van dit soort generatieve artificiële intelligentie. Deze discussie raakt ook aan het lees- en schrijfonderwijs. Enerzijds kan ChatGPT voor leerlingen een handig hulpmiddel zijn om vragen te stellen en informatie te verzamelen. Anderzijds is er de vrees dat leerlingen er complete verslagen en werkstukken door laten maken en daardoor zelf minder informatie lezen en veel minder gaan schrijven.

Stichting Lezen en haar partners doen al langer onderzoek naar de gevolgen van digitalisering voor de leesvaardigheid en het leesgedrag van kinderen en jongeren. Soms zien we gunstige invloeden. Zo wees [het SMB-onderzoek naar het leesgedrag van jongeren](#) dit jaar uit dat veel van hen zich laten inspireren door BookTok. Maar we zien ook veel ongunstige effecten. Zo blijkt het lezen van digitale teksten te leiden tot minder diepgaand tekstbegrip, vooral als het gaat om non-fictie.

Eind 2023 publiceerden we [het rapport *Aandacht voor diep lezen*](#). Uit dit onderzoek blijkt dat jongeren verschillende vormen van geletterdheid nodig hebben om de uitdagingen van de aandachtseconomie het hoofd te bieden. Behalve traditionele geletterdheid hebben zij digitale (multimediale) geletterdheid (waaronder multimediale geletterdheid), meervoudige geletterdheid (waaronder creatieve geletterdheid) en literaire competentie nodig. Het lezen van fictie en literatuur blijkt belangrijk om deze '21^e-eeuwse geletterdheid' ten volle te ontwikkelen. Hierdoor komen zij in aanraking met een verscheidenheid aan tekstvormen en leren ze om te gaan met onbetrouwbaarheid en ambiguïteit. Het lezen van langere fictieteksten is bovendien een onmisbare oefening in concentratie en diep lezen. Als deelnemer in het onderzoeksconsortium LeesEvolutie doen we mee aan het langjarige onderzoek over de manier waarop digitale middelen kunnen bijdragen aan effectief leesonderwijs in het po en vo. Dit onderzoeksproject is eind 2023 gelanceerd. We brachten in 2023 ook een rapport uit over het gebruik van en ervaringen met digitale prentenboeken in de kinderopvang. Vier op de tien kinderopvanginstellingen bieden digitale prentenboeken aan. Ze doen dit vrijwel altijd naast papier. Digitale prentenboeken zijn volgens pedagogisch medewerkers en locatiemanagers een kwalitatief hoogwaardige keuze. Het merendeel ziet het digitale prentenboek als een aanvulling op het papieren prentenboek. En tot slot deden we onderzoek naar de waardering van het project Readification, waarin korte verhalen zijn geplaatst bij een populaire videogame, om gamers ertoe te bewegen (meer) te gaan lezen. De jongeren beoordeelden de verhalen positief, maar een minderheid gaf aan de verhalen daadwerkelijk uit te lezen; dit is nog steeds een goede score ten opzichte van de benchmark van longreads digitaal lezen. De onderzoekers brachten verschillende verbeterpunten aan het licht. Zo bevelen zij aan om toekomstige verhalen te baseren op een grotere diversiteit aan games, en ook op games van andere gameproducenten.

1.3.2 Leesomgeving

Door de alarmerende onderzoeksresultaten over de voortgaande daling van de leesvaardigheid van Nederlandse kinderen en jongeren kwam er in de politiek, de kinderopvang en het onderwijs, de bibliotheken en de media meer aandacht voor de leesomgeving van baby's, kinderen en jongeren. Obstakels die een rijke leesomgeving in het onderwijs in de weg staan, zijn al jarenlang het lerarentekort, het gebrek aan aandacht voor lezen en (jeugd)literatuur op veel van de beroepsopleidingen voor opvoeding en onderwijs en de aanwezigheid van mobiele telefoons in de klas. Dat laatste obstakel wordt als het goed is snel kleiner: het dringende advies van de overheid is om mobieltjes niet meer toe te staan in het primair en voortgezet onderwijs. Stichting Lezen juicht deze beslissing toe. Het creëert ruimte voor kinderen en jongeren om zich te concentreren op het lezen van langere teksten. Het lerarentekort is helaas minder makkelijk op te lossen. Wat we wel kunnen doen, is stimuleren dat het beroepsonderwijs voldoende tijd inruimt voor lezen en literatuur, zodat pedagogisch medewerkers, onderwijsassistenten en leraren goed zijn toegerust voor hun rol als leesbevorderaars.

Doel activiteitenplan 2021-2024	Realisatie 2023	Bereik 2023
11 campagnes en projecten in 2023. Daarmee bereiken we 30.000 à 35.000 instellingen en professionals die met onze projecten en campagnes werken en zo het leesvirus doorgeven aan kinderen en jongeren.	15 campagnes en projecten	28.249 instellingen en professionals

Masterplaninvesteringen versterken De doorgaande leeslijn

Dankzij de grote investeringen uit het Masterplan basisvaardigheden konden we in 2023 veel extra geld verdelen onder de lokale bibliotheken om BoekStart en de Bibliotheek *op school* uit te breiden en te intensiveren. Dat betekent dat nog veel meer kinderdagverblijven en scholen hun leesomgeving kunnen verbeteren en verrijken. Voor veel kinderen en jongeren zijn deze programma's hard nodig, omdat ze thuis bijvoorbeeld niet of nauwelijks met boeken of (voor)lezen in aanraking komen. Met BoekStart in de kinderopvang zullen baby's en peuters kunnen kiezen uit een rijk aanbod baby- en prentenboekjes en zal er veel tijd worden ingeruimd voor voorlezen. Met de Bibliotheek *op school* zullen kinderen en jongeren elk moment van de dag een boek kunnen kiezen uit een grote, actuele collectie en krijgen zij advies van een leesconsulent. Het toenemend gebruik van effectief bewezen leesbevorderingsprogramma's door kinderopvanginstellingen en onderwijsinstellingen versterkt De doorgaande leeslijn. De impulsregeling zorgt er bovendien voor dat BoekStart en de Bibliotheek *op school* nauwer met elkaar samenwerken, waardoor de hele lijn beter verankerd wordt.

Paradigmawisseling in het onderwijs

Voor effectief leesonderwijs was 2023 een kantelpunt. We zagen een paradigmawisseling van losse lessen begrijpend lezen naar geïntegreerd leesonderwijs. Vrijwel alle actoren in het onderwijs zijn overtuigd geraakt van de noodzaak van effectief leesonderwijs en gaan daarmee aan de slag. Onze kennisproducten geven daarbij houvast en inspiratie en worden vaak en goed gebruikt. Steeds meer scholen gaan werken met thematisch onderwijs met rijke teksten en een goede en ruime boekencollectie. Stichting Lezen bezocht verschillende voorbeeldscholen om meer zicht te krijgen op goede ontwikkelingen in de onderwijspraktijk.

In 2023 werd de Friese pilot 'Effectief leesonderwijs en de Bibliotheek *op school*' afgerond en positief geëvalueerd. In het schooljaar 2022-2023 draaide het vooral om verbreding en borging van de pilot. In het werkgebied van de betrokken bibliotheek is er veel belangstelling voor. Twee gemeenten hebben al besloten om de implementatie daarvan bij andere geïnteresseerde scholen te financieren. Bovendien bezien de Friese bibliotheken of en hoe ze samen kunnen optrekken om effectief leesonderwijs en de rol van de bibliotheek daarbij bij het onderwijs onder de aandacht te brengen.

De paradigmawisseling in het leesonderwijs klinkt ook door in de nieuwe conceptkerndoelen die worden opgesteld voor het basisonderwijs, speciaal (basis)onderwijs en de onderbouw van het voortgezet (speciaal) onderwijs. SLO ontwikkelde samen met het onderwijsveld de [conceptkerndoelen Nederlands](#). Stichting Lezen en landelijke onderwijsorganisaties maakten deel uit van de adviesgroep die dit proces inhoudelijk ondersteunde. Wij hebben ons daar onder meer hard gemaakt voor de doorgaande leeslijn po-vo,

de integratie van taal- en zaakvakken en het integreren van leesmotivatie en (jeugd) literatuur in verschillende kerndoelen. Ook is mede dankzij onze inzet een aanbodgericht doel over de leesomgeving opgenomen: “De school zorgt voor een rijke taal- en leesomgeving voor alle leerlingen.”

Voor het voortgezet onderwijs is de vernieuwing van de eindtermen en het examenprogramma van het schoolvak Nederlands nog in voorbereiding. Het ziet ernaar uit dat de nieuwe eindtermen zullen leiden tot lees- en literatuuronderwijs dat meer ruimte biedt aan leesbevordering en dat beter is toegesneden op de ontwikkeling van de literaire competentie van leerlingen.

Deze curriculumherzieningen geven de leesomgeving, leesbevordering en literatuur zowel in het primair als in de onderbouw van het voortgezet onderwijs een grotere plek. Dat ziet Stichting Lezen als enorme winst, omdat daarmee een belangrijke randvoorwaarde voor verbetering van de leesvaardigheid en literaire competenties van alle kinderen en jongeren gelegd wordt.

Ieder kind een goede start

Een goede start van de leesopvoeding (voorlezen, praten en samen liedjes zingen, in het Nederlands of in een andere thuistaal) is noodzakelijk voor de lees- en taalontwikkeling op latere leeftijd. Daarom probeert Stichting Lezen ouders te activeren via de geboorte- en jeugdgezondheidszorg. We werken daarbij structureel en tot wederzijdse tevredenheid samen met het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), bijvoorbeeld aan interventies op het consultatiebureau. Onder de noemer BoekStartcoaches zijn op steeds meer consultatiebureaus medewerkers van de bibliotheek aanwezig. Zij vertellen de ouders over zaken als het belang van taalstimulering, over het feit dat ook praten en voorlezen in de thuistaal heel goed is voor de taalontwikkeling van kinderen en over de werking van BoekStart. De coaches besteden extra aandacht aan gesprekken met laagtaalvaardige ouders. De medewerkers van het consultatiebureau zijn (zeer) tevreden over het lokale partnerschap met de bibliotheek. Maar wat nog belangrijker is: ruim 80% van de BoekStartcoaches zegt de ouders met wie ze gesproken hebben terug te zien in de bibliotheek. Er is dan ook alle reden om de samenwerking tussen bibliotheek en jeugdgezondheidszorg te verdiepen en BoekStartcoaches op nog meer locaties in te zetten.

1.3.3 Leesbevorderaars

Alle leesbevorderaars, zowel in het (voorbereidend) onderwijs als in de bibliotheken, zijn in 2023 vooral bezig geweest met effectief leesonderwijs. We zien dat steeds meer mensen uit het onderwijs gretig gebruikmaken van onze kennis over de verbetering van leesmotivatie en leesvaardigheid. We bieden hierover trainingen aan voor de leesconsulenten, die namens de bibliotheken op scholen komen in het kader van de Bibliotheek *op school*. We merkten in het praktijkonderwijs en het mbo, waar het leesniveau laag en de nood hoog is, dat leraren (en bibliotheken) veel behoefte hebben aan meer kennis over lezen en leesbevordering. Speciaal voor deze doelgroep ontwikkelden we in 2023 veel tools en kennisproducten. Ook voor ouders met jonge kinderen ontwikkelden we het nodige, zodat ook zij als leesopvoeders houvast en inspiratie kunnen vinden. Want vroeg begonnen, is veel gewonnen.

Doelstellingen activiteitenplan 2021-2024	Realisatie 2023	Bereik 2023
9 kennisbijeenkomsten in 2023. Daarmee bereiken we 1.500 à 3.000 professionals die onze congressen bezoeken, plus nog 2.000 professionals die ons op de tweejaarlijkse NOT-onderwijsbeurs ontmoeten. Met hen spreken we over de beste manier om leesbevordering uit te voeren.	15 kennisbijeenkomsten (incl. NOT)	16.458 bezoekers
4 websites in 2023. We bereiken 140.000 à 160.000 geïnteresseerden via onze websites, sociale media- en/of nieuwsbrieven en informeren en inspireren hen langs die weg om praktisch aan de slag te gaan als leesbevorderaar.	6 websites	237.561 bezoekers
5 soorten gedrukte informatiepublicaties (o.a. tijdschrift Lezen, brochures, infographics) in 2023. Daarmee voorzien we 25.000 à 35.000 afnemers van praktische informatie en inspiratie.	7 soorten gedrukte publicaties	66.359 gedrukte publicaties

Voorzien in de groeiende kennisbehoefte

In 2023 zagen we een sterke toename van de kennisbehoefte over leesbevordering en effectief leesonderwijs. Leesbevorderaars waren zeer geïnteresseerd in wetenschappelijke inzichten en in praktische toepassingen daarvan. Het aantal bezoekers op lezeninhetpo.nl is bijna verdubbeld ten opzichte van 2022. In 2023 probeerden we in al onze congressen en seminars aan te sluiten bij de ontwikkelingen in het leesonderwijs. Dat was een goede keus, want alle bijeenkomsten waren binnen een mum van tijd uitverkocht en trokken behalve bibliotheekmedewerkers steeds meer bezoekers uit het onderwijs. We besteedden er aandacht aan vragen zoals:

- Hoe is het gesteld met de leesvaardigheid en leesmotivatie van onze kinderen en jongeren?
- Hoe draagt het onderwijs hieraan bij en hoe ziet effectief leesonderwijs eruit?
- Wat moeten we in het onderwijs doen om de ontleding tegen te gaan?
- Hoe kan Stichting Lezen bibliotheken faciliteren bij hun ondersteunende rol voor het onderwijs?

Omdat de belangstelling voor lezingen over dit onderwerp zo groot was, maakten we op basis van onze kennisbijeenkomsten voor het eerst podcasts. Daardoor bereikten onze kennisevents een nog groter publiek. De podcasts sloegen goed aan; ze werden veel beluisterd.

Behalve via congressen en seminars verspreidden we de nieuwste inzichten uit onderzoek en praktijk ook weer via publicaties en trainingen. Zo verwerkten we de ervaringen uit de hierboven beschreven pilot 'Effectief leesonderwijs en de Bibliotheek op school' in trainingen voor leesconsulenten over effectief leesonderwijs. Ook actualiseerden we het materiaal bij de opleiding voor aankomende leescoördinatoren, waarbij er meer nadruk kwam te liggen op effectief leesonderwijs.

Extra inzet op praktijkonderwijs en mbo

Op het praktijkonderwijs en het mbo is het risico dat jongeren laaggeletterd uitstromen het grootst. Daarom besteedde Stichting Lezen in 2023 extra aandacht aan deze onderwijsrichtingen. Docenten kregen extra kansen om hun expertise over leesbevordering te verhogen.

In 2023 deelden we de bevindingen van de pilot de Bibliotheek *op school* in het praktijkonderwijs uit 2021 in de brochure [Lezen in het praktijkonderwijs](#). Daarnaast organiseerde Stichting Lezen twee webinars voor bibliotheekmedewerkers, leesconsulenten en docenten in het praktijkonderwijs. Met de [handreiking Lezen als een pro](#) en de gelijknamige tweedaagse training zorgden we dat leesconsulenten die met het praktijkonderwijs (gaan) werken daar goed op zijn voorbereid.

Dit jaar lanceerde Stichting Lezen in samenwerking met Kennispunt MBO Taal en Rekenen (MBO Raad) en de MBO Taalacademie (ITTA) het Leesoffensief 'Heel MBO leest!'.

Gelijktijdig organiseerden we een congres voor mbo-scholen en bibliotheken die met mbo-instellingen samenwerken of dat van plan zijn. Er was veel animo voor dit congres. We brachten ook een aantal belangrijke publicaties uit voor en over het mbo.

De [Handreiking Leesoffensief - 'Heel mbo Leest!'](#) bevat praktische tips en handvatten om met lezen aan de slag te gaan. De [Handreiking Samenwerking met de Bibliotheek](#) geeft uitleg over de manier waarop lokale bibliotheken scholen kunnen ondersteunen bij een leesoffensief. In de publicatie [Young Adult literatuur - een wereld aan mogelijkheden](#), legt onderzoeker Linda Ackermans uit wat de meerwaarde is van dit populaire genre en hoe dat ingezet kan worden in het mbo. Ook publiceerden we de docentenhandleidingen [Lezen in het mbo en de Bibliotheek op school](#), [Lezen in het mbo en burgerschap](#) en [Lezen in het mbo en leesproblemen](#). Lees meer over het mbo-leesoffensief in hoofdstuk 5.

Ouders in stelling brengen

Stichting Lezen richt zich primair op professionele leesbevorderaars, zoals leesconsulenten in de bibliotheek en professionals in de kinderopvang en in het onderwijs. Ouders zijn echter de belangrijkste leesbevorderaars, zo blijkt uit onderzoek, zeker in de voorschoolse fase. Daarom ondersteunt Stichting Lezen specifiek deze groep ouders bij de belangrijke taak hun kinderen vanaf de geboorte te voeden met rijke taal. Dat kan door het zingen van liedjes, door te praten over wat er te zien en te horen is in de omgeving, door spelletjes te doen én door samen boeken te lezen en te bekijken. Via de BoekStartkoffertjes die ouders van de bibliotheek krijgen, bereiken we jaarlijks veel ouders (zie voor de cijfers bijlage Kunst van Lezen). In het kader van BoekStart doen we nog veel meer om ouders zo goed mogelijk te informeren over het waarom, hoe en wat van taalstimulering en voorlezen. Zo verschijnt het e-magazine [BoekStart voor jou](#) vier keer per jaar. Ouders vinden daarin boekentips en interessante achtergrondinformatie. Anderstalige ouders en ouders die een streektaal spreken, moedigen we aan om samen met hun kind aandacht te besteden aan lezen en daarbij niet bang te zijn om hun thuistaal te gebruiken. Onderzoek heeft aangetoond dat de taalontwikkeling van kinderen erbij gebaat is als het taalcentrum in het brein al vroeg en vaak gestimuleerd wordt. Daarbij maakt het niet uit welke taal wordt gebruikt. Om voorlezen in meertalige gezinnen te stimuleren zijn er in 2022 [100 voorleesfilmpjes](#) in het Marokkaans-Arabisch, Syrisch-Arabisch, Pools en Turks gemaakt. Elf bibliotheken namen in 2023 deel aan een pilot waarin de voorleesfilmpjes gericht werden toegepast in diverse leesbevorderingsprogramma's en -activiteiten, zoals BoekStart en de Voorlees-Express. Stichting Lezen is nauwe betrokken bij deze pilot, met als doel de opgedane kennis en instrumenten te borgen en door te ontwikkelen in BoekStart.

1.3.4 Leesoffensief

Dankzij de extra middelen vanuit het Masterplan basisvaardigheden voor de uitbreiding en versterking van BoekStart en de Bibliotheek *op school* is onze positie in het onderwijs flink verstevigd. De grote opgave die er ligt op het gebied van effectief leesonderwijs vroeg veel inzet om nieuwe relaties in het onderwijs aan te knopen en te zoeken naar de meest effectieve manieren van opereren in het complexe krachtenveld van het onderwijs.

We startten met de ontwikkeling van een langetermijnstrategie gericht op borging van BoekStart, de Bibliotheek *op school* en effectief leesonderwijs.

Doelstelling activiteitenplan 2021-2024	Realisatie 2023	Bereik 2023
4 strategische activiteiten in 2023. Het gaat o.a. om onze ambassadeurs, de campagnes van de Leescoalitie en onze internationale samenwerkingen. Daarmee bereiken we circa 1.000.000 mensen (breed publiek) die we laten zien hoe leuk en inspirerend lezen kan zijn.	7 strategische activiteiten	3.197.691 contacten*

*Het gaat hier niet om unieke personen maar om het aantal keer dat we iemand hebben bereikt of geïnformeerd over een activiteit in het kader van de Leescoalitie.

Onderwijs en cultuur samen voor leesvordering

Leesbevordering is lang een doel geweest van uitsluitend het cultuurbeleid. Stichting Lezen heeft zich er lange tijd hard voor gemaakt om het ook vanuit het onderwijsbeleid te ondersteunen. In 2023 werden op dat punt belangrijke, misschien wel beslissende stappen gezet. Zowel het departement Cultuur als het departement Onderwijs van OCW tekenden voor de extra financiering voor onze programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school*. Voor de komende drie jaar werd uit het Masterplan basisvaardigheden [74 miljoen euro](#) extra aan Stichting Lezen ter beschikking gesteld voor de opschaling en verankering van BoekStart en de Bibliotheek *op school*. Tijdens de bekendmaking van deze beslissing op [30 oktober](#) werd het belang van samenwerking tussen het onderwijs en de bibliotheek gezamenlijk uitgedragen door de minister voor Primair en Voortgezet onderwijs Mariëlle Paul en de toenmalige staatssecretaris Cultuur en Media Gunay Uslu. Dankzij deze vervlechting van Onderwijs en Cultuur is het draagvlak voor leesbevordering versterkt en de draagkracht van Stichting Lezen eveneens.

Opschaling en verankering BoekStart en de Bibliotheek *op school*

Met de [12,9 miljoen euro](#) die we in 2022 ontvingen van de minister van OCW in het kader van het Masterplan basisvaardigheden, konden we de leesbevordering in het (voorbereidend) onderwijs versterken door BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* sterk uit te breiden. We kregen hiervoor veel meer aanvragen dan we konden honoreren. Dat liet zien hoe groot de behoefte is en hoe goed de programma's aangeschreven staan. In totaal konden we in 2023 met de extra middelen op maar liefst 1.392 nieuw locaties in (Caribisch) Nederland starten met BoekStart en de Bibliotheek *op school*. Het ging daarbij om locaties van kinderopvang, (speciaal) basisonderwijs en het vmbo. Met de 74 miljoen die we daarbovenop ontvingen in 2023 kunnen we deze ontwikkeling met kracht doorzetten. Wij zullen dit geld de komende jaren verdelen over de participerende

bibliotheken. Die zetten het op hun beurt in voor het starten van samenwerkingen met nieuwe scholen en kinderopvanglocaties in hun werkgebied en voor het verbeteren en verdiepen van de bestaande samenwerkingen. Zie verder paragraaf 3.5 en de bijlage van Kunst van Lezen.

Stichting Lezen is blij met deze incidentele investeringen, maar blijft van mening dat succesvolle leesbevordering structurele financiering nodig heeft. Mede naar aanleiding van de [motie Mohandis c.s.](#) gaf het ministerie van OCW opdracht om te onderzoeken hoe de aanpak van de Bibliotheek *op school* duurzaam verankerd kan worden. Het rapport [Onderzoek voorwaarden duurzame verankering de Bibliotheek op school](#) bevestigde dat de aanpak van de Bibliotheek *op school* effectief is om de leesmotivatie en de leesvaardigheid te vergroten en dus de moeite waard is om te borgen. Het rapport formuleerde als randvoorwaarden voor de duurzame verankering van de Bibliotheek *op school* onder andere dat het programma gegarandeerd voor ten minste vijf jaar wordt voortgezet en dat het programma niet afhankelijk is van individuele of politieke voorkeuren.

Strategische relaties in en met het onderwijs

Doordat ook de minister van Primair en Voortgezet onderwijs leesbevordering nu voluit steunt, is het voor Stichting Lezen makkelijker geworden om zich in en ten opzichte van het onderwijs te positioneren en te zorgen dat onze kennis, ervaring en interventies daar meer en beter gebruikt worden.

Stichting Lezen is in 2023 toegetreden tot de Kennistafel Effectief Leesonderwijs en sloot ook aan bij het zogenaamde Topoverleg Leesonderwijs. De Kennistafel en het Topoverleg zijn een initiatief van de PO-Raad, VO-raad en het Nationaal Regieorgaan Onderwijs-onderzoek (NRO) en beogen uitwisseling tot stand te brengen tussen wetenschappelijke onderzoekers van en professionals uit de onderwijspraktijk. Hier wordt besproken hoe we tot een gezamenlijke en eenduidige visie op en aanpak voor leesonderwijs kunnen komen. De [Kwaliteitswaaier: Effectief leesonderwijs in begrijpend lezen](#) van de Kennistafel sluit aan bij de visie van Stichting Lezen en bevat verwijzingen naar onze website lezeninhetpo.nl en de Bibliotheek *op school*.

Stichting Lezen investeerde ook in de relatie met de Onderwijsinspectie. In [De Staat van het Onderwijs 2023](#) uitte de inspectie haar zorgen over de basisvaardigheden. Steeds minder kinderen en jongeren halen het basisniveau dat nodig is om goed te kunnen functioneren in de maatschappij. De inspectie en Stichting Lezen zijn in gesprek over de langetermijnstrategie die nodig is om deze neergaande trend te keren en de middelen die de inspectie daarbij kan inzetten.

Langetermijnstrategie Leesoffensief doorzetten

Naast de extra Masterplanmiddelen ontvingen we eind 2023 uit de coalitieakkoordmiddelen voor cultuur ook extra BIS-gelden. Deze gebruiken we om verder te werken aan onze langetermijnstrategie: we versterken de communicatie rondom onze kennisproducten en de coördinerende rol van Stichting Lezen. De afgelopen jaren hebben we met het oog hierop veel onderzoek en voorbereidend werk gedaan.

Hoewel veel onderwijs- en kinderopvangorganisaties bezig zijn met effectief leesonderwijs en leesbevordering, weet nog niet iedereen Stichting Lezen en haar kennisproducten even goed te vinden. Daarom startten we in 2023 met een herijking van onze strategische communicatie en onze productmarketing met het oog op de nieuwe BIS-periode 2025-2028.

Door de urgentie van de afnemende leesvaardigheid als maatschappelijk probleem werden er ook buiten Stichting Lezen steeds meer initiatieven voor leesbevordering opgestart. Enerzijds is dat een prachtige ontwikkeling die we van harte toejuichen. Anderzijds stelde dit ons als landelijk coördinator van de leesbevordering voor nieuwe uitdagingen. Het werd bijvoorbeeld nog belangrijker om de boodschap van effectief leesonderwijs en een eenduidige en samenhangende aanpak daarvan over te brengen aan het (voorbereidend) onderwijs. En het vergde meer om het overzicht te bewaren over wat er op het gebied van leesbevordering gebeurt en inzicht te krijgen in de kwaliteit en de potentie van nieuwe ontwikkelingen.

Leescoalitie

In de Leescoalitie bundelen steeds meer partners uit het boekenvak, de bibliotheeksector, het letterenveld de krachten om kinderen en jongeren uit te laten groeien tot goede lezers die graag een boek pakken en daarbij een literaire uitdaging niet uit de weg gaan. Het voorzitterschap van de Leescoalitie is voor Stichting Lezen een belangrijk instrument voor haar verbindende en coördinerende rol. Dit jaar waren we blij met de input van de Leescoalitie op belangrijke onderwerpen als de conceptkerndoelen voor het onderwijs en de inrichting van het toekomstige literatuuronderwijs. De Leescoaliticampagne Springlezend had als doel de belangrijke rol van leraren binnen het leesonderwijs te onderstrepen en leraren elkaar te laten inspireren met voorbeelden van uit de praktijk. Het enthousiasme dat de campagne opriep, mondde uit in allerlei nieuwe initiatieven: [een website](#) waarop leraren en docenten kennis, boeken- en lestips met elkaar kunnen uitwisselen en de talkshow [Springlezend LIVE](#) over effectief leesonderwijs. Lees hier meer over in de bijlage van de Leescoalitie.

HOOFDSTUK 2

Een solide kennisbasis

Al het werk van Stichting Lezen is gebaseerd op kennis uit (wetenschappelijk) onderzoek, praktijkervaringen en combinaties daarvan. De verbinding tussen praktijk en onderzoek is essentieel voor de effectiviteit van ons werk en kenmerkend voor onze manier van werken. Kennis is onmisbaar om de leesomgeving goed in te kunnen richten, om leesbevorderaars toe te rusten voor hun taak en om partners, politiek en stakeholders te vertellen over het nut van leesbevordering.

Stichting Lezen verzamelt en stimuleert onderzoek van derden over (leren) lezen, initieert zelf onderzoek en maakt regelmatig deel uit van brede consortia die samen financiering aanvragen voor nieuw onderzoek. Ook het toegankelijk maken van de kennis die uit al dat onderzoek voortkomt, is een belangrijk onderdeel van ons werk als kenniscentrum; daarvoor verwijzen we naar hoofdstuk 4.

Stichting Lezen hanteert een dynamische onderzoeksagenda die aansluit op actuele ontwikkelingen en behoeften. Buiten de onderzoeksagenda om doen we structureel onderzoek naar algemene ontwikkelingen in de leescultuur en het lees-, koop- en leen-gedrag van de Nederlandse bevolking; het bereik en effect van leesbevordering in het algemeen; het bereik en effect van de activiteiten van Stichting Lezen en Kunst van Lezen en naar de stand van zaken van leesbevordering in de kinderopvang en het onderwijs. Voor dit alles werken we intensief samen met hogescholen en universiteiten, onderzoeksbureaus en onze vaste samenwerkingspartners KVB Boekwerk en Stichting Markt-onderzoek Boekenvak (SMB).

Stichting Lezen zet zich graag in voor de volgende generatie onderzoekers en professionals. In 2023 hadden we twee onderzoekstagiairs in huis. Daarnaast stimuleren we via de tweejaarlijkse Scriptieprijs Leesbevordering studenten om hun afstudeeronderzoek over leesbevordering te doen.

Spin in het wetenschappelijke web

Roel van Steensel, hoogleraar op de door Stichting Lezen gefinancierde leerstoel Leesgedrag aan de Vrije Universiteit en tevens universitair hoofddocent Onderwijs-wetenschappen aan de Erasmus Universiteit, is een belangrijke initiator van wetenschappelijk onderzoek naar allerlei aspecten van het (leren) lezen. In 'zijn' LeesbevorderingsLab werken onderzoekers uit taal- en tekstwetenschap, tweede-taalverwerving, literatuurwetenschap, pedagogiek en onderwijswetenschappen samen om antwoorden te vinden op vragen zoals: hoe kunnen tekstbegrip en leesmotivatie bij de overgang naar groep 3 effectief worden gestimuleerd? Draagt leesbevordering bij aan tweede-taalleren? Hoe kan de literaire leesvaardigheid van middelbare scholieren worden gestimuleerd? Wat bepaalt of iemand leest of niet? Kan met de inzet van digitale middelen de leesmotivatie worden bevorderd?

Als promotor is Van Steensel betrokken bij onderzoeksprojecten die direct relevant zijn voor het werk van Stichting Lezen, zoals de onderzoeken naar de intensivering van de Bibliotheek *op school* in het basisonderwijs en naar de langetermijneffecten van BoekStart. Andere onderzoeken die onder zijn begeleiding en/of leiding plaatsvinden gaan over digitaal lezen, diverse aspecten van tweede-taalleren en het leesgedrag van leraren.

Van Steensel slaagde erin om bijna 7 miljoen euro aan onderzoeksfinanciering binnen te halen. Daarmee kan onderzoek gestart worden naar onder andere leesweerstand, interventies in vmbo en praktijkonderwijs, leesbevordering in

internationale schakelklassen en preventie van laaggeletterdheid. Door zijn lezingen, publicaties en lidmaatschappen van onder andere de Taalraad, het Kenniscentrum Kansengelijkheid en de Kennistafel Effectief Leesonderwijs zorgt Van Steensel bovendien dat actuele wetenschappelijke kennis over (leren) lezen landt in praktijk en beleid in de sectoren opvoeding en onderwijs.

Stichting Lezen stopte de financiering van de bijzondere leerstoel Lezen & Digitale Media aan de Technische Universiteit Twente. Het vertrek van Eliane Segers als bijzonder hoogleraar per 1 januari 2023 was voor Stichting Lezen de aanleiding om deze tweede leerstoel te heroverwegen. We voerden daarover diverse gesprekken en onderzochten wensen en mogelijkheden voor alternatieve invullingen.

In de volgende paragrafen lichten we steeds enkele onderzoeken uit; vooral onderzoeken die in 2023 zijn opgestart. De tabellen geven een volledig overzicht van alle onderzoeken die in 2023 binnen een bepaald thema of een specifieke categorie van onderzoeken werden uitgevoerd, afgerond en/of gepubliceerd.

Onderzoeken die in het kader van Kunst van Lezen zijn uitgevoerd, worden nader toegelicht in het jaarverslag Kunst van Lezen in bijlage 1.

2.1 Onderzoek in het kader van de onderzoeksagenda

Stichting Lezen werkt op het snijvlak van onderzoek en praktijk en zorgt voor een productieve interactie daartussen. Onze onderzoeksagenda komt tot stand in wisselwerking met het werkveld van bibliotheek, onderwijs, opvoeding en wetenschap en wordt tussentijds bijgesteld als daar behoefte aan is. In 2023 stonden de volgende thema's centraal:

- Effectief leesonderwijs en leesmotivatie
- Lezen in een multimediale omgeving
- Diversiteit en inclusie
- De sociale lezer

Thema: Effectief leesonderwijs en leesmotivatie

Effectief leesonderwijs kreeg dit jaar veel aandacht van onderzoekers. Stichting Lezen participeert in onderzoeksprojecten en consortia die kunnen helpen om het leesonderwijs te verbeteren.

LeesEvolutie

Meer dan vijftig wetenschappers en maatschappelijke partners bundelden de krachten om uit te zoeken hoe het leesonderwijs van de toekomst eruit moet zien. Tijdens het wetenschappelijk congres van Stichting Lezen lanceerden zij het project [LeesEvolutie](#). Inge Vossenaar, directeur-generaal Funderend Onderwijs bij OCW, nam de startverklaring in ontvangst. Binnen dit project wordt de komende acht jaar onderzocht wat het betekent om in het digitale tijdperk 'geletterd' te zijn. Ook ontwikkelen en testen de onderzoekers nieuwe onderwijsvormen om het leesonderwijs te versterken. Daarin wordt meegenomen hoe lezen door digitale media verandert en hoe het leesonderwijs daarop in kan spelen. De wetenschappers zoeken samen met leerlingen, docenten, docentenopleiders, methode- en toetsmakers en beleidsmakers naar mogelijkheden voor herinrichting van het Nederlandse leesonderwijs.

Lezen en laten lezen

Het lezen van literatuur helpt om leerlingen te laten uitgroeien tot gemotiveerde 'diepe' lezers. Er zijn echter indicaties dat leerkrachten in het basisonderwijs en docenten Nederlands in het voortgezet onderwijs weinig literaire teksten lezen die voor hun leerlingen relevant zijn. Ook zijn er aanwijzingen dat hun repertoirekennis en leesbevorderingscompetenties te wensen overlaten. Dit zou betekenen dat veel leraren onvoldoende zijn toegerust voor hun rol als leesbevorderaar. Om meer zicht te krijgen op deze problematiek wordt in kaart gebracht welke kennis en competenties aanwezig zijn bij docenten van basisscholen, vmbo en onderbouw havo/vwo en aankomende leraren (studenten van de pabo en tweedegraadslerarenopleiding). In een designstudie ontwikkelen wetenschappers en onderwijsprofessionals in co-creatie een aanpak voor de versterking van leraren in hun rol als leesbevorderaars.

Weerzin tegen lezen of weer zin in lezen?

Vrij lezen is een van de vaakst voorkomende leesactiviteiten in het basisonderwijs. Toch is deze activiteit niet altijd effectief. Een groep onderzoekers en onderwijsprofessionals onderzocht daarom hoe de opbrengst van het vrij lezen kan worden vergroot, met name onder ongemotiveerde lezers. Dat resulteerde in de publicatie [Weerzin tegen lezen of weer zin in lezen?](#) De auteurs lieten zich zowel inspireren door wetenschappelijke inzichten als door de persoonlijke ervaringen van leerlingen. Stilte en rust, kunnen opgaan in een boek, concentratie, zelfstandig (ononderbroken) lezen en een passend aanbod blijken bepalend voor de effectiviteit van het vrij lezen. In aansluiting op die bevindingen ontwikkelden de onderzoekers vijf activiteiten om het vrij lezen te verrijken. Deze activiteiten kunnen op verschillende momenten worden ingezet: voorafgaand aan het lezen (een boekenkring), tijdens het lezen (achtergrondmuziek of audio-ondersteuning) en na het lezen ('vraag maar' en 'lees en deel').

Dagboekstudie situationele motivatie

Stabiele opvattingen over lezen (leesmotivatie) en situatiespecifieke elementen (bijvoorbeeld de kwaliteit van een specifiek boek of de toegang tot andere activiteiten dan lezen) bepalen samen het leesgedrag. Om erachter te komen hoe stabiele opvattingen over lezen en situatiespecifieke elementen zich tot elkaar verhouden en op elkaar inwerken, werden honderd studenten bevroegd. Zij vulden een algemene vragenlijst in over hun leesmotivatie en hielden twee weken lang een leesdagboek bij. De studenten werden geworven via de EUR en de VU, en binnen de pabo's en lerarenopleidingen waarmee deze universiteiten samenwerken. Het onderzoek geeft antwoorden op vragen zoals:

- zet een gemotiveerde lezer toch door bij een tegenvallend boek?
- kunnen situatiespecifieke factoren stabiele opvattingen overstemmen, grijpt iemand met een gematigde leesmotivatie bijvoorbeeld toch naar een boek als er geen andere activiteit voorhanden is?
- of andersom: kunnen stabiele opvattingen het winnen van situatiespecifieke factoren?

Tabel 2.1: Onderzoeken thema Effectief leesonderwijs en leesmotivatie

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
Lezen en laten lezen – deel 1 (Leraren als leesbevorderaars)	Consortiumpartner en uitgever	Wenckje Jongstra (KPZ Zwolle)	Gepubliceerd maart 2023
Weerzin tegen of weer zin in lezen?	Partner en uitgever	Roel van Steensel, Paul de Maat, Eke Krijnen (Erasmus Universiteit Rotterdam)	Gepubliceerd mei 2023
Dagboekstudie situationele motivatie	Partner en uitgever	Roel van Steensel (Vrije Universiteit/ Erasmus Universiteit)	Loopt; afronding en publicatie in 2024
Literatuurstudie leesgesprekken	Opdrachtgever en coördinator	Lesya Ganushchak (Erasmus Universiteit); financiering Kunst van Lezen	Loopt; afronding en publicatie in 2024
Effectiviteit de Bibliotheek <i>op school</i> plus	Opdrachtgever en coördinator	Education Lab; financiering Kunst van Lezen	Loopt; afronding in 2027/28
Evaluatie effectief leesonderwijs bij de Bibliotheek <i>op school</i>	Opdrachtgever en coördinator	IJsselgroep; financiering Kunst van Lezen	Afgerond in 2023
Lezen en laten lezen – deel 2 (Leraren als leesbevorderaars)	Consortiumpartner en uitgever	Wenckje Jongstra (KPZ Zwolle); financiering Kunst van Lezen	Voorbereid in 2023; afronding in 2025
LeesEvolutie	Consortiumpartner en uitgever	Els Stronks (Universiteit Utrecht)	Loopt; afronding over 8 jaar

Thema: Lezen in een multimediale omgeving

De digitale wereld is in toenemende mate een multimediale wereld, waarin tekst, (bewegend) beeld, geluid en games samenkomen. Deze ontwikkeling beïnvloedt ook het boek en de manieren waarop mensen lezen. Er wordt van kinderen en jongeren verwacht dat zij verschillende soorten teksten kunnen vinden, begrijpen en op waarde kunnen schatten. Het begrip ‘geletterdheid’ krijgt daardoor een andere invulling.

Aandacht voor diep lezen

Nederlanders pakken steeds minder vaak een boek op en brengen meer tijd online door. Met name jongeren besteden nog maar weinig tijd aan het diep lezen van (lange) teksten. Via de digitale media komen zij dagelijks wel in aanraking met een constante stroom aan vluchtige, digitale informatie, die uitnodigt tot multitasken en oppervlakkig lezen. Onze tijd vraagt dan ook om een andere vorm van geletterdheid. De 21^e-eeuwse geletterdheid omvat alle (lees)vaardigheden die lezers nodig hebben om hun weg te vinden in de tekstele veelheid en veelzijdigheid van nu. Daartoe behoren traditionele geletterdheid, digitale en multimediale geletterdheid en meervoudige of creatieve geletterdheid. Bij dat laatste gaat het er vooral om dat leerlingen weten hoe lezen werkt en welke strategieën in bepaalde situaties behulpzaam kunnen zijn om een tekst snel en goed te begrijpen. Dat stelt hen in staat om verschillende manieren van lezen bewust in te zetten, afhankelijk van het soort tekst en het leesdoel. Het lezen van fictie kan helpen om deze vaardigheden te ontwikkelen. Fictie brengt lezers in aanraking met een verscheidenheid aan tekstvormen en leert hen om te gaan met onbetrouwbaarheid en ambiguïteit. Het lezen van langere fictieteksten vormt een oefening in diepe aandacht en diep lezen, wat onontbeerlijk is voor complex tekstbegrip en het kritisch omgaan met teksten. Juist dit staat onder druk bij kinderen en jongeren.

Kennis van de competenties en vaardigheden die vallen onder een 21^e-eeuwse geletterdheid is daarom van belang bij het inrichten van het lees- en literatuuronderwijs in het primair en voortgezet onderwijs.

Scriptieprijs voor onderzoek naar digitale visuele romans

De tweejaarlijkse Vlaams-Nederlandse Scriptieprijs Leesbevordering is een initiatief van Stichting Lezen en Iedereen Leest. We willen daarmee onderzoek naar lezen stimuleren en beloftevol masteronderzoek op het gebied van leesbevordering meer zichtbaarheid geven. In 2023 beoordeelde de jury, bestaande uit voorzitter Eliane Segers (Radboud Universiteit), Stef Craps (Universiteit Gent) en Melina Ghassemi Nejad (Universiteit Antwerpen), 24 masterscripties uit de periode 2020-2022. Winnaar was de Nederlandse Marie Buesink, die in haar masterscriptie onderzoek deed naar Japanse visuele romans (*otome*). Deze moeten gelezen worden op een spelcomputer of smartphone omwille van de audio-visuele en interactie-elementen die zijn toegevoegd. De lezer kan keuzes maken in wat een personage zegt of doet. Buesink noemt dit "hyperimmersief lezen". Zij verwacht dat dergelijke visuele romans aantrekkelijk zijn voor kinderen en jongeren die weinig lezen of moeite met lezen hebben en op die manier een opstap kunnen zijn naar de traditionele literatuur.

Tabel 2.2: Onderzoeken thema Lezen in een multimediale omgeving

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
Gebruik van en ervaringen met digitale prentenboeken in de kinderopvang	Opdrachtgever en coördinator	Lisa Koning o.l.v. Roel van Steensel (Vrije Universiteit/ Erasmus Universiteit Rotterdam) en Björn de Koning (Erasmus Universiteit Rotterdam); financiering KB en Kunst van Lezen	Gepubliceerd juni 2023
De rol van vormgeving in de literaire leeservaringen bij lezen vanaf een smartphone	Opdrachtgever en coördinator	Niels 't Hooft (Immer); Marloes Mak, Roel Willems (Radboud Universiteit)	Afgerond en intern gepubliceerd juli 2023
Aandacht voor diep lezen	Uitvoerder	Frank Hakemulder (Universiteit Utrecht)	Afgerond en gepubliceerd december 2023
Readification - deel 2	Opdrachtgever en coördinator	Leescoalitie, NBD Biblion, Ubisoft; Financiering Kunst van Lezen	Afgerond in 2023; publicatie in 2024
Digitaal lezen, anders lezen	Uitvoerder (promotie-onderzoek Niels Bakker)	n.v.t.	Afgerond in 2023; publicatie en promotie in 2024
Digitale middelen in ouder-kindprogramma's	Opdrachtgever en coördinator	Romina de Lima o.l.v. Roel van Steensel (Vrije Universiteit/ Erasmus Universiteit Rotterdam); financiering Kunst van Lezen	Loopt; afronding verwacht in 2024
ELSA-lab	Consortiumpartner en co-financier	Els Stronks (Universiteit Utrecht); financiering Kunst van Lezen	Loopt; afronding verwacht in 2026

vervolg

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
Navigating the cross-contextual media landscape: Children's and adolescent's digital media use, development and (in)equality	Consortiumpartner	Liesbeth Kester (Universiteit Utrecht)	Loopt; afronding verwacht in 2028

Thema: Diversiteit en inclusie

Een goede leesomgeving helpt om kinderen aan het lezen te krijgen en te houden en draagt bij aan kansgelijkheid voor ieder kind. De kwaliteit van de leesomgeving hangt deels af van de mate waarin kinderen en jongeren zich herkennen in de boeken die ze krijgen aangereikt, in de taal waarin die zijn geschreven en in de schrijvers waarmee ze kennismaken. Kinderen die thuis opgroeien met een andere taal dan het Nederlands of met een streektaal, zijn voor hun taalontwikkeling ook gebaat bij taalstimulering in de thuistaal.

Leeswijzer diversiteit in jeugdboeken

Stichting Lezen werkte in samenwerking met onderzoekers en deskundigen uit wetenschap en praktijk aan een *Leeswijzer diversiteit in jeugdboeken*, gebaseerd op het model dat centraal staat in de publicatie [Jeugdliteratuur door de lens van etnisch-culturele diversiteit](#). Hiermee willen we professionals in de kinderopvang en in het onderwijs een handreiking geven om boeken te lezen en te kwalificeren vanuit het perspectief van een diverse en inclusieve representatie.

Meertaligheid

Er is veel vraag naar kennis op het gebied van meertaligheid en leesbevordering. In 2023 ondernamen we daarom veel activiteiten rond het thema meertaligheid. Eind 2022 startte het lectoraat Meertaligheid en Onderwijs van de Hogeschool Utrecht in opdracht van Stichting Lezen met een overzichtsstudie van de beschikbare kennis die onderwijsprofessionals kan helpen bij het ondersteunen van meertalige leerlingen bij het leesonderwijs. Het onderzoek wordt naar verwachting begin 2024 afgerond. Ook financierden we een onderzoek naar leesbevordering in Internationale Schakelklassen. Beiden studies zullen broodnodige kennis opleveren over leesbevordering en leesonderwijs voor meertalige leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs. Op basis daarvan denkt Stichting Lezen gericht te kunnen aansturen op zinvolle nieuwe projecten en samenwerkingen rond dit thema.

Bereik BoekStartkoffertje

Tanja Juurlink voerde voor Stichting Lezen een afstudeeropdracht uit over het verbeteren van het bereik van BoekStart voor baby's. Het BoekStartkoffertje heeft weliswaar een groot bereik, maar juist daar waar BoekStart het hardste nodig is, lukt het nog niet goed genoeg om ouders te bereiken. Ouders voor wie voorlezen niet vanzelfsprekend is en die Stichting Lezen graag wil activeren, laten het vaakst na het koffertje op te halen en het gratis biblio-

theeklidmaatschap van hun baby te verzilveren. Juurlink bracht in kaart waar de mogelijke knelpunten zitten en hoe (de communicatie rondom) het BoekStartkoffertje aantrekkelijker kan worden gemaakt voor deze ouders. Haar afstudeeropdracht mondde uit in een adviesrapport voor Stichting Lezen met veel uitvoerbare aanbevelingen.

Nuttige scripties

De editie 2023 van de Vlaams-Nederlandse Scriptieprijs Leesbevordering leverde behalve een winnaar ook twee scripties op die een eervolle vermelding verdienden. Beide onderzoeken dragen bij aan verdieping van de kennis over het creëren van een leesomgeving waarin iedereen zich thuis kan voelen en iedereen profijt van kan hebben. Thibaut Duthois (Universiteit Gent) deed onderzoek naar [het effect van interactief voorlezen op de leesmotivatie van anderstalige nieuwkomers](#). Sophie Scharff (Universiteit Utrecht) deed een verkennend onderzoek naar evenwichtige vertegenwoordiging van vrouwelijke auteurs en auteurs van kleur in het literatuuronderwijs en deed daarvan verslag in haar scriptie [Op weg naar een inclusieve leeslijst](#).

Tabel 2.3: Onderzoeken thema Diversiteit en inclusie

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
Leeswijzer diversiteit in jeugdboeken	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Sara Van den Bossche (Universiteit Tilburg), Judi Mesman (Universiteit Leiden), Uitgeverij Wilde Haren, NBD Bbilion, Aisha Plein en Marie-José Klaver; financiering Kunst van Lezen	Loopt; afronding in 2024
Overzichtsstudie Meertaligheid en leesonderwijs	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Hogeschool Utrecht	Loopt; afronding in 2024
Peilingsonderzoek Leesbevordering in de Internationale Schakelklas (ISK)	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	ITTA UvA, VU/NT2 Research; financiering Kunst van Lezen	Loopt; afronding in 2024
Bereik BoekStartkoffertje	Uitvoerder	Stagiaire Tanja Juurlink	Afgerond juni 2023; intern rapport

Thema: De sociale lezer

Lezen heeft een sterke sociale dimensie. Veel lezers vinden het fijn om met elkaar en met schrijvers in contact te komen op festivals, in talkshows, boekhandels, bibliotheken en scholen en op online platforms. Dergelijke vormen van interactie kunnen ook een belangrijke rol spelen in de leesbevordering.

Hebban in de Klas

Stagiaire Esther van Andel deed onderzoek naar online leesplatforms en de manier waarop deze de leesmotivatie en leesfrequentie van jongeren (kunnen) beïnvloeden. Daarbij besteedde ze in het bijzonder aandacht aan het lezersplatform Hebban in de Klas. Via surveyonderzoek onder gebruikers en een analyse van data van het platform onderzocht zij hoe Hebban in de Klas tot nu toe gewaardeerd wordt door leerlingen en docenten die het platform gebruiken en wat voor soort boeken binnen het platform gelezen en gewaardeerd worden. Driekwart van de ondervraagde docenten en de helft van de ondervraagde leerlingen beschouwde het gebruik van Hebban in de Klas als positief. De onderzoeksresultaten zijn opgenomen in haar masterscriptie.

Het BookTok-effect

BookTok is een hit op TikTok. Dat is hoopgevend in een tijd waarin opvoeders en onderwijsprofessionals zich steeds meer zorgen maken over de afnemende leesmotivatie en leesvaardigheid van jongeren. Het TikTokeffect beperkt zich nu nog tot jonge kopers van Engelstalige boeken. Op het wetenschappelijk congres *Lezen in beweging* presenteerde onderzoeker Sonali Kolkarni (Tilburg University) de stand van zaken op het gebied van BookTok-onderzoek. Zij besprak BookTok als een vorm van digitaal sociaal lezen en lichtte de potentiële impact ervan op leesbevordering toe. Ook een van de [themametingen van SMB](#) (zie ook 2.3) besteedde dit jaar aandacht aan de invloed van het sociale medium TikTok op het gedrag consumenten die boeken kopen.

Tabel 2.4: Onderzoeken thema De sociale lezer

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
Hebban in de klas	Uitvoerder	Stagiaire Esther van Andel	Afgerond in 2023
Twee generaties, een verhaal	Opdrachtgever	Roel van Steensel (Vrije Universiteit/ Erasmus Universiteit)	Gepubliceerd in juni

2.2. Overige en thema-overstijgende onderzoeken

Stichting Marktonderzoek Boekenvak

Stichting Lezen is sinds 2011 partner van de Stichting Marktonderzoek Boekenvak (SMB) voor de uitvoering van de consumentenonderzoeken. Deze onderzoeken worden eens in de drie maanden afgenomen binnen het online panel van GfK, dat een representatieve uitsnede bevat van de Nederlandse bevolking. De andere partners in SMB zijn de verenigingen van uitgeverijen en boekhandelaren (GAU, KBb), Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB) en de Koninklijke Bibliotheek (KB, namens de bibliotheekbranche). De Koninklijke Vereniging van het Boekenvak (KvB) is penvoerder van SMB. Met deze onderzoeken houden we de leescultuur in het vizier. De reguliere meting, die jaarlijks in januari wordt gehouden, bestaat uit vragen over het lees-, leen- en koopgedrag, zoals de leesfrequentie van boeken, het voorlezen door ouders, de bekendheid van lees-

bevorderingsprogramma's, bezoek aan boekhandels en bibliotheken en het lezen van e-boeken. Hiernaast worden er onder de vlag van SMB jaarlijks drie thematische metingen uitgevoerd naar wisselende onderwerpen.

De [eerste themameting van 2023](#) draaide om het leesgedrag van jongeren. Verrassend is dat in vergelijking met 2018 meer jongeren lezen. In 2018 las nog 39% wekelijks en las 45% alleen op vakanties of nooit. In 2023 is het aandeel wekelijkse lezers toegenomen tot 46%. Het aandeel jongeren dat nooit of alleen op vakantie leest, is juist gedaald naar 35%. Deze toegenomen leesfrequentie is te zien bij jongeren van alle leeftijden, maar vooral bij 16- tot 25-jarigen. Jonge twintigers halen vaker genot uit het lezen dan de tieners. Zo zegt 58% van de 20-tot 25-jarigen graag te lezen, tegenover 40% van de 16- tot 19-jarigen en 28% van de 12- tot 15-jarigen.

Consumenten vinden op verschillende manieren hun weg naar een boek. De [tweede themameting van 2023](#) zoomde in op de klantreis van kopers en leners. Kopers van non-fictie blijken gerichtere kopers die naar aanleiding van berichtgeving in de media een specifiek boek willen hebben. Kopers van fictie zijn impulsiever en laten zich meer leiden door wat ze in een winkel aantreffen. Dit onderzoek ging ook in op het BookTok-effect, dat hierboven al aan de orde is geweest.

De [derde themameting 2023](#) bracht aan de hand van diepte-interviews met 'heavy' en 'medium' lezers in kaart wat voor soort opbrengsten lezers (en kopers) van boeken ervaren en hoe zij aankijken tegen literatuur. Waarom leest men? En wat zijn drempels om te lezen? Welke maatschappelijke waarde kennen lezers toe aan boeken? En welk imago heeft literatuur onder lezers? Het onderzoek levert praktische inzichten op die kunnen helpen om het lezen onder de Nederlandse bevolking te bevorderen.

Vrij lezen tijdens corona

Tijdens de coronacrisis volgden leerlingen lessen vanuit huis met behulp van digitale media. We willen graag weten hoe vrij lezen in deze situatie werkte en welke lessen leesbevorderaars hieruit kunnen trekken. Interviews met docenten in het voortgezet onderwijs helpen om de antwoorden op deze vragen in kaart te brengen. Zij krijgen vragen over de organisatie van het online vrij lezen, de invulling van hun rol als docent, de interactie met de leerlingen, en de ontwikkeling van de leesmotivatie van de leerlingen.

Literatuureducatie en cultuureducatie: 1+1=3

Literatuureducatie en cultuureducatie kunnen elkaar versterken. In beide disciplines staat de kracht van verhalen centraal. Aan de hand van verhalen ontwikkelen we nieuwe inzichten en vaardigheden. We kunnen verhalen tot ons nemen via een boek, voorstelling, schilderij of muziek. En we kunnen zelf verhalen creëren, door het schrijven van een toneelstuk of filmen van een documentaire. Dat werken met verhalen is de gemene deler, zo bleek uit [onderzoek van Sardes](#) in opdracht van Stichting Lezen en LKCA. Sardes inventariseerde inspirerende voorbeelden van succesvolle combinaties van leesbevordering en cultuureducatie. Het onderzoek kwam voort uit de wens van de Tweede Kamer en het Kabinet Rutte III om tot een nauwere afstemming te komen tussen de programma's Cultuureducatie met Kwaliteit en de Bibliotheek *op school*.

Tabel 2.5: Overige en thema-overstijgende onderzoeken

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
Werken met verhalen	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	LKCA, Sardes	Gepubliceerd in februari
Reguliere meting SMB: Lezen, lenen en kopen van boeken	Partner	Stichting Marktonderzoek Boekenvak	Gepubliceerd in juni
Themameting SMB: In de leeswereld van jongeren	Partner	Stichting Marktonderzoek Boekenvak	Gepubliceerd in september
Themameting SMB: Klantreis 2023: de rol van TikTok en duurzaamheid	Partner	Stichting Marktonderzoek Boekenvak	Gepubliceerd in december
Themameting SMB: Leesopbrengsten: individueel en maatschappelijk	Partner	Stichting Marktonderzoek Boekenvak	Gepubliceerd in februari 2024
Vrij lezen tijdens corona	Uitvoerder	Financiering Kunst van Lezen	Loopt; afronding in 2024

2.3 Bereik-, effect- en stand-van-zakenonderzoek

Om ons werk te verbeteren en aan beslissers en beleidsmakers te kunnen laten zien dat en hoe leesbevordering werkt, doen we voortdurend onderzoek naar de resultaten en effecten van interventies van onszelf en anderen. Voor zover het gaat om onze eigen interventies, is dit onderdeel van onze reguliere werkprocessen: standaard monitoren en analyseren we het bereik van onze websites, publicaties, campagnes en kennisbijeenkomsten. Dat resulteert meestal niet in rapporten voor publicatie, maar genereert wel management- en verantwoordingsinformatie. Daarnaast doen we ook zogenaamd stand-van-zakenonderzoek: we peilen hoe leesbevordering ervoor staat bij verschillende doelgroepen.

Evaluatie campagnes

Onderzoeksadviesbureau Sinzer bracht in kaart wat de impact is van onze belangrijkste en grootste campagnes: De Nationale Voorleesdagen, de drie Voorleeswedstrijden, de Jonge Jury, de Weddenschap, de Inktaap en LêsNo! Daar kwamen reflectievragen en aanbevelingen uit om de campagnes beter te laten aansluiten op de doelen en aannames. Over De Nationale Voorleeswedstrijd bijvoorbeeld werd geconstateerd dat deze nog relevanter zou worden als er rond de schoolwedstrijd ook andere voorleesactiviteiten worden gedaan in de klas. Over de Jonge Jury adviseerde Sinzer onder andere om te kijken hoe de campagne

diepgaandere meningsvorming kan stimuleren, bijvoorbeeld door jongeren hun stem te laten onderbouwen. Ook opperden de onderzoekers om te onderzoeken of een slotdag op regionaal niveau mogelijk zou zijn. LêsNo kwam uit de evaluatie als een leesbevorderingsproject met werkzame elementen, dat jongeren echt lijkt te stimuleren tot lezen. De onderzoekers zagen dan ook kansen in opschaling. Bovendien kan dat zorgen voor meer aandacht voor Friese literatuur en de Friese taal in de rest van Nederland.

In 2024 zal Stichting Lezen zich beraden op eventuele aanpassingen in de onderzochte campagnes naar aanleiding van dit onderzoek.

Inventarisatie geletterdheidsaanpak Fryslân

De provincie Fryslân is een van de drie provincies met de meeste laaggeletterdheid. De provincie heeft de ambitie om daar verandering in te brengen door een integrale geletterdheidsaanpak waar preventie en curatie met elkaar verbonden worden. Stichting Lezen heeft opdracht gekregen om een inventarisatie uit te voeren die de huidige infrastructuur in kaart brengt en aanbevelingen doet voor een duurzame en effectieve geletterdheidsaanpak. Samen met KWINK groep en FERS formuleren we doelen en aanbevelingen die niet alleen voor Fryslân nuttig zijn, maar ook toepasbaar zijn in andere provincies (en gemeenten) die de geletterdheidsaanpak willen verbeteren. De bevindingen worden in 2024 gepubliceerd.

Tabel 2.6: Bereik-, effect- en stand-van-zakenonderzoek

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
Evaluatie campagnes	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Sinzer	Afgerond in 2023 (intern rapport)
Evaluatie effectief leesonderwijs bij de Bibliotheek op school	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	IJsselgroep; financiering Kunst van Lezen	Afgerond in 2023
Mediatheken (kwantitatief en kwalitatief)	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	DUO Onderwijs- onderzoek & Advies, MK Onderzoek + Advies; financiering Kunst van Lezen	Loopt; afronding en publicatie in 2024
Inventarisatie geletterdheidsaanpak Fryslân	Opdrachtnemer en inhoudelijk coördinator	Provincie Fryslân, Kwinkgroep, FERS	Loopt; afronding en publicatie 2024
De Bibliotheek op school po/vo	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	DUO Onderwijs- onderzoek & Advies; financiering Kunst van Lezen	Loopt; afronding 2024

vervolg

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
Evaluatie <i>Reach out and read</i> /Lezen op recept	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Sardes; financiering Kunst van Lezen	Loopt; afronding in 2024

2.4 Recapitulatie aan de hand van prestatie-indicatoren

Onze kennis is gebaseerd op onderzoek over lezen, leesbevordering en literatuureducatie. We versterken het fundament onder ons werk voortdurend door nieuw onderzoek te (laten) doen. We werken deels op basis van een dynamische onderzoeksagenda die aansluit op actuele ontwikkelingen, op inzichten en behoeften vanuit het werkveld van de leesbevorderaars en op het programma Kunst van Lezen.

In totaal voerde Stichting Lezen in 2023 24 onderzoeksactiviteiten uit. Dat is aanzienlijk meer dan we ons hadden voorgenomen. Het bereik van deze activiteiten ligt in lijn van de beoogde doelstelling.

Kerntaak Solide kennisbasis	Activiteitenplan 2023	Werkelijk 2023
Leerstoelen	2	1 Leerstoel Leesgedrag (Prof. dr. Roel van Steensel, Vrije Universiteit)
Stichting Marktonderzoek Boekenvak	1	1
Monitoring en duiding Onderzoeksgegevens (Leesmonitor website)	1	1
Lezen in beweging (wetenschappelijk congres)	1	1
Scriptieprijs	1	1

vervolg

Onderzoekspublicaties	10	11 1. Werken met verhalen 2. Lezen en laten lezen 3. <i>Weerzin tegen lezen of weer zin in lezen?</i> 4. <i>Twee generaties, een verhaal</i> 5. <i>Gebruik van en ervaringen met digitale prentenboeken in de kinderopvang</i> 6. <i>De rol van vormgeving in de literaire leeservaringen bij lezen vanaf een smartphone</i> (intern rapport) 7. <i>Aandacht voor diep lezen</i> 8. <i>Hebbaan in de klas</i> (intern rapport) 9. <i>BoekStartkoffertje</i> (intern rapport) 10. Evaluatie campagnes (interne rapporten) 11. Evaluatie effectief lees- onderwijs bij de Bibliotheek op school (intern rapport)
Nieuw opgestarte onderzoeken	3	8 1. Dagboekstudie situationele motivatie 2. De Bibliotheek op school plus (met Education Lab) 3. Readification deel 2 4. Leeswijzer diversiteit in jeugdboeken 5. Peilingsonderzoek Leesbevordering in de Internationale Schakelklas (ISK) 6. Vrij lezen tijdens corona 7. Geletterdheidsaanpak Fryslân 8. Analyse deelname de Bibliotheek op school PO/VO
Totaal Solide Kennisbasis	19	24

Kerntaak Solide kennisbasis	Werkelijk 2022	Activiteitenplan 2023	Werkelijk 2023
Downloads publicaties	52.429 downloads	25.000-30.000 downloads	26.108

HOOFDSTUK 3

Een rijke leesomgeving

Een rijke leesomgeving is een voorwaarde om te zorgen dat kinderen en jongeren lezers worden en blijven. Het is belangrijk dat kinderen op de kinderopvang, op school en liefst ook thuis omringd zijn met boeken. Dat zij kunnen kiezen uit een actueel en kwalitatief boekenaanbod. Dat zij ouders, pedagogisch medewerkers, leraren en bibliotheekmedewerkers om zich heen hebben die hen helpen wegwijs te maken in de wereld van boeken. Dat zij tijd en ruimte krijgen om te lezen en over boeken en hun leeservaringen te praten. Bovendien hebben alle kinderen en jongeren recht op effectief leesonderwijs, dat wil zeggen: geïntegreerd en motiverend onderwijs in taal, lezen en wereldoriëntatie, aan de hand van inhoudelijk samenhangende, rijke teksten.

3.1 Lees- en taalonderwijs

Stichting Lezen leverde ook in 2023 een bijdrage aan het (voorbereidend) lees- en taalonderwijs voor alle leeftijden en in alle soorten onderwijs: van de vroeg- en voorschoolse educatie, tot het primair en voortgezet onderwijs, het mbo, de pabo's en lerarenopleidingen. Dankzij de extra middelen uit het Masterplan basisvaardigheden voor Kunst van Lezen konden we BoekStart en de Bibliotheek *op school* flink uitbreiden in de kinderopvang en in het primair en voortgezet onderwijs, ook op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Het verslag van Kunst van Lezen in de bijlagen bevat de complete verslaglegging van alles wat we in dat verband hebben gedaan.

Voor- en vroegschoolse periode

Taalstimulering in de voor- en vroegschoolse periode is essentieel om kinderen een goede taalbasis mee te geven voordat ze daadwerkelijk leren lezen en schrijven. Het programma BoekStart zorgt daarvoor. Het is een aanpak die gericht is op zowel ouders als pedagogisch medewerkers binnen de kinderopvang en die zorgt dat de taalstimulering in de voor- en vroegschoolse fase goed op elkaar aansluiten.

De activering van ouders van de allerjongsten kreeg dit jaar veel aandacht. BoekStart was dit jaar te vinden op de drukbezochte [Negenmaandenbeurs](#) met een stand en de masterclass *Hoe leer ik mijn kind praten?* We organiseerden met de bibliotheken voor de derde keer een [BoekStartdag](#), waar ouders met hun kleintje kennis kunnen maken met hun plaatselijke bibliotheek en mee kunnen doen aan ouder-kindactiviteiten. In aanloop naar deze dag liet expert Jolien Hesselberth in [een webinar](#) zien hoe (groot)ouders en kinderen plezier kunnen beleven aan de voorleesmomenten thuis en in de kinderopvang. Daarnaast bracht BoekStart vier keer het e-magazine [BoekStart voor jou](#) uit met boekentips en achtergrondinformatie. Om het voorlezen in meertalige gezinnen te stimuleren zijn er in 2022 honderd voorleesfilmpjes in het Marokkaans-Arabisch, Syrisch-Arabisch, Pools en Turks gemaakt. Hiervoor zijn bekende boeken vertaald en boeken uit de taalomgeving gebruikt. Elf bibliotheken namen in 2023 deel aan een pilot waarin de filmpjes gericht werden toegepast in diverse leesbevorderingsprogramma's en -activiteiten, zoals BoekStart en de VoorleesExpress. De bibliotheken kunnen de voorleesfilmpjes inzetten in combinatie met de fysieke prentenboeken. Stichting Lezen is hierbij betrokken via de werkgroep, stuurgroep en communicatiegroep, met als doel de opgedane kennis en instrumenten te borgen en door te ontwikkelen binnen BoekStart en de Bibliotheek *op school*.

De Impulsregeling Masterplan basisvaardigheden 2022-2023 zorgde voor 500 nieuwe BoekStartlocaties. De samenwerking met de jeugdgezondheidszorg is intensiever geworden door het uitbreiden van het aantal BoekStartcoaches op de consultatiebureaus. Die zijn

van groot belang om te zorgen dat ook ouders die niet zo taalvaardig zijn, een andere thuistaal hebben en/of niet graag voorlezen gebruik gaan maken van BoekStart en hun rol pakken in de taalstimulering,

Primair onderwijs

In 2023 werd de Friese pilot 'Effectief leesonderwijs en de Bibliotheek *op school*' afgerond en positief geëvalueerd. In de pilot werkten bibliotheek en school samen aan het realiseren van effectief leesonderwijs. In het schooljaar 2022-2023 draaide het vooral om verbreding en borging van deze pilot. De pilot startte in 2021-2022 met de nascholing en begeleiding van de leerkrachten van de groepen 5/6 bij de implementatie van de leesmethode [Focus op begrip](#), die goed in te passen is in de aanpak van de Bibliotheek *op school*. Dit jaar namen de inmiddels ervaren leerkrachten van de groepen 5/6 en de leesconsulenten van de Bibliotheek Zuidoost Fryslân ook de leerkrachten van de andere groepen in dit proces mee. Zo raakte de aanpak goed in de hele school verankerd. Ook werd de aanpak opgeschaald naar enkele nieuwe scholen. Bij de aanpak zijn trainings- en kennisproducten ontwikkeld die in 2024 beschikbaar worden gesteld op lezeninhetpo.nl.

Naar aanleiding van de pilot hebben alle Friese bibliotheken zich verenigd om effectief leesonderwijs door te ontwikkelen binnen de Bibliotheek *op school*. Als vervolg op de pilot gaan honderd scholen binnen de Impulsregeling Masterplan basisvaardigheden de aanpak ook invoeren.

Voortgezet onderwijs

Stichting Lezen trekt in de werkgroep Collectie 12- 18 jaar samen op met NBD Biblion, de KB en SPN. De werkgroep wil de collectie voor de doelgroep zwakke lezers in het vmbo beter voor het voetlicht brengen en de samenwerking tussen de bij deze doelgroep betrokken partijen bevorderen. De werkgroep ontwikkelde in 2023 een prototype van een tool om vooral zwakke lezers te helpen geschikte boeken te kiezen en testte deze tool in de doelgroep. Het eindresultaat is met enthousiasme ontvangen en zal door NBD Biblion en andere partijen verder uitgewerkt worden tot een daadwerkelijk eindproduct. Zorgelijk is de [aanhoudende daling van het aantal mediatheken](#) in het voortgezet onderwijs. Voor effectief leesonderwijs is een [kwalitatief goede collectie essentieel](#). We doen hier onderzoek naar, zie hoofdstuk 2.

Mbo-breed

Op het mbo ondervinden studenten en docenten al jaren de gevolgen van de dalende leesvaardigheid van vo-leerlingen. Veel mbo-studenten stromen in met een slechte leesvaardigheid en dreigen laaggeletterd uit te stromen. Het mbo is de laatste plek om laaggeletterdheid van een grote groep jongvolwassenen te voorkomen. Mbo-opleidingen zijn daar steeds meer van doordrongen. Zij zien in dat lezen een basisvaardigheid is die nodig is om goed te functioneren in de maatschappij. Desondanks ruimt menig mbo-opleiding slechts weinig uren in voor Nederlands. Daarom startten we het leesoffensief Heel mbo leest! (zie hoofdstuk 5) en ontwikkelden we leesscenario's om mbo-docenten te laten zien wat er allemaal mogelijk is op het gebied van lezen (zie verder hoofdstuk 4).

Beroepsopleidingen opvoeding en onderwijs

Om de leescrisis te kunnen bezweren is het cruciaal dat de toekomstige professionals in opvoeding en onderwijs goed zijn toegerust voor hun taak als leesbevorderaars. We vernieuwden daarom het keuzedeel Specialist leesbevordering 0-12 jaar voor studenten

pedagogisch werk en onderwijsassistent.

Op de pabo is er nog steeds (te) weinig tijd voor taal en lezen. Sommige pabo's geven maar een uur Nederlands per week. Op de lerarenopleidingen daarentegen zit het lezen in de lift. Stichting Lezen wil de pabo's en de lerarenopleidingen komende jaren stimuleren en ondersteunen met de impuls gelden van het Masterplan basisvaardigheden.

3.2 Campagnes

Feestelijke leesbevorderingscampagnes zorgen ervoor dat er in iedere leeftijdsgroep en in alle onderwijsvormen op vaste momenten in het jaar extra en positieve aandacht is voor (voor)lezen en boeken. Elke campagne is een ankermoment dat leesbevorderaars houvast geeft en aanzet tot extra activiteiten om het lezen te stimuleren. De kracht van onze campagnes ligt in de compleetheid van het aanbod voor alle doelgroepen van 0 tot 20 jaar en in de kracht van de herhaling. De campagnes zijn op scholen en in de kinderopvang steeds meer ingebed in de Bibliotheek *op school* en BoekStart. Ook hier is de toenemende integratie van de reguliere activiteiten van Stichting Lezen en de programmatische activiteiten in het kader van Kunst van Lezen duidelijk merkbaar.

We lieten onderzoeksbureau Sinzer onderzoek doen naar de campagnes, zodat we zo nodig gericht kunnen bijstellen om de impact te verhogen. Zie paragraaf 2.3.

De Nationale Voorleesdagen

In 2023 vierden we de twintigste editie van [De Nationale Voorleesdagen](#). Op scholen, kinderopvang, boekhandel en bibliotheek werd massaal voorgelezen. *Maximiliaan Modderman geeft een feestje*, geschreven door Joukje Akveld en met illustraties van Jan Jutte, was dit jaar het centrale boek in de campagne, samen met de negen andere titels van de [Prentenboek Top 10](#). In 2023 werd een [nieuwe tv-commercial](#) gemaakt met de boodschap 'voorlezen gaat voor'.

Voorleeswedstrijden

Stichting Lezen organiseert drie voorleeswedstrijden voor verschillende doelgroepen. Het doel is om voorlezen te stimuleren in het onderwijs, ook voor kinderen en jongeren die zelf al kunnen lezen, omdat het fijn is en omdat het kan helpen om de leesmotivatie te vergroten.

De Nationale Voorleeswedstrijd

In samenwerking met de bibliotheken organiseert Stichting Lezen elk jaar [De Nationale Voorleeswedstrijd](#). Leerlingen van de bovenbouw van het primair onderwijs kunnen meedoen. In 2023 vierden we de dertigste verjaardag van deze leesbevorderingscampagne. Aan deze jubileumeditie deden [3.498 basisscholen](#) en 264.877 leerlingen in heel Nederland mee. Sinds corona stijgen de aanmeldingen voor De Nationale Voorleeswedstrijd. Het bereik ligt nu op 55% van de basisscholen.

De landelijke finale vond plaats op 24 mei en werd gepresenteerd door tv-presentator Edson da Graça. Kinderboekenambassadeur Martijn van der Linden, auteur Sanne Rooseboom en Jeugdjournaalpresentator Evita Mac-nack vormden de jury. Zij kroonden [Danischa Bah uit Zeeland](#) tot Nationale Voorleeskampioen 2023.

Ter gelegenheid van het jubileum publiceerden we interviews met [acht verschillende schoolkampioenen](#). Zij vertellen waarom zij meededen en wat zij van lezen vinden.

Driehonderd voormalige schoolkampioenen vulden een vragenlijst in. Ook leraren is gevraagd wat de meerwaarde is van de campagne. Dit leverde [een rapport](#) op dat een

beeld schetst van de fervente (voor)lezers en van de waarde van De Nationale Voorleeswedstrijd. Al deze informatie is ook gebruikt in de eerdergenoemde evaluatie van De Nationale Voorleeswedstrijd door onderzoeksbureau Sinzer.

Read2Me!

[Read2Me!](#) is de voorleeswedstrijd voor brugklassers. In 2023 deden daaraan 210 scholen mee; een stijging van 28% ten opzichte van vorig jaar. In totaal ging het om 1.231 brugklassen (+22%). Ook het aantal deelnemende bibliotheken steeg licht.

De landelijke finale vond plaats op 3 juni in Podium Hoge Woerd in De Meern. De presentatie was in handen van Elten Kiene. De vakjury bestond uit Martine Letterie (auteur), Tes Schmeink (beleidsadviseur VO-raad) en Thijs Overpelt (Boekenjongen op Instagram). Zij kozen [Mirthe Jaarsma](#) van Greijdanus Meppel tot winnaar. Zij las voor uit het boek *Naar het noorden* van Koos Meinderts. De jury zei over Mirthe: "je liet heel subtiel horen welk personage er aan het woord was. Je leefde zelf ook helemaal mee met het verhaal. Dat merkten we onder andere aan je lach." De publieksprijs ging dit jaar naar Souhaila Massaoudi, van het Globe College in Utrecht. Zij las voor uit *Hanna's reis* van Martine Letterie.

Pabo Voorleeswedstrijd

Aan de [Pabo Voorleeswedstrijd](#) van 2023 deden bijna alle pabo's mee, namelijk 36. Zij organiseerden eerst een lokale voorleeswedstrijd, waarbij ze met financiële steun van Stichting Lezen ook een auteur uitnodigden voor workshops en lezingen. De landelijke finale op 31 mei in Theater Kikker in Utrecht werd gepresenteerd door Elten Kiene. De jury bestond uit Hubert Slings (directeur Entoen.nu), Annet Huizing (auteur) en Lennart van der Meulen (Leraar van het Jaar 2022/2023). De editie van 2023 werd gewonnen door [Floor van Unen](#) van de Marnix Academie Utrecht.

De Pabo Voorleeswedstrijd is niet alleen goed voor de voorleesvaardigheid van aankomende leerkrachten. De meerwaarde zit ook in de boekkeuze. Het voor te lezen boek moet passen bij een van de vensters van de canon van de Nederlandse geschiedenis. Dit onderstreept dat zaakvakken en lezen niet alleen gemakkelijk te koppelen zijn, maar elkaar echt nodig hebben. Op de boekkeuze van de studenten in de finale valt het nodige aan te merken. Ze kiezen te makkelijke boeken of maken ouderwetse keuzes. Voor de volgende editie voegden we daarom een tiplijst toe om studenten en begeleidende docenten te inspireren andere en betere boeken te kiezen.

De Jonge Jury

In het kader van de Jonge Jury lezen 12- tot 16-jarigen een aantal jeugdboeken. Vervolgens brengen zij een stem uit op hun favoriete titels. [De drie boeken met de meeste stemmen worden genomineerd voor de Prijs van de Jonge Jury](#). In 2023 deden 381 middelbare scholen mee aan het lesprogramma van de Jonge Jury. Het is daarmee het grootste leesbevorderingsprogramma voor jongeren uit de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Deelnemende docenten konden kosteloos lesmateriaal opvragen en zetten leerlingen aan de hand van interactieve opdrachten aan het denken over de boeken die ze lazen. Uitgebreide evaluatie van het lesmateriaal was dit jaar niet goed mogelijk door onvoldoende respondenten.

In 2022 verbeterden we de stemprocedure van De Jonge Jury om zeker te weten dat de verkiezing eerlijk verloopt. Dat had wel een forse daling van het aantal stemmen tot gevolg. Het Jonge Jury Boekgenootschap helpt de leerlingen met het kiezen van boeken door een shortlist samen te stellen. Zij werden daarin begeleid door Jaap Friso, redacteur en recensent

kinder- en jeugdliteratuur. Friso zorgde per boekentip ook voor één of twee doorleestips. De doorleestips zijn breed verspreid via sociale media. Voor het eerst werd hierbij TikTok gebruikt. Het blijft een uitdaging om te komen tot een diverse samenstelling van het Jonge Jury Boekgenootschap.

De Dag van de Jonge Jury 2023 vond plaats op woensdag 7 juni in TivoliVredenburg te Utrecht. De Prijs van de Jonge Jury ging naar [Cis Meijer](#) met haar boek *Game on*. De Jonge Jury Debuutprijs was voor Lysander Mazee met haar boek *Wolventijd*.

De Weddenschap

Phi Nguyen, Shirma Rouse en Dorentina fungeerden in de twaalfde editie van De Weddenschap als leescoaches. Zij daagden zichzelf en de leerlingen van het vmbo, praktijkonderwijs en mbo uit om meer te lezen. Uitgevers waren actief betrokken bij de collectie en de communicatie over de campagne. Dit jaar deden 81 scholen actief mee, waaronder 20 scholen voor praktijkonderwijs en 7 mbo's. Winnaar van [De Weddenschap-trofee](#) werd het Fioretti College in Lisse.

Deze editie besteedde extra aandacht aan het praktijkonderwijs, onder andere door extra lesopdrachten. Deelnemende docenten en bibliothecarissen vinden op de website opdrachten en boekentips.

In het virtueel 'leslokaal' konden docenten opdrachten en leestips plaatsen en konden leerlingen recensies schrijven en waarderingcijfers geven aan boeken en covers van boeken. Het 'leslokaal' is generiek opgezet en ook beschikbaar voor andere campagnes. In co-creatie met de KB kan een leerling een gevonden titel direct lenen in zijn eigen bibliotheek of als e-book in de online bibliotheek.

Dit jaar is een start gemaakt met een serie goed ontvangen praktijkvoorbeelden over het inzetten van De Weddenschap op school en in de lessen Nederlands. Enkele reacties:

- "De aftrap was een klein feestje. De wethouder van onderwijs was aanwezig en leest ook mee".
- "Wij doneren voor elk gelezen boek een euro aan een goed doel".
- "We maken boekentijdschriften aan voor aparte doelgroepen".
- "Voor De Weddenschap halen we een aparte collectie boeken in de school."

De Inktaap

In [De Inktaap](#) staan de winnaars van de drie grote literaire prijzen centraal. Leerlingen worden uitgedaagd deze te lezen en daaruit hun favoriet te kiezen. Voor de tweeëntwintigste editie lazen de deelnemende leerlingen *Op weg naar de Hartz* van Wessel te Gussinklo, *Vaders die rouwen* van Carmien Michels en *Wormmaan* van Mariken Heitman. [Carmien Michiels](#) kreeg de hoogste waardering.

Bij De Inktaap hoort een rijke schakering aan ondersteunend materiaal: de leesclubs van LitLab en – nieuw dit jaar – [webinars en leestips](#) verzorgd door Beeld en Geluid. Op de slotdag op 14 februari gingen leerlingen met elkaar in debat over de kwaliteit van de boeken en volgden ze workshops over bijvoorbeeld letterkunde en het boekenvak. Het uitgangspunt van De Inktaap staat ter discussie, zo blijkt uit de inhoudelijke docentenevaluatie door partner en mede-eigenaar Passionate Bulkboek. Deelnemende docenten zouden iets vrijer om willen gaan met de titelkeuze. Momenteel wordt gezien hoe daaraan gehoor kan worden gegeven.

LêsNo

[LêsNo](#), het succesvolle transmediale storytellingproject voor brugklassers in Friesland,

beleefde in 2023 alweer zijn negende editie. Deze campagne combineert boeken met andere mediakanalen, zoals een vlogserie. Tijdens deze editie stond het boek 'Kening fan de cross' van Freddie Scheltema centraal. Het streven was om in 2023 minimaal 3.000 leerlingen op minimaal 15 scholen te bereiken. Dit doel werd ruimschoots bereikt: de organisatie meldt dat "5.554 leerlingen, 38 skoallen" hebben meegedaan.

Boekenweek van Jongeren/Literatour

De [Boekenweek van Jongeren](#) was ook in 2023 een succes. Uitvoerder en mede-initiatiefnemer CPNB bepaalt in samenspraak met jongeren de inhoud van de campagne. Er wordt samengewerkt met influencers en BookTokkers, die jonge lezers tijdens hun schermtijd in aanraking brengen met leestips en andere leesinspiratie. Dit leverde de campagne al tweemaal goud op in de Grand Prix Marketing Awards.

De campagne wordt inhoudelijk en financieel ondersteund door partners zoals Fonds 21, CJP, Stichting de Versterking, KB, nationale bibliotheek en NBD Biblion.

Ook in 2023 werd ter gelegenheid van deze campagne een nieuwe editie van de verhalenbundel [3PAK](#) naar de scholen verzonden, inclusief leestips. Onder andere Philip Huff, Rima Orie en het duo Nydia van Voorthuizen en Marie Lotte Hagen schreven dit jaar bijdragen, zowel fictie als non-fictie.

In het kader van de Boekenweek van Jongeren kunnen scholen meedoen aan de Literatour en met korting een auteursbezoek boeken. Aan de Literatour doen 85 scholen mee en 20 enthousiaste auteurs, die met zoveel mogelijk jongeren in gesprek gaan over lezen, boeken en het schrijversvak.

De Poëzieweek

De [Poëzieweek](#) wordt gedragen door vele partners in Vlaanderen en Nederland. Het thema van de Poëzieweek in 2023 was vriendschap. De Nederlandse Hester Knibbe en de Vlaamse Miriam Van hee schreven het poëziegeschenk. Stichting Lezen ontwikkelt samen met iedereen Leest lessuggesties bij deze week. Deze zijn bedoeld voor docenten in het basis- en voortgezet onderwijs uit Nederland en België. Opvallend is dat de leestips in Vlaanderen meer gebruikt worden dan in Nederland.

Tabel 3.1: Campagnes

Titel campagne	rol SL	Uitvoerder en partner	doel	doelgroep
De Nationale Voorleesdagen	Inhoudelijk regisseur en financier	CPNB	Stimuleren van voorlezen aan kinderen die zelf nog niet kunnen lezen	Ouders van kinderen tussen 0 en 6 jaar
De Nationale Voorleeswedstrijd	Initiatiefnemer	Stichting Lezen i.s.m. de bibliotheken; uitvoering EDG en Cubiss.	(Voor)leesplezier stimuleren door middel van een voorleeswedstrijd	Groep 7/8 primair onderwijs

vervolg

Titel campagne	rol SL	Uitvoerder en partner	doel	doelgroep
Voorleeswedstrijd Read2Me!	Inhoudelijk regisseur en financier	Cubiss; financiering Kunst van Lezen	Leesplezier vergroten en lezen van jeugdliteratuur bevorderen; structurele samenwerking tussen bibliotheken en het voortgezet onderwijs versterken	Brugklassen
De Jonge Jury	Inhoudelijk regisseur en financier	Passionate Bulkboek	Uitdagen om jeugdboeken te lezen en kiezen van het mooiste boek dat afgelopen jaar is verschenen	Onderbouw voortgezet onderwijs
De Weddenschap	Inhoudelijk regisseur en financier	MediaMucho	Jongeren positieve leeservaringen laten opdoen en laten ontdekken dat er voor iedereen een boek is	Praktijkonderwijs, vmbo en mbo
De Inktaap	Inhoudelijk regisseur en financier	Passionate Bulkboek	Stimuleren de winnende titels te lezen van de BNG bank Literatuurprijs, de Boekenbon Literatuurprijs en de Libris Literatuurprijs en het kiezen van een favoriet	Bovenbouw voortgezet onderwijs

vervolg

Titel campagne	rol SL	Uitvoerder en partner	doel	doelgroep
De Pabo Voorleeswedstrijd	Inhoudelijk regisseur en financier	Cubiss, KB, Stichting entoen.nu, pabo's; financiering Kunst van Lezen	Bespreken van jeugdboeken over de vensters uit de Canon en het laten oefenen met voorlezen; stimuleren van voorleesplezier	Pabo
LêsNo	Mede-ontwikkelaar en medefinancier	Platform Lêsbeoordeling Fryslân (PLF), Provincie Fryslân	Opdoen van positieve Friese leeservaringen via transmedia storytelling	Onderbouw voortgezet onderwijs
Boekenweek van Jongeren/ Literatour	Mede-ontwikkelaar (educatieve component) en medefinancier	CPNB	Jongeren enthousiast maken voor lezen; literair lezen stimuleren	Bovenbouw voortgezet onderwijs
Poëzieweek	Ontwikkelaar lessuggesties	Iedereen Leest	Groter bereik voor poëzie creëren	Basisonderwijs en voortgezet onderwijs

3.3 Projecten

Stichting Lezen ondersteunt kansrijke en innovatieve landelijke projecten. Onze rol daarbij is geleidelijk verschoven van financiële partner naar inhoudelijke partner. Dat sluit beter aan bij onze functie als kenniscentrum en consortiumpartner. Ook kunnen we zo beter borgen dat projecten aansluiten bij en versterkend werken op onze aanpak. Vanuit het innovatiebudget draagt Stichting Lezen bij aan initiatieven voor een relevant publiek. In 2023 kreeg Stichting Lezen, net als voorgaande jaren, veel aanmeldingen binnen van kleine lokale initiatieven, die onderling vaak vergelijkbaar zijn en weinig vernieuwend. Veel van deze projecten werden daarom al afgewezen voordat het tot een formele aanvraag kwam. Wel gaven we de betrokkenen altijd inhoudelijk advies en verwezen we naar mogelijk geschikte fondsen. Hieronder lichten we enkele projecten uit. Het complete overzicht is opgenomen in tabel 3.2.

De Grote Vriendelijke Podcast

In De Grote Vriendelijke Podcast delen kinderboekrecensenten Bas Maliepaard en Jaap Friso hun kennis en enthousiasme over jeugdliteratuur. Stichting Lezen is sinds het eerste begin een betrokken en tevreden partner van dit initiatief. Ook in 2023 was er weer een [Grote Vriendelijke Pakjesavond](#) en verscheen [de Grote Vriendelijke 100](#); dé publiekslijst

met de beste Nederlandse jeugdliteratuur aller tijden. Daarnaast produceerden Maliepaard en Friso de Grote Vriendelijke Update, met elke maand vers kinderboekennieuws.

Stap op de Rode Loper

[Stap op de Rode Loper!](#) biedt vmbo-leerlingen in Amsterdam, Leeuwarden, Utrecht, Eindhoven en Groningen een dag vol gevarieerde workshops en optredens van verhalenvertellers, schrijvers, dichters, rappers en spoken word-artiesten, compleet met een voor- en na-traject. Dit jaar was er in Eindhoven voor het eerst ook een programma voor mbo-studenten. Het is de bedoeling het mbo-traject uit te breiden naar andere steden. Voor het project als geheel is landelijke dekking de ambitie. Door de activiteiten te programmeren in musea, openbare bibliotheken en andere culturele instellingen, krijgen leerlingen en studenten niet alleen toegang tot literatuur maar ook tot andere, voor hen vaak onbekende, culturele werelden.

Hebban in de Klas

Op de website [Hebban](#) wisselen enthousiaste lezers leeservaringen uit en houden zij bij wat ze gelezen hebben. Op verzoek van en in samenwerking met docente Nederlands Emma Kustermans lanceerden Stichting Lezen en de CPNB in 2022 een Hebban-omgeving voor het voortgezet onderwijs. [Hebban in de Klas](#) was direct een doorslaand succes. Dit succes werd in 2023 doorgezet. Nieuwe partners sloten zich bij Hebban aan: de KB en NBD Biblion doen mee en ook Fonds 21 heeft zich aan het project verbonden. Het platform voorziet in een behoefte van het onderwijs. Vanuit leesbevorderend perspectief is het een ijzersterke formule: leerlingen delen per klas hun leeservaringen en kunnen zien wat de medeleerlingen lezen. De docent houdt als moderator het gesprek op gang, kan opdrachten geven en een *challenge* uitzetten voor de hele klas. Vaak zijn dit de verplicht te lezen titels voor een leerjaar, maar het kan ook gaan om andere titels in andere contexten.

Een in 2023 uitgevoerd onderzoek (zie paragraaf 2.1) leverde veel input op voor verbetering van het platform. In een volgende versie zal Hebban in de Klas meer data opleveren die inzicht kunnen geven in de leesvoorkeuren van scholieren.

Boek voor Nederlands

Onder de noemer [Boek voor Nederlands](#) zijn online korte video's (boektrailers) te vinden waarmee leerlingen uit de onderbouw zich op een ontspannen en leuke manier kunnen oriënteren op een nieuw boek om te lezen. De makers, gedeeltelijk zelf werkzaam in het onderwijs, willen vooral die jongeren over de streep trekken die denken dat er geen leuke of spannende boeken zijn. De professioneel geproduceerde boektrailers laten zien dat boeken vol spanning en sensatie zitten en zeker niet saai zijn. De filmpjes kunnen ook goed worden ingepast in de les.

Stichting Lezen gaf advies en financiële ondersteuning aan het project, dat in 2023 een partner vond in Fonds 21.

Handreiking pratenoverfictiefragmenten.nl

De website [pratenoverfictiefragmenten.nl](#) bevat fragmenten uit jeugdliteratuur met bijpassende lessuggesties aan de hand waarvan leerlingen uit de onderbouw vmbo, havo en vwo in gesprek kunnen gaan. In 2023 werden nieuwe fragmenten en lessuggesties toegevoegd. Daarnaast maakten Hans Goosen (oud-lerarenopleider Nederlands) en Marthe Scheffer (docent Nederlands) [video-opnamen](#) van boekgesprekken die leerlingen

voerden naar aanleiding van een boekfragment op de website. Bij deze video's maakten zij [een handleiding](#) met lessuggesties aan de hand van de werkvorm explorerende en verdiepende boekgesprekken.

De Waanzinnige Podcast

In De Waanzinnige Podcast praten kinderen over boeken. De podcast wordt veel gebruikt in de klas. Met inhoudelijke en financiële medewerking van Stichting Lezen werd er dit jaar een aflevering gemaakt over De Nationale Voorleeswedstrijd. Hierin praat [Resa van der Meer](#), voorleeskampioen van Noord-Brabant én derde bij landelijke finale 2022, over het boek waar zij tijdens de wedstrijd uit voorlas. De aflevering staat sinds september 2023 online en is goed beluisterd.

Sloop dit boek

[Sloop dit Boek](#) is een vakoverstijgende lessenserie van tien lessen voor praktijkonderwijs en vmbo. Het project werd ontwikkeld door POI FERS, de ondersteuningsorganisatie van de Friese bibliotheken. Het doel is om eerstejaars leerlingen op een speelse manier met boeken en rijke teksten aan de slag te laten gaan. In een pilot werden de lessen op een aantal Friese locaties van de Bibliotheek *op school* uitgetoet. Mogelijk kan het project daarna breder worden uitgerold.

Lezenslessen boekenclub

De Boekenclub is een nieuwe dienst van Lezenslessen voor docenten Nederlands vmbo en onderbouw havo-vwo. Op een online platform worden in video's en audiobestanden van ongeveer 10 minuten jeugdboeken (12+) besproken. Docenten kunnen deze bekijken of beluisteren wanneer het hen uitkomt. Zo blijven zij op een laagdrempelige manier op de hoogte van het actuele aanbod jeugdboeken en kunnen zij hun leerlingen op een eenvoudige manier helpen een passend boek te vinden. Het platform bevat ook 'gespreksstarters' om het gesprek over het gelezen boek op gang te helpen, bijvoorbeeld voor een discussie in een leesgroepje. Bij elk boek wordt verteld voor welk type leerling het verhaal geschikt is. Het project startte in december 2023 met zes video's. Het is de bedoeling dat er elke maand twee besprekingen bij komen.

Present

PRESENT ('Hier Nu!') is een transmediaal en interactief project dat mbo-leerlingen in een narratieve onlinewereld uitnodigt en aanzet tot actief nadenken, lezen en praten over hun eigen rol in de maatschappij. Het project is een raamvertelling die op diverse sociale media wordt uitgerold. De verhaallijnen worden in het Nederlands, Engels en Fries verteld. Het is de bedoeling dat mbo-studenten zowel op school als in hun vrije tijd met het project in aanraking komen. Het project is voorbereid in 2023 en wordt vanaf januari 2024 in Friesland uitgevoerd met 30.000 studenten.

Lessuggesties bij Griffels & Penselen

In het kader van de Bibliotheek *op school* lieten we [lessuggesties](#) maken bij zes boeken die met een Griffel of een Penseel zijn bekroond en bij een selectie van vier recent verschenen boeken, de zogenoemde Topboeken. Deze lessuggesties zijn te vinden op [lezeninhetpo.nl](#) en worden ook via onze socialemediakanalen en trainingen onder de aandacht gebracht.

Tabel 3.2: Projecten

Titel gehonoreerd project	Aanvrager	Doel	Doelgroep
Grote Vriendelijke Podcast en de Grote Vriendelijke Update	De Grote vriendelijke stichting	Leesbevorderaars inspireren en informeren over jeugdliteratuur	Professionals in de kinderopvang, onderwijs en bibliotheken, ouders, leraren-opleiders
Stap op de Rode Loper	Stichting Samenleving & Kunst Amsterdam	Jongeren enthousiast maken voor lezen; hen laten kennismaken met de culturele wereld	Bovenbouw vmbo, mbo
Hebban in de Klas	CPNB, KB en Fonds 21	Inzichtelijk maken van de boeken die leerlingen lezen, zowel voor school als daarbuiten; geven en krijgen van leesadviezen en het aanjagen van leeschallenges	Voortgezet onderwijs
Boek voor Nederlands	Stichting Boek voor Nederlands	Jongeren helpen om een nieuw boek te kiezen om te lezen	Onderbouw voortgezet onderwijs
Handreiking pratenoverfictie-fragmenten.nl	Hans Goosen en Marthe Scheffer	Het leren voeren van gesprekken over boekfragmenten aan de hand van explorerende en verdiepende boekgesprekken	Onderbouw voortgezet onderwijs
Readification (zie bijlage Leescoalitie)	De Leescoalitie en Ubisoft	De werelden van lezen en gamen combineren	Voortgezet onderwijs
De Waanzinnige Podcast	Marije Ravelli	Kinderen stimuleren meer te lezen	Basisonderwijs

vervolg

Titel gehonoreerd project	Aanvrager	Doel	Doelgroep
Sloop dat boek	FERS	Leerlingen op een positieve manier in aanraking brengen met lezen, leesweerstand, verkleinen en leesmotivatie vergroten	Praktijkonderwijs en vmbo
Lezenslessen boekenclub	Lezenslessen	Leerlingen passende boektitels aanreiken, waardoor de leesmotivatie van leerlingen stijgt	Docenten voortgezet onderwijs
Present	Afûk en Omrop Fryslân, Firda	Met verhalen aansluiten bij het vak burgerschap	Mbo
Lessuggesties bij Griffels en Penselen	Kunst van Lezen	Aan de slag gaan met recente en bekroonde kinderen jeugdboeken	Basisonderwijs

3.4 Extra activiteiten met externe middelen

Met middelen uit private fondsen kon Stichting Lezen in 2023 extra activiteiten realiseren in het kader van eigen projecten, projecten van derden of als opzichzelfstaande initiatieven. De externe middelen waren afkomstig van Stichting De Versterking, Fonds 21 en het Tante Anne fonds. De Versterking geeft financiële steun aan wensen, ideeën en initiatieven van instellingen op het gebied van cultuur(educatie) en natuurbehoud, die daarmee in staat worden gesteld hun bereik te vergroten, hun aanbod te verdiepen en hun kwaliteit te versterken. Fonds 21 wil een positieve bijdrage leveren aan de samenleving van nu en richt zich daarbij specifiek op Kunst & Cultuur, Jongeren & Maatschappij en Kunst & Educatie. Het Tante Anne fonds, in 2021 door Stichting Lezen opgezet met het legaat van mevrouw Anne Elema, financiert activiteiten voor de groepen 3 en 4 van het basisonderwijs waarin auteurs kinderen laten opgaan in verhalen en helpen bij het creëren van hun eigen verhalen.

De Voorleestas

Tijdens De Nationale Voorleesdagen 2023 konden veel kleuters genieten van het verhaal *Maximiliaan Modderman geeft een feestje* van Joukje Akveld en Jan Jutte. Dankzij de Voorleestas kon dat niet alleen op school of in de bibliotheek, maar ook thuis. In aanmerking kwamen leerlingen van schoollocaties van de Bibliotheek *op school* in krimp- en anticipeergebieden en scholen die met een leesconsulent en leescoördinator werken. Omdat kinderen het verhaal van school kennen, zijn ze er enthousiast over naar hun ouders. Dat stimuleert het thuisfront om samen het boek te bekijken en te lezen.

Vertalingen Prentenboek van het Jaar

Om ook anderstalige kinderen en hun (groot)ouders te betrekken bij De Nationale Voorleesdagen, lieten we net als in 2021 en 2022 miniboekjes maken met vertalingen van het Prentenboek van het Jaar in het Turks, Arabisch, en Pools. Voor het eerst lieten we ook boekjes met een Oekraïense vertaling maken. De boekjes werden gemaakt in samenwerking met de uitgever en het Nederlands Letterenfonds en waren door bibliotheken gratis te bestellen via NBD Biblion. Uit een vorige evaluatie bleek dat ouders wat hulp kunnen gebruiken om de boekjes goed te gebruiken. Daarom werd er een instructievideo gemaakt. Ook maakten we [korte video's](#) waarin een Turkse, Poolse, Syrische en Oekraïense moeder andere ouders opriepen om naar de bibliotheek te gaan en een gratis boekje op te halen.

Jubileum De Nationale Voorleeswedstrijd

In het kader van het dertigjarig bestaan van De Nationale Voorleeswedstrijd vroeg Stichting Lezen bij De Versterking financiering om alle bij de landelijke finale aanwezige kinderen het boek *Mot en de metaalvissers* van Sanne Rooseboom te schenken. De aanwezige leraren en pabostudenten kregen een goodiebag met daarin een exemplaar van het boek, aangevuld met lesmateriaal voor bij het boek en met materiaal om boekenkringen en andere vormen van leesbevordering te organiseren in de klas. Bovendien kregen ze een extra voorleesboek *Het kleine heelal* van Annejan Mieras. Hiermee wilden we zorgen dat leerlingen en leerkrachten ook na de landelijke finale doorgaan met (voor)lezen. Daarnaast zijn er onder de 3.498 deelnemende scholen zes schrijversbezoeken verloot in samenwerking met De Schrijverscentrale. Daarmee werden nog eens honderden kinderen bereikt.

Levende verhalen

Met financiering vanuit het Tante Anne fonds werden in 2022 drie projecten opgezet: De Schoolschrijvermaand, Drie maal groep 3 en Het Mooie Kinderboekenfeestje. Deze werden in 2023 positief geëvalueerd. Voor de Schoolschrijvermaand geldt dat dit project in ongewijzigde vorm wordt voortgezet. Ook de andere twee projecten gaan door, met een aantal kleine (vooral organisatorische) wijzigingen ten opzichte van de eerste editie.

Springlezend LIVE

In maart 2023 werd onder de vlag van de Leescoalitie de interactieve talkshow [Springlezend LIVE](#) gelanceerd. Zie verder het jaarverslag van de Leescoalitie in de bijlage.

Queerboeken in het po

De website [queerkinderboeken.nl](#) werd aangevuld met nieuwe kinderboekentips voor kinderen van vier tot en met twaalf jaar. Daarnaast is in 2023 [Queerboeken.nl](#) in samenwerking met partner COC Nederland weer aangehaakt bij de landelijke schoolcampagne Paarse Vrijdag. Bij verschillende kerntitels zijn lesbrieven ontwikkeld die zijn toegevoegd aan het Paarse Vrijdag schoolpakket. Daarnaast verscheen er een uitgebreid [artikel](#) over [queerboeken.nl](#) in de november editie van PrimaOnderwijs Magazine.

Boekenweek van Jongeren/Literatour

Stichting De Versterking zorgde ervoor dat honderd scholen die meededen aan de Literatour een uitgebreid boekenpakket ontvingen. Zie voor deze campagne paragraaf 3.2.

Tekstloze prentenboeken

Binnen het project Tekstloze prentenboeken werkt Katholieke Pabo Zwolle (KPZ) met pabostudenten en leerkrachten van stagescholen aan het stimuleren van een geletterde thuisomgeving. Daartoe verzamelden ze een grote collectie tekstloze prentenboeken van over de hele wereld. Ze maakten een handleiding over wat je allemaal kunt doen met deze prentenboeken om gezinnen te ondersteunen in hun taalontwikkeling. In de werkgroep zaten ouders, pabostudenten en leerkrachten. De toegevoegde waarde zit in de aandacht voor taalontwikkeling in meertalige gezinnen en het stimuleren van praten in de thuistaal. Die heeft namelijk meerwaarde bij het leren van de Nederlandse taal. Het programma steunt op de brede samenwerking tussen school, pabo en thuis. De KPZ monitort de toepassing van de handleiding. De uitkomsten daarvan stellen Stichting Lezen in staat om deze aanpak op te schalen naar andere pabo's en scholen.

Tabel 3.3: Extra extern gefinancierde activiteiten

Project	Extern gefinancierd door	Partners
De Voorleestas	De Versterking	CPNB
Vertalingen Prentenboek van het Jaar	De Versterking	CPNB, De Leescoalitie
Jubileum De Nationale Voorleeswedstrijd	De Versterking	Cubiss, Bibliotheken, EDG, De Schrijverscentrale
Schoolschrijvermaand	Tante Anne fonds	De Schoolschrijver
Mooie Kinderboekenfeestje	Tante Anne fonds	Stichting Kleine Lettertjes
Drie maal groep 3	Tante Anne fonds	De Schrijverscentrale
Springlezend Live	De Versterking	De Leescoalitie
Queerboeken in het po	De Versterking	IBBY-Nederland, de Leescoalitie, Pim Lammers
Boekenweek van Jongeren	De Versterking & Fonds 21	CPNB
Tekstloze prentenboeken	De Versterking	KPZ Zwolle

3.5 Auteursbetrokkenheid

In een rijke leesomgeving hebben ook auteurs (en illustratoren) een belangrijke rol om het leesvuur bij kinderen en jongeren aan te wakkeren. Daarom zetten we in het onderwijs en bij veel van onze campagnes en projecten graag auteurs in. De projecten van het Tante Anne fonds zijn daarvan een goed voorbeeld (zie 3.4). De Pabo Voorleeswedstrijd biedt elke deelnemende pabo een schrijversbezoek aan. In het kader van dertig jaar De Nationale Voorleeswedstrijd hebben we schrijversbezoeken verloot onder deelnemende scholen. De schrijversbezoeken bij Literatuur worden altijd erg goed gewaardeerd. Binnen de Impulsregelingen voor BoekStart en de Bibliotheek op school zijn auteursbezoeken ook een integraal onderdeel, zodat elk kinderdagverblijf en elke school een bezoek kan regelen. De samenwerking met De Schrijverscentrale en De Schoolschrijver is intensief en

constructief. Nu zij ook zitting hebben genomen in de Leescoalitie, kunnen we elkaar nog meer versterken.

3.6 Kunst van Lezen

Via het programma Kunst van Lezen bouwen we daadwerkelijk aan goede leesomgevingen voor ieder kind: thuis (via BoekStart en de gezinsaanpak), op de kinderopvang (BoekStart in de kinderopvang), binnen de jeugdgezondheidszorg (BoekStartcoach) en op school (de Bibliotheek *op school*). Stichting Lezen levert vanuit haar reguliere rol als kennispartner input voor nieuwe onderdelen van en voor inhoudelijke vernieuwingen en verbeteringen van bestaande onderdelen. Zoals eerder aangegeven, stellen de extra Masterplanmiddelen ons en de bibliotheeksector in staat om BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* op een groot aantal nieuwe locaties in te voeren en beide programma's te verdiepen op de locaties waar ze al draaien.

Hieronder stippen we kort de belangrijkste ontwikkelingen specifiek voor de rijke leesomgeving aan. Voor het complete verslag van Kunst van Lezen, zie bijlage 1.

BoekStart

BoekStart is actief in de bibliotheek, in de kinderopvang, thuis en op het consultatiebureau. Sinds 2023 richt het programma zich bij wijze van pilot ook op gastouders. Landelijk gaan er 75.000 kinderen naar een gastouderopvang. Aan de pilot doen vier bibliotheken mee. In 2023 is het [basisdocument BoekStart in de kinderopvang](#) grondig herzien en geactualiseerd. Het basisdocument geeft professionals die lokaal en provinciaal op strategisch en uitvoerend niveau betrokken zijn bij BoekStart in de kinderopvang houvast bij het opstarten van een nieuwe BoekStartlocatie. Ook geeft het zicht op het netwerk waarbinnen de Bibliotheek met de aanpak werkt.

Met de Leesbevorderingsimpuls Masterplan basisvaardigheden heeft minister Wiersma € 12,9 miljoen beschikbaar gesteld voor BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* po en vmbo. Het beschikbare bedrag is verdeeld over de vier door OCW geselecteerde onderdelen. Daarmee zijn 500 nieuwe locaties BoekStart in de kinderopvang gerealiseerd. Zo hebben op [15 juni 2023](#) Bibliotheek Westland, gemeente Westland, Stichting Lezen en alle kinderopvanginstellingen in die gemeente het Convenant Taalnetwerk Jong Westland ondertekend. In de gemeente Westland zijn alle kinderopvanglocaties nu aangesloten bij BoekStart in de kinderopvang.

De Bibliotheek *op school*

Dankzij de Leesbevorderingsimpuls van het Masterplan basisvaardigheden werken steeds meer nieuwe scholen met de aanpak de Bibliotheek *op school*. Stichting Lezen heeft voor deze scholen en voor de scholen die al samenwerken met de Bibliotheek [Leesroute](#) ontwikkeld. Dit is een spel dat leraren in het primair onderwijs meer inzicht geeft in hun rol als leesbevorderaar. Tijdens het spel helpen de leerkrachten verschillende fictieve leerlingen door vervolgstappen te bedenken bij herkenbare leessituaties.

De Impulsregeling vanuit het Masterplan basisvaardigheden voorziet ook in geld om 1) de leesomgeving en collectie van scholen die meedoen aan de Bibliotheek *op school* te verbeteren, 2) het aantal uren van de leesconsulent te verhogen en trainingen voor leraren te bekostigen, en 3) een auteursbezoek te realiseren. Voor de succesvolle Friese pilot om de Bibliotheek *op school* te verbinden aan effectief leesonderwijs verwijzen we naar de voorgaande hoofdstukken en naar het jaarverslag van Kunst van Lezen in bijlage 1.

3.7 Recapitulatie aan de hand van de prestatie-indicatoren

Stichting Lezen streeft naar een rijke leesomgeving voor ieder kind en reikt organisaties in de kinderopvang, het onderwijs en de bibliotheeksector informatie, beleid, instrumenten en inspiratie aan om zo'n omgeving te creëren en in stand te houden.

Kortdurende interventies zoals campagnes zijn ondersteunend aan de structurele interventies BoekStart en de Bibliotheek *op school*. De campagnes zijn laagdrempelig en zorgen er samen voor dat er het hele jaar door met grote regelmaat aandacht is voor lezen en laten zien dat lezen leuk is.

Het lukte Stichting Lezen in 2023 om 15 campagnes en projecten uit te voeren. Een deel van de campagnes heeft een groter bereik gegenereerd ten opzichte van 2022. Een aantal campagnes hebben een lager bereik. Daardoor is het streven om 30.000 à 35.000 professionals te bereiken net niet behaald. Hierover zijn we in gesprek met de uitvoerders.

Kerntaak Een rijke leesomgeving	Activiteitenplan 2023	Werkelijk 2023	Bereik 2022 instellingen en professionals	Bereik 2023 instellingen en professionals
Vaste campagnes				
De Nationale Voorleesdagen	1	1	12.558	11.558
De Nationale Voorleeswedstrijd	1	1	3.239	3.498
Read2Me!	1	1	220	270
LêsNo	1	1	158	232
Jonge Jury	1	1	1.151	585
De Weddenschap	1	1	71	81
De Inktaap	1	1	56	48
Boekenweek van Jongeren (incl. Literatuur)	1	1	674	152*
Poëzieweek	1	1	17.927	11.398
Stap op de rode loper	1	1	371	391
Pabo Voorleeswedstrijd	1	1	36	36
Nationale Mediatheektrofee	-	-	-	-

vervolg

Kerntaak Een rijke leesomgeving	Activiteiten- plan 2023	Werkelijk 2023	Bereik 2022 instellingen en professionals	Bereik 2023 instellingen en professionals
Innovatieve projecten				
De Grote Vriendelijke Podcast	1	1	-	-
Hebbaan in de klas	1	1	-	-
Boek voor Nederlands	-	1	-	-
Sloop dat boek	-	1	-	-
Totaal	13	15	36.461	28.249

*Door een fout in het systeem is een deel van dit bereikcijfer onbekend. In werkelijkheid ligt het aantal hoger, en zal vergelijkbaar zijn met 2022.

HOOFDSTUK 4

Competente leesbevorderaars

Het is niet eenvoudig om kinderen en jongeren aan het lezen te krijgen en te houden. Daarom moeten leesbevorderaars goed weten wat daarvoor nodig is in elke ontwikkelingsfase van het kind. Niet voor niets is het een van onze doelstellingen om de expertise bij (aankomend) professionals in de kinderopvang, het onderwijs, in de jeugdzorg en de bibliotheken te vergroten. Ook proberen we ouders van de allerjongste kinderen te activeren en te informeren, omdat de taalstimulering van veel baby's en peuters vooral thuis plaatsvindt.

Om onze kennis over te brengen aan de leesbevorderaars ontwikkelen we onder andere opleidings- en scholingsaanbod, kennisbijeenkomsten, doelgroepenwebsites en (online) publicaties.

4.1 Bijdragen aan de opleidingen van toekomstige professionals

De aankomende leerkrachten en pedagogisch medewerkers zijn een belangrijke doelgroep voor Stichting Lezen. Zij zijn immers de leesbevorderaars van de toekomst. Het is cruciaal dat in hun opleidingen voldoende aandacht is voor zowel de leesmotivatie van de studenten zelf, als voor de kennis en vaardigheden die zij nodig hebben om kinderen goed te leren lezen, liefde voor boeken mee te geven en zich literair te laten ontwikkelen.

Toekomstige pedagogisch medewerkers en onderwijsassistenten (mbo)

Voor mbo-opleidingen pedagogisch medewerker en onderwijsassistent (pwo) ontwikkelde Stichting Lezen in 2020 [de keuzemodule 'Specialist leesbevordering 0-12 jaar'](#), in samenwerking met ROC Midden Nederland. Hier leren studenten hoe zij leesbevordering in de kinderopvang en op school kunnen vormgeven. Het gebruik van de module is opgenomen binnen het programma de Bibliotheek *op school* mbo. Vanuit de mbo's was er – net als in voorgaande jaren – veel belangstelling voor dit keuzedeel. Verschillende docenten geven aan de module al meermaals te hebben gegeven. We actualiseerden de keuzemodule in 2023 volledig. Naar aanleiding van feedback uit het veld is besloten de tekst van de herziene module in de reader te herschrijven op B1-niveau.

Toekomstige leraren primair onderwijs (hbo)

In het studiejaar 2022-2023 waren twintig pabo-vestigingen zo ver dat ze meededen of op het punt stonden mee te doen aan een pilot de Bibliotheek *op school*. In 2021-2022 waren dat er nog achttien.

Uit [de Monitor de Bibliotheek op school pabo 2022-2023](#) blijkt onder andere dat studenten zichzelf gemiddeld een 6,3 voor hun kennis over kinderboeken en jeugdliteratuur geven. In 2021 was dat nog een 6,2. Van de studenten las 34% uit zichzelf, dus zonder verplichting vanuit school, minstens 1x per maand of vaker kinderboeken en jeugdliteratuur. In 2021 was dat 33%. Er is dus sprake van vooruitgang, al zijn de stapjes nog heel klein. Over de Monitor de Bibliotheek *op school* pabo publiceerde onderzoeksbureau Sardes in 2023 [het artikel 'Een zesje is te weinig'](#).

Toekomstige leraren Nederlands voortgezet onderwijs (hbo)

Met financiële steun van Stichting Lezen ontwikkelden AOS Midden-Brabant, Fontys Lerarenopleiding Tilburg, Bibliotheek Midden-Brabant, Huis73 en Cubiss in 2022 een leesbevorderingstraject over lezen en leesbevordering voor de lerarenopleiding. Onder de noemer ['Iedere docent een leesbevorderaar'](#) kunnen studenten webinars volgen over

leesmotivatie en over de rol van de docent als leesbevorderaar. Ook worden er bijeenkomsten georganiseerd over de rol van de bibliotheek en over de manier waarop leesbevordering een plaats krijgt in de lerarenopleiding van Fontys. In 2023 volgden 25 studenten deze lessen. De materialen voor dit traject staan in de toolkit van de Bibliotheek *op school*, zodat ook andere lerarenopleidingen ze kunnen gebruiken.

4.2 Na- en bijscholingsaanbod

Stichting Lezen biedt professionele leesbevorderaars de specifieke kennis en vaardigheden die nodig zijn om het leesplezier en de leesvaardigheid van kinderen en jongeren te vergroten. In 2023 hebben we verschillende trainingen en nascholingsmodules ontwikkeld en/of vernieuwd. Het aanbod van na- en bijscholing van onszelf en anderen op het gebied van leesbevordering in het voortgezet onderwijs en het mbo bundelden we in het overzicht [Scholingsaanbod leesbevordering](#).

De organisatie van de nascholingen voor bibliotheekmedewerkers en voor leerkrachten primair en voortgezet onderwijs hebben we uitbesteed aan [De Bibliotheekcampus](#). Dit bureau verzorgt de planning van de verschillende trainingen in samenspraak met de trainers, regelt de verspreiding van materialen onder de docenten, de locaties, de administratie van de inschrijvingen via hun website, de bevestigingen, voorbereidingsopdrachten, prijsstelling, facturatie en evaluatie. Voor trainers en cursisten is De Bibliotheekcampus het eerste aanspreekpunt bij praktische vragen en/of problemen.

Stichting Lezen en Kunst van Lezen blijven verantwoordelijk voor ontwerp en inhoud van de verschillende nascholingen. Ook verzorgen wij de communicatie over de trainingen via nieuwsbrieven, sociale media en Biebtobieb.

Training tot voorleescoördinator kinderopvang

Een voorleescoördinator zorgt ervoor dat voorlezen een structurele plek krijgt binnen beleid en uitvoering van een kinderopvanglocatie. De voorleescoördinator werkt nauw samen met de leesconsulent BoekStart van de bibliotheek. De training tot voorleescoördinator wordt gegeven door een trainer van de bibliotheek en vooral ingezet op locaties die al meedoen met BoekStart in de kinderopvang.

In 2023 volgden 30 deelnemers de train-de-trainer voorleescoördinator en 65 deelnemers de verdiepingstraining 'Interactief Voorlezen' over uitdagende gesprekken rondom boeken.

Opleiding tot leesconsulent

Leesconsulenten zijn werkzaam bij de bibliotheek en gaan van daaruit naar scholen en kinderopvang om te adviseren over en te helpen bij leesbevordering. Goed opgeleide leesconsulenten zijn belangrijk om BoekStart en de Bibliotheek *op school* goed van de grond te laten komen en effectief (voorbereidend) leesonderwijs in te voeren. Veel deelnemers aan de opleiding tot leesconsulent werken al in deze functie en combineren zodoende de theorie en de praktijk. De achtergrond van de cursisten is divers. Daarom is het prettig dat zij gedeeltelijk hun eigen leerweg kunnen bepalen.

De opleidingen werden in 2023 voortdurend aangeboden en waren steeds vol.

De opleiding tot leesconsulent kreeg zoals ieder jaar een update, zodat deze blijft aansluiten bij nieuwe ontwikkelingen en inzichten over effectief leesonderwijs. Na de grote herziening van 2020 en de daaropvolgende aanpassingen beschikken we nu over een gedegen opleiding die goed geëvalueerd wordt door de cursisten.

Opleiding tot leescoördinator basisonderwijs

'Open Boek' is de opleiding tot leescoördinator in het basisonderwijs. De inhoudelijke herziening van deze opleiding werd in 2023 afgerond; we spreken nu van 'Open Boek 3.0'. Het programma is uitgebreid met een bijeenkomst en sluit nu goed aan bij de actuele inzichten over effectief leesonderwijs. Er kwamen dit jaar 25 trainers bij; zij volgden allen de trainersopleiding. Via de verplichte nascholingen over meertaligheid en rijke teksten werden alle trainers bijgeschoold op deze onderwerpen.

Opleiding tot specialist jeugdliteratuur

De opleiding 'Vol van Lezen' leidt op tot specialist Jeugdliteratuur op de basisschool. De scholing wordt sinds een aantal jaar als post-hbo-opleiding aangeboden door enkele pabo's. Dit jaar was de belangstelling voor de cursus groter dan in 2022. De cursus werd op vier locaties in Nederland gegeven. Stichting Lezen zorgde ook in 2023 op lezen.nl voor een actueel overzicht van pabo's die de cursus aanbieden.

Trainingen 'Rijke teksten' en 'Ambitiegericht werken aan effectief leesonderwijs'

De training 'Rijke teksten en de rol van de leesconsulent' werd ontwikkeld en voor het eerst gegeven in 2022. Wegens grote belangstelling kon deze training in 2023 vier keer uitgevoerd worden: drie keer met open inschrijving en één keer in-company. In totaal namen zestig leesconsulenten primair onderwijs deel. Door het volgen van deze training verdiepen leesconsulenten zich gedurende twee dagen in het belang van rijke teksten voor effectief leesonderwijs en de rol die de leesconsulent kan spelen bij de selectie van rijke teksten voor leerkrachten in het primair onderwijs.

Omdat er ook vanuit de tactische laag van bibliotheken belangstelling voor effectief leesonderwijs is, besloten we voor deze doelgroep een aparte training te ontwikkelen, die ook zal ingaan op de beleidsmatige kant: 'Ambitiegericht werken aan effectief leesonderwijs, de rol van bibliotheken'.

Cursus 'Creatief schrijven in de klas'

In de vierdaagse cursus [Creatief schrijven in de klas](#) verdiepten twintig leescoördinatoren en leesconsulenten uit het basisonderwijs dit jaar hun kennis en vaardigheden rondom creatief schrijven en lezen. Zij mogen zich nu 'specialist creatief schrijven in het primair onderwijs' noemen. De cursus is ontwikkeld door Stichting Lezen in samenwerking met De Schoolschrijver, specialist literatuureducatie Mariet Lems en de POI's.

In 2022-2023 werd de cursus gegeven bij de OBA in Amsterdam. Om deelnemers te werven, hebben de OBA en Probiblio hun netwerk aangesproken. Daarnaast werd via De Bibliotheekcampus en De Schoolschrijver gecommuniceerd over de cursus.

Inspiratietraining 'Lezen, en hoe?'

Deze inspiratietraining over lezen en leesbevordering voor docenten in het vmbo heette voorheen 'Leesbevordering in het vmbo, dat werkt!' In 2023 heeft Stichting Lezen deze training volledig vernieuwd en voorzien van een nieuwe naam: 'Lezen, en hoe?' Voor deze training werden veertien trainers opgeleid. In het kader van het Masterplan basisvaardigheden kregen docententeams van ruim honderd vmbo-scholen deze training in-company aangeboden.

Verdiepingstrainingen voor docenten voortgezet onderwijs

Voor docenten voortgezet onderwijs van scholen die in aanmerking komen voor de Impulsregeling Masterplan basisvaardigheden stelde Stichting Lezen het aanbod samen en deed de coördinatie van de verdiepingstrainingen van externe aanbieders. Deze trainingen richten zich op meer verdieping in lezen, leesmotivatie en leesbevordering in het voortgezet onderwijs. Docenten kunnen een keuze maken uit vier trainingen:

1. Masterclass 'De Leescyclus' door de Hogeschool Arnhem & Nijmegen en Stichting Lezen: vijf dagdelen waarin docenten leren hoe ze het didactische model de Leescyclus praktisch kunnen inzetten in het onderwijs.
2. 'Meer leesplezier en leesmotivatie' in het vmbo door Lezenslessen: online training die docenten inzicht geeft in de leesvoorkeuren van leerlingen, kennis laat maken met nieuwe (jeugd)literatuur en laat ervaren hoe ze door passende boekentips het verschil kunnen maken in de leesontwikkeling. De training is grotendeels individueel te volgen, maar deelnemers kunnen elkaar ook online ontmoeten. Een fysieke bijeenkomst sluit de training af.
3. 'Leesplezier in het vmbo' door Passionate Bulkboek: drie dagdelen waarin docenten aan de hand van praktische werkvormen handvatten en tips meekrijgen om lezen en leesplezier een vaste plek in hun lessen te geven.
4. 'Elke leerling een lezer; aan de slag met passend leesbeleid' door IttA: training die docenten handvatten geeft om de leesmotivatie van leerlingen te vergroten en aan de slag te gaan met het maken van een leesplan om lezen beleidsmatig in de school te verankeren.

De trainingen werden in 2023 opengesteld voor inschrijving en zullen grotendeels in 2024 plaatsvinden.

Opleiding tot leesconsulent v(mb)o

De opleiding 'Leesconsulent v(mb)o' werd in 2023 doorontwikkeld aan de hand van de eerder uitgevoerde training 'Lezen, kan beter!' Cursisten waren over die training tevreden, maar zagen graag dat er voor het v(mb)o iets vergelijkbaars kwam als de opleiding tot leesconsulent primair onderwijs.

De nieuwe zevendaagse opleiding wordt verzorgd door een hoofddocent in samenwerking met een aantal gastdocenten, die themalessen verzorgen. Daarnaast omvat het programma drie intervisiesessies die begeleid worden door adviseurs voortgezet onderwijs van de POI's Probiblio en Rijnbrink. Zowel de inhoudelijke praktijkcasussen als de verbinding met bibliotheken en adviseurs van de POI's werden positief gewaardeerd door de cursisten. In 2023 werd de opleiding twee keer uitgevoerd.

Inwerkprogramma nieuwe educatiemedewerkers

Stichting Lezen stelde in 2023 een landelijk inwerkprogramma samen voor nieuwe bibliotheekmedewerkers, die na een loopbaan in bijvoorbeeld het onderwijs, als zij-instromer starten in een bibliotheek. Het programma wordt opgenomen in de vernieuwde handreiking *De professionele leesmediaconsulent* voor de bibliotheekbranche die in 2024 gepubliceerd zal worden.

Ook werkten we aan de ontwikkeling van een videoreeks voor startende leesconsulenten po, waarmee we een brug willen slaan tussen theorie en praktijk. In interviewvorm vertellen leesconsulenten over praktijkervaringen rondom een bepaald thema. De eerste aflevering zal in maart 2024 te zien zijn.

Masterclasses Voorlezen

Net als vorig jaar maakte DPG Media in samenwerking met Stichting CPNB en Stichting Lezen in 2023 twee online masterclasses: een voor leraren ([Voor](#))lezen en [anderstaligheid: hoe pak je dat aan?](#)) en een voor ouders. Deze laatste gaat dieper in op het thema diversiteit en hoe kinderen een breder perspectief kunnen ontwikkelen door middel van lezen. Stichting Lezen was betrokken bij het ontwikkelen van de scripts van beide video's.

Training 'Pro in taal en lezen'

Stichting Lezen besteedde in 2023 extra aandacht aan het praktijkonderwijs. In dit kader werd de tweedaagse docententraining 'Pro in taal en lezen' ontwikkeld. Als onderdeel van de Impulsregeling Masterplan basisvaardigheden werd deze training door vier verschillende trainers op veertien praktijkscholen gegeven. De evaluaties zijn positief. Docenten in het praktijkonderwijs zijn blij met de goede handvatten om taal en lezen in hun lespraktijk in te zetten.

4.3 Netwerkvorming en kennisbijeenkomsten

Het is belangrijk dat leesbevorderaars ons en elkaar weten te vinden om kennis en ervaring uit te wisselen en inspiratie op te doen. Live ontmoetingen zijn hiervoor bij uitstek geschikt, maar ook digitale vormen van kennisdelen worden veelvuldig benut. Zo begonnen we in 2023 met het delen van kennis via podcasts.

Seminars 'Over boeken gesproken'

Stichting Lezen organiseerde op donderdag 2 februari en zaterdag 23 september 2023 de seminars 'Over boeken gesproken'. Hier kwamen leescoördinatoren en leesconsulenten te weten hoe zij leesgesprekken en verschillende typen boekgesprekken kunnen voeren en hoe zij (andere) leerkrachten kunnen stimuleren en ondersteunen bij het houden van dergelijke gesprekken met leerlingen. Het seminar was bedoeld voor leescoördinatoren en leesconsulenten van scholen die 'praten over boeken' al langer op het rooster hebben staan. De keynotelezing van Heleen Buhrs (Alan Turingschool) is nog steeds terug te luisteren via Spotify.

Lezen Centraal

Jaarlijks organiseert Stichting Lezen onder de noemer 'Lezen Centraal' een inspirerend congres over de laatste trends en ontwikkelingen in het denken over lezen en leesbevordering voor een brede doelgroep van betrokkenen en geïnteresseerden. Het programma is een mix van meer theoretische en onderzoeksgelateerde onderwerpen en verhalen uit de praktijk. Er is altijd gelegenheid voor een inspirerende kennismaking met auteurs en om te netwerken.

Het congres vond dit jaar plaats op 7 april in het Beatrixtheater in Utrecht en was vooral gericht op de toekomst. Het programma ging in op veranderingen in het basis- en voortgezet onderwijs en de kinderopvang, waaronder de bijstelling van de kerndoelen en eindtermen en de toegenomen aandacht voor basisvaardigheden. In de ochtend traden vier keynote sprekers op: Gert Biesta (hoogleraar Public Education, Maynooth University Ireland), Eliane Segers (Orthopedagoog: leren en ontwikkeling, Radboud Universiteit Nijmegen), Roel van Steensel (hoogleraar Leesgedrag Vrije Universiteit Amsterdam) en Anne-Christien Tammes (curriculumontwikkelaar bij SLO). De 410 bezoekers waardeerden het evenement met een 8.

We namen tijdens het congres ook een aantal podcastafleveringen op, waarin sprekers uit de plenaire sessie en enkele deelsessies aan het woord kwamen. Deze gesprekken zijn uitgezonden onder de vlag van de podcast *De bieb is meer*.

Wetenschappelijk Congres

Ons Wetenschappelijk Congres vindt vierjaarlijks plaats. Het is een inspirerend en informatief congres over de laatste trends en ontwikkelingen in onderzoek rond leesbevordering, bedoeld voor beleidsmakers, schoolleiders, educatief specialisten, taal- en leescoördinatoren, uitgevers, wetenschappers, bibliotheekmedewerkers, docenten en andere geïnteresseerden die meer willen weten over onderzoek naar lezen en leesbevordering bij kinderen en jongeren van 0-20 jaar.

De editie van 14 december 2023, met de titel *Lezen in beweging*, ging over de betekenis van recente ontwikkelingen voor de rol van leesbevorderaars, zoals de afnemende leesmotivatie en leesvaardigheid van kinderen en jongeren, de toenemende druk op 'diep lezen', het onvermogen van jongeren om te reflecteren op teksten, conflicterende informatie te herkennen en de kwaliteit en geloofwaardigheid van een tekst te beoordelen. Dit schaadt niet alleen de ontwikkeling van kinderen en jongeren, het maakt ook de samenleving als geheel kwetsbaar. Zo'n 30 wetenschappers lieten hun licht schijnen over deze en andere actuele ontwikkelingen.

De belangstelling voor het congres in Eye Filmmuseum Amsterdam was groot: de 300 plaatsen waren binnen drie weken uitverkocht. Om mensen op de wachtlijst toch een kans te geven deel te nemen, is het plenaire programma gestreamd naar een extra zaal waar 100 mensen plaats konden nemen. Deze deelnemers konden wel live deelnemen aan de deelsessies. De twee plenaire lezingen van [Odile Heynders](#) en [Eliane Segers](#) zijn opgenomen en uitgezonden via onze nieuwe podcastserie De Leescast. We brachten een special van het Leesmonitor Magazine uit over het congres.

Tijdens het congres werd het grootschalige onderzoeksproject 'LeesEvolutie' gelanceerd, zie hoofdstuk 2.

Heel mbo leest!

Op vrijdag 10 november 2023 kwamen in Amersfoort circa 250 mbo-docenten en leesconsulenten bijeen voor de [conferentie Heel MBO leest!](#) Stichting Lezen organiseerde deze dag samen met de MBO-Taalacademie en het Kennispunt MBO Taal en Rekenen. Deze partijen schreven samen ook de [Handreiking Leesoffensief Heel mbo leest!](#) en de [Handreiking Samenwerking met de Bibliotheek](#). Beide publicaties werden tijdens de conferentie gepresenteerd.

Özcan Akyol (Eus) was de zeer inspirerende dagvoorzitter. Er was een afwisselend programma met een plenaire sessies en deelsessies in diverse zalen. De rode draad was het belang van leesmotivatie voor mbo-studenten en de mogelijkheden om deze te vergroten. Er was veel aandacht voor de Bibliotheek *op school* en voor de expertise van de leesconsulent.

POI & G4 Onderzoeks-sessies

Voor het derde jaar op rij organiseerden we drie onderzoekssessies voor onze POI- en G4-collega's. De kennis die wij hen aanreiken, gebruiken de POI's niet alleen in hun eigen werk; ze brengen deze ook verder hun netwerk in. Dit jaar stonden de volgende thema's centraal: digitaal lezen, literatuuronderwijs in havo/vwo en digitale prentenboeken in de kinderopvang. De sessies worden als waardevol ervaren. Zo schrijft een van de POI-

collega's in de evaluatie: 'Het kunnen delen van de inzichten die ik opdoe in deze sessies vind ik een van de belangrijkste aspecten van mijn werk als adviseur.' In 2024 staan weer drie sessies over uiteenlopende onderwerpen gepland.

Klankbordgroep lezeninhetvo.nl

Op maandag 13 november kwam in de bibliotheek van het Letterenhuis te Amsterdam een klankbordgroep samen in het kader van de ontwikkeling van de nieuwe doelgroepen-website lezeninhetvo.nl. Deze site werd in 2023 ontwikkeld door Stichting Lezen en SLO. Aan de klankbordgroep namen zeventien docenten en mediathecarissen uit het voortgezet onderwijs uit het hele land deel. Zij gaven feedback op de door de ontwikkelgroep ontwikkelde inhoudelijke structuur voor de nieuwe website. Hun input was zeer bruikbaar en van beide kanten werd het contact als waardevol ervaren. Het voornemen is om deze groep in de toekomst nog vaker te vragen om mee te denken over kwesties rondom lezen, leesonderwijs en leesbevordering in het vo.

Pabo-platform

De pabo's werken onderling steeds meer samen op het gebied van lezen. Stichting Lezen neemt deel aan dit netwerk. Onder de noemer Pabo-platform leveren we een actieve bijdrage aan de kennisuitwisseling en de visievorming over leesonderwijs in relatie tot lezen, leesmotivatie en literatuureducatie. Tijdens de coronapandemie lag het Pabo-platform een tijd stil. In 2023 organiseerden we weer twee bijeenkomsten. We bespraken de herziening van de kerndoelen, lezeninhetvo.nl en de Kennistafel Effectief Leesonderwijs. De kennisdeling wordt door de pabo's gewaardeerd. Verschillende pabo's gaven afgelopen jaar aan dat Stichting Lezen nog meer de leidende rol in de samenwerking tussen pabo's mag pakken. Dit willen we doen door ervoor te zorgen dat nog meer pabo's mee gaan doen met de Bibliotheek *op school* pabo.

Tabel 4.1: Bijeenkomsten georganiseerd door Stichting Lezen

Titel bijeenkomst	Doelgroep	Bereik 2023
Lezen Centraal 2023: Lang zullen ze lezen	Alle doelgroepen	Live: 410 Podcast: 919
POI- en G4-onderzoekssessies	POI en G4 coördinatoren BoekStart en de Bibliotheek <i>op school</i>	Live: 66 YouTube: 160
Seminar Over Boeken Gesproken - 2 februari	Leescoördinatoren en leesconsulenten van scholen die 'praten over boeken' al langer op het rooster hebben staan.	Live:105
Seminar Over Boeken Gesproken - 23 september	Leescoördinatoren en leesconsulenten van scholen die 'praten over boeken' al langer op het rooster hebben staan.	Live: 105 Podcast: 3.131

vervolg

Titel bijeenkomst	Doelgroep	Bereik 2023
Wetenschappelijk Congres 2023: Lezen in beweging	Beleidsmakers, schoolleiders, educatief specialisten, taal- en leescoördinatoren, uitgevers, wetenschappers, bibliotheek-medewerkers, docenten	Live: 396 Podcast*: 148
Heel mbo leest!	Mbo-docenten en bibliotheekmedewerkers	Live: 200
Webinar leesmotivatie in het praktijkonderwijs	Praktijkonderwijs-(taal)docenten en bibliotheekmedewerkers	Live: 93 YouTube: 359
Webinar de Bibliotheek op school in het praktijkonderwijs	Bibliotheekmedewerkers	Live: 22 YouTube: 175
Webinar Informatiebijeenkomst BoekStartdag	Bibliotheekmedewerkers	Live: 89 YouTube: 129
Webinar BoekStartdag - Voorlezen aan je baby en dreumes	Ouders	Live: 149 YouTube: 471

*De Leescast staat met twee afleveringen online sinds 22 december

Bijdragen Stichting Lezen aan bijeenkomsten van derden

Stichting Lezen kreeg dit jaar meer verzoeken om een inhoudelijke bijdrage te leveren aan bijeenkomsten van derden. In 2023 hebben we bijgedragen aan 31 bijeenkomsten, in 2022 waren dit er 18. Hieronder wordt een aantal bijeenkomsten uitgelicht waar Stichting Lezen een inhoudelijke en/of financiële bijdrage aan leverde. Een compleet overzicht van bijeenkomsten van derden met steun van Stichting Lezen is te vinden in tabel 4.2.

Annie M.G. Schmidtlezing

Op dinsdag 16 mei 2023 verzorgde de Vlaams auteur, scenarioschrijver en filmproducent Jean-Claude van Rijckeghem voor ruim 150 bezoekers de Annie M.G. Schmidtlezing. In het Kinderboekenmuseum in Den Haag gaf hij zijn visie op jeugdliteratuur. De titel van zijn lezing was '[Tijdreizen en bouillonblokjes](#)'.

Nationale Onderwijstentoonstelling (NOT)

Van 24 tot en met 28 januari was Stichting Lezen te vinden op de Nationale Onderwijstentoonstelling in de Jaarbeurs in Utrecht. Dit is het grootste vakevenement voor professionals in de kinderopvang, buitenschoolse opvang, het primair en voortgezet onderwijs. Deze editie trok 23.435 bezoekers in 4 dagen.

Stichting Lezen stond o.a. met BoekStart en de Bibliotheek *op school* op dit evenement. We spraken er met veel mensen die werkzaam zijn in het onderwijs en we hebben ook kennis en behoeften opgehaald uit het veld. We deelden verschillende publicaties uit, zoals de herziene folder over digitale kinderboeken uit de reeks Kwestie van Lezen, de infographicreeks *Lezen in beeld* en de verkorte versie van De doorgaande leeslijn: *Lezers maken lezers*. Kinderboekenambassadeur Martijn van der Linden ontwierp speciaal voor

de beurs een leesposter (oplage: 2.000) die gretig aftrek vond bij de bezoekers. In het nevenprogramma van de beurs verzorgde Martijn van der Linden een goed bezochte workshop over de functie van illustraties in kinderboeken.

Conferentie HSN

Op 17 en 18 november 2023 vond de HSN-conferentie (Het Schoolvak Nederlands) in Rotterdam plaats. Stichting Lezen was weer sponsor van deze conferentie en zoals altijd vertegenwoordigd met een stand op de informatiemarkt. De bezoekers hadden veel belangstelling voor de publicaties van Stichting Lezen. Stichting Lezen was ook host van het programmaonderdeel over Leesbevordering, bestaande uit vier goed bezochte deelsessies:

- *BoekTok ontrafeld* door Joris Hollaars (docent Nederlands en BookTokker)
- *Interactief voorlezen in een doorgaande lijn* door Iris Vansteelandt (Iedereen leest) en Silke Vanparys (universiteit Gent)
- *Een goede implementatie van leesbevordering in de klas* door Marlon Ruwette (Hogeschool Rotterdam)
- *Hebban in de klas* door Emma Kustermans (Merlet College) en Daan Beeke (Stichting Lezen)

De bijdragen zijn gepubliceerd in de congresbundel.

Tabel 4.2: Bijdragen aan bijeenkomsten van derden

Titel bijeenkomst	Doelgroep	Organisator
Informatiesessie ministerie van OCW	Ambtenaren ministerie van OCW	Ministerie van OCW (Marianne Hermans)
Training VNG academie	Gemeenteamttenaren	VNG en CED-groep
Webinar Asian School Librarians	Schoolbibliothecarissen in Azië	Professor Gina de Alwis/KAPE (Cambodja)
Presentatie effectief leesonderwijs & de Bibliotheek <i>op school</i> tijdens overleg Friese Bibliotheken	Educatie managers Friese Bibliotheken	FERS
Talkshow Beterlezen.nu	Medewerkers kinderopvang en onderbouw primair onderwijs	Onderwijsversterkers, ABC & Bibliotheek Kennemerwaard
Panelgesprek: Raising readers from an early age: The global network for early years book-gifting, Childrens Bookfair, Bologna, Italië	Bezoekers beurs	EURead / Bologna Bookfair

vervolg

Titel bijeenkomst	Doelgroep	Organisator
Werkatelier	Educatief specialisten	Leesoffensief Fryslan
European Day of Authors Conference, Sofia, Bulgarije	Europese beleidsmakers en ambtenaren	Europese Commissie
HSN-conferentie, Rotterdam: presentatie over Hebban in de klas	Leerkrachten basisonderwijs en docenten Nederlands uit Nederland en Vlaanderen	Stichting HSN-conferentie
Organisator/moderator panel Building Literacy Networks: EURead and The Global Network for Early Years Bookgifting: World Literacy Summit, Oxford, Engeland	Bezoekers World Literacy Summit	Word Literacy Summit/ EURead25
Presentatie leesbevordering en de mediatheek tijdens de Mediathecarissendag	Mediathecarissen	Radboud Universiteit Nijmegen
EURead Annual General Meeting in Sofia Bulgarije	EURead-leden	EURead
Panellid tijdens Launch of the Ljubljana Manifesto in Ljubljana Slovenië	Pers	Sloveense Repräsentie Buchmesse Frankfurt
Moderator paneldiscussie <i>Publishing and Low Literacy in Adults</i> Buchmesse in Frankfurt Duitsland	Bezoekers Buchmesse	Sloveense Repräsentie Buchmesse Frankfurt
Panellid tijdens International Conference of the Latvian Publishers Association at the Riga Book Festival in Riga, Letland	Bezoekers conferentie	ALDUS UP / Latvian Publishers Association
Online bijeenkomst EU Read Research Network	Onderzoekersmedewerkers van leesbevorderingsorganisaties in verschillende landen	EURead
Debatavond ' Toekomst van de roman '	Uitgevers, boekhandelaren en (andere) leden van Hollands Maandblad	De Balie & Hollands Maandblad
Provinciebrede aanpak BoekStart in de kinderopvang	Educatiespecialisten, teamleiders, management, directie	FERS

vervolg

Titel bijeenkomst	Doelgroep	Organisator
Bijeenkomst Specialisten jonge kind provincie Utrecht	Bibliotheekprofessionals rondom het jonge kind én hun ketenpartners in kinderopvang en gezondheidszorg	Cubiss
Presentatie over de Bibliotheek op school vmbo tijdens de Scholentour	Innovatiegroep Leesonderwijs VO-Raad met daarin docenten en schoolleiders	VO-Raad
Presentatie over de Bibliotheek op school tijdens bustour	Bibliotheekmedewerkers	IFLA
Lancering Fries Leesoffensief	Beleidsmakers, onderwijsprofessionals, bibliotheekmedewerkers uit de provincie Friesland	FERS
Landelijk Netwerk Geletterdheid	Professionals binnen de jeugdgezondheidszorg en preventie laaggeletterdheid	NCJ
Presentatie de Bibliotheek op school mbo tijdens Taal dag 2023 'Buiten de lijntjes kleuren	Leraren po, vo, mbo, hbo, studenten, educatiespecialisten en leesconsulenten van de Limburgse bibliotheken	Hogeschool Zuyd en Cubiss
Presentatie de Bibliotheek op school mbo tijdens bijeenkomst visie- en beleidstraject Fries Leesoffensief	Medewerkers Fers en Friese Bibliotheken	Friese Bibliotheken en Fers onder leiding van Roos Franken
Verschillende presentaties tijdens IFLA WLIC Congres 2023	Bibliothecarissen vanuit de hele wereld	IFLA
Gastcollege met een introductie over leesbevordering	Studenten van de module Taal & Geletterdheid in grootstedelijke context, van de opleiding Educatieve Master Primair Onderwijs	Erasmus Universiteit Rotterdam
Conferentie Het Schoolvak Nederlands (HSN)	Leerkrachten basisonderwijs en docenten Nederlands uit Nederland en Vlaanderen	Taalunie, Iedereen Leest, Stichting Lezen
Heel mbo leest!	Mbo-docenten en bibliotheekmedewerkers	Kennispunt MBO Taal en Rekenen, de MBO Taal-academie en Stichting Lezen

vervolg

Titel bijeenkomst	Doelgroep	Organisator
Annie M.G. Schmidtlezing: Tijdreizen en bouillonblokjes door Jean-Claude van Rijckeghem	Bibliotheekmedewerkers, docenten en andere in jeugdliteratuur geïnteresseerden	Literatuurmuseum/ Kinderboekenmuseum, IBBY Nederland, Stichting Lezen
Leesoffensief Noord-Brabant	Bibliotheek- en onderwijsdirecteuren	Cubiss

4.4 Kennisdeling door publicaties

Onze kennis is waardevol, maar rendeert pas echt als leesbevorderaars er kennis van nemen en er iets mee gaan doen. Daarom zijn we steeds op zoek naar manieren om onze kennis nog beter te laten landen in het veld. Specifieke websites per doelgroep werken erg goed, hebben we ervaren. We produceerden voor het eerst enkele podcastafleveringen en startten een eigen podcastserie. Daarnaast brachten we zoals altijd een groot aantal ‘gewone’ publicaties uit, zowel digitaal als analoog. Voor een overzicht van alle onderzoekspublicaties verwijzen we naar hoofdstuk 2; voor publicaties en websites die binnen Kunst van Lezen vallen naar bijlage 1. De overige publicaties worden in deze paragraaf toegelicht.

Websites

Stichting Lezen heeft meerdere websites in beheer. Naast onze corporate website [lezen.nl](#) hebben we verschillende doelgroepenwebsites ontwikkeld, waarbij De doorgaande leeslijn wordt gevolgd.

Corporate website [lezen.nl](#)

De corporate website [lezen.nl](#) geeft informatie over Stichting Lezen en haar producten en diensten en is de bron bij uitstek van nieuws over actuele ontwikkelingen in relatie tot leesbevordering en literatuureducatie. De sectie [Leesmonitor](#) op deze website is de centrale vindplaats van informatie uit en over nationaal en internationaal onderzoek naar lezen, leesbevordering en literatuureducatie. Leesmonitor trok in 2023 ruim 50.000 unieke bezoekers. Zij brachten ruim 80.000 bezoeken en bekeken zo’n 136.000 pagina’s. Deze cijfers zijn stevig gegroeid ten opzichte van 2022. Toen trok Leesmonitor ruim 35.000 bezoekers, die ruim 50.000 sessies uitvoerden, goed voor ruim 97.000 pagina-weergaven.

Ook de resultaten van een gebruikersonderzoek dat Stichting Lezen dit jaar liet uitvoeren, zijn overwegend positief. De waardering voor Leesmonitor is goed, met cijfers van een 8 op een tienpuntsschaal voor de kwaliteit van de inhoud, vindbaarheid en vormgeving. Deze cijfers lagen in een vorig gebruikersonderzoek uit 2019 ongeveer een punt lager. De pagina’s over leesprestaties van [basis-](#) en [middelbare scholieren](#) trokken veel bezoekers, wat te verklaren is uit de publicaties van de nieuwe resultaten van de grote onderzoeken PIRLS en PISA en de publiciteit die deze onderzoeken opleverden.

Lezenindeko.nl

In 2023 startten we met de voorbereidingen voor de ontwikkeling van een website voor het kinderopvangveld. Voor deze doelgroep is er nu alleen [BoekStart.nl](#), maar de informatie

op die site is echt beperkt tot het programma BoekStart. Met Lezenindeko.nl bieden we één vindplaats van onderbouwde en praktische informatie over leesbevordering en een effectieve voorleesaanpak voor 0-4 jaar. In het kader van De doorgaande leeslijn sluiten we met lezenindeko.nl aan bij lezeninhetpo.nl. Op lezenindeko.nl leggen we het accent vooral op de praktijk. Belangrijk is dat de professional direct ziet wat er beschikbaar is aan kennis en middelen en daarmee praktisch aan de slag kan.

Lezeninhetpo.nl

In het voorjaar van 2022 werd de website lezeninhetpo.nl gelanceerd. In 2023 werkten we aan de doorontwikkeling en actualisering van deze doelgroepwebsite voor het primair onderwijs. We plaatsten diverse tools die direct in de onderwijspraktijk toepasbaar zijn, zoals de digitale leesscan en lestips bij kinderboeken. In het najaar van 2023 bereidden we een aanpassing van de homepage voor, zodat tools en artikelen beter vindbaar zijn en relevante (wisselende) actuele informatie bij het openen van lezeninhetpo.nl direct in het oog springt. Deze aanpassing zal in 2024 uitgevoerd worden. Op termijn zal de verouderde website Leesplan.nl ondergebracht worden bij lezeninhetpo.nl. Lezeninhetpo dient als voorbeeld bij de ontwikkeling van lezeninhetvo.nl en lezenindeko.nl.

Lezeninhetvmbo.nl en lezeninhetvo.nl

In het voorjaar van 2019 lanceerde Stichting Lezen samen met SLO de website lezeninhetvmbo.nl. Deze website koppelt praktische informatie waarmee docenten direct aan de slag kunnen aan recent lees- en taalonderzoek gericht op het vmbo. De website wordt goed bezocht en regelmatig aangevuld. Bij de website horen een nieuwsbrief en een Facebook-groep.

In 2022 startten we met de ontwikkeling van een nieuwe doelgroepwebsite lezeninhetvo.nl, opnieuw in samenwerking met SLO. We besloten voor de doelgroepen vmbo, havo en vwo één website te gebruiken en op termijn lezeninhetvmbo.nl uit te faseren. We doen dat omdat het leesonderwijs op vmbo, havo en vwo veel overeenkomsten vertoont en splitsing daarom niet zinvol en efficiënt is. Bovendien geven docenten in het voortgezet onderwijs vaak les aan meerdere doelgroepen.

De inhoudelijke structuur en de eerste versie van de vormgeving van de nieuwe website werden in 2023 opgeleverd en er is een start gemaakt met het schrijven van de content. Eind 2024 verwachten we lezeninhetvo.nl te lanceren.

Podcasts

In 2023 werkten we voor het eerst met podcasts om de inhoud van kennisbijeenkomsten breder onder de aandacht te brengen. We namen afleveringen op met sprekers van onder andere het congres *Lezen Centraal*, het Wetenschappelijk congres *Lezen in beweging* en de seminars *Over boeken gesproken*. Sommige van deze producties waren te beluisteren in reeksen van derden, zoals de podcast *De bieb is meer*. In het najaar van 2023 lanceerde Stichting Lezen haar eigen podcast: *De Leescast*. De eerste afleveringen hiervan stonden in het teken van het Wetenschappelijk Congres van december 2023.

Tabel 4.3: Websites en hun bereik

Website	Doelgroep	Aantal unieke bezoekers 2022	Aantal unieke bezoekers 2023
Lezen.nl (incl. Leesmonitor)	Beleidsmakers en beslissers bij stakeholders; professionals in de bibliotheeksector, onderwijs en kinderopvang; studenten en wetenschappers; overige geïnteresseerden	156.900	162.284
Lezeninhetvmbo.nl	Docenten en beleidsmakers in het vmbo	9.421	9.883
Lezeninhetpo.nl	Docenten en beleidsmakers in het po	16.052	29.968
Leesplan.nl	Professionals in kinderopvang, po en vo	19.012	19.019
Kinderboeken-ambassadeur.nl	Professionals die werken met kinderen in de leeftijdsgroep 0-15, en ouders van deze leeftijdsgroep	16.542	15.724

Publicatiereksen

De publicaties die Stichting Lezen uitbrengt, sluiten zoveel mogelijk aan bij De doorgaande leeslijn. Wij voorzien op deze manier de kinderopvang, het basis- en voortgezet onderwijs, het mbo en de lerarenopleidingen van informatie. Met het oog op het gebruik van onze informatie in onder andere Caribisch Nederland besteedden we dit jaar speciale aandacht aan het creëren van materiaal in het [Papiamento en Engels](#).

Infographics, factsheets en brochures

In 2023 ontwikkelden we twee nieuwe infographics in de reeks *Lezen in beeld*:

- [Onderwijs in begrijpend lezen](#), nummer 5 in de reeks, gebaseerd op het boek [De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen](#);
- [Vrij lezen in de klas](#), nummer 6 in de reeks, over de noodzaak van een aantrekkelijke schoolbibliotheek, begeleiding bij boekkeuze, boekpromotie en boekenkring, het aanbieden van uitdagende en interessante teksten, leesroutines, het betrekken van alle leerlingen, praten over boeken en boeken mee naar huis nemen. Dit alles vanuit het idee: lezers maken lezers.

De infographics zijn gedrukt, maar geïnteresseerden kunnen deze ook downloaden via [lezen.nl](#), en vervolgens printen voor eigen gebruik.

In de brochurereeks 'Kwestie van Lezen' wordt wetenschappelijk onderzoek vertaald naar de praktijk van de kinderopvang en het onderwijs. In 2023 verscheen een nieuwe brochure voor de kinderopvang: ['Betekenisvolle activiteiten met een boek'](#). Daarnaast actualiseerden we een aantal oudere uitgaven op grond van recent onderzoek en pasten we de vorm-

geving aan aan de huidige huisstijl. In 2024 wordt de herziening van de reeks afgerond. Via de jaarlijkse publicaties [Leeskalender vo](#) en [De leukste kinderboekencampagnes](#) hielden we ook in 2023 docenten op de hoogte van lees- en boekactiviteiten en reiken we andere informatie aan die eraan kan bijdragen dat lezen in het onderwijs de plaats krijgt die het verdient.

Tijdschrift Lezen

Lezen is het corporate tijdschrift van Stichting Lezen. Hiermee willen we leesbevorderaars (professionals in het onderwijs, bibliotheek en beleidsmakers en anderen) steeds opnieuw inspireren en informeren. Het tijdschrift verschijnt vier keer per jaar. Elk nummer bevat een hoofdartikel dat vanuit een actuele invalshoek een beleidsmatig of actueel thema belicht. Het tijdschrift besteedde dit jaar uiteraard veel aandacht aan effectief leesonderwijs. Verder bood elk nummer ruimte voor onderzoeksresultaten en voor inspirerende praktijkvoorbeelden die laten zien hoe leesbevordering vorm krijgt. Ook auteurs en andere makers kwamen aan het woord.

De oplage groeide licht: van 15.916 in 2022 naar 16.650 eind 2023. Het blad wordt ook breder verspreid via bibliotheken, congressen en beurzen.

Lezen is vier jaar geleden geëvalueerd. Lezers waardeerden het blad gemiddeld met het rapportcijfer 8. In het komende jaar staat een nieuw waarderingsonderzoek op het programma.

Leesmonitor special

Bij het Wetenschappelijk Congres *Lezen in beweging* verscheen een Leesmonitor special (een verkorte uitgave van het Leesmonitor Magazine) uitgegeven met de titel [Lezen in beweging](#). De special bevatte interviews met sprekers die op het congres optraden onder wie Odile Heynders, Eliane Segers, Karen Heij en Patrick Rooijackers. De uitgave werd uitgedeeld op het Wetenschappelijk Congres, en als bijlage toegevoegd aan de vierde editie van het tijdschrift *Lezen* in 2023 en is online beschikbaar.

Tabel 4.4: Publicaties Stichting Lezen

Titel en auteur(s)	Doelgroep	Uitgever	Verschijningsvorm	Frequentie	Oplage
Tijdschrift Lezen	Leesbevoor- raars doelgroepen 0-20 jaar	Stichting Lezen	Papier en digitaal	4x per jaar	16.650
Leeskalender vo	Docenten vo	Stichting Lezen	Papier en digitaal	1x per jaar	5.606
Lezen in beeld: Onderwijs in begrijpend lezen Vrij lezen in de klas	Docenten po	Stichting Lezen	Papier en digitaal	In 2023: 2x	4.000

vervolg

Titel en auteur(s)	Doelgroep	Uitgever	Verschijningsvorm	Frequentie	Oplage
Kwestie van Lezen 20. Betekenisvolle activiteiten met een boek	Leesbevorderaars doelgroepen 0-20 jaar	Stichting Lezen	Papier en digitaal	In 2023: 1x	2.000
Overzicht scholingsaanbod	Docenten vo en mbo	Stichting Lezen	Digitaal	1x per jaar	n.v.t.
De leukste Kinderboeken-campagnes	Vve en po, boekhandels en bibliotheken	Stichting Lezen, Stichting CPNB	Papier en digitaal	1x per jaar	21.000
Leesmonitor special	Alle doelgroepen	Stichting Lezen	Papier en digitaal	In 2023: 1x	17.203
Online nieuwsbrieven	Alle doelgroepen	Stichting Lezen	Digitaal	Minstens 4x per jaar	n.v.t.

4.5 Gidsfunctie

Stichting Lezen is de spin in het leesbevorderingsweb. Wij trachten – als ondersteunende instelling in de BIS en als coördinerende partij in de Leescoalitie – het overzicht te bewaren van de vele initiatieven die de expertise van leesbevorderaars vergroten. Daarom brengen wij elk jaar [een overzicht](#) uit van kwalitatief goed scholingsaanbod in het hele land, aanbod van onszelf maar ook van andere partijen op het gebied van taal, literatuur en leesbevordering. Deze scholingen zijn bedoeld voor bibliotheken, pedagogisch medewerkers en leraren.

4.6 Recapitulatie aan de hand van prestatie-indicatoren

Stichting Lezen brengt informatie, tools en scholing naar de verschillende groepen leesbevorderaars. Nieuwe inzichten worden immers pas geïmplementeerd als mensen er kennis van hebben kunnen nemen. Onze producten – trainingen en opleidingen, kennis- en netwerkbijeenkomsten en publicaties – maken van professionals in opvoeding, onderwijs en bibliotheken competente leesbevorderaars.

Al met al kunnen we vaststellen dat we onze beoogde resultaten voor 2023 op het gebied van de competente leesbevorderaars ruimschoots gehaald hebben.

Kerntaak Competente leesbevorderaars	Activitei- tenplan 2023	Werkelijk 2023	Bereik 2022 (live en/of weer- gaven)	Bereik 2023 (live en/of weer- gaven)
Evenementen				
Lezen Centraal	1	1	676	1.329
Expertmeetings (webinars)	5	8 1. Drie POI en G4 Onderzoekssessies 2. Webinar leesmotivatie in het praktijkonderwijs 3. Webinar de Bibliotheek <i>op school</i> in het praktijk- onderwijs 4. Webinar Informatie- bijeenkomst BoekStartdag 5. Webinar BoekStartdag - Voorlezen aan je baby en dreumes 6. Webinar voor bibliotheek- directies: Leesbevordering- simpuls en dBos vo^ 7. Webinar voor bibliotheek- directies: Expertise- ontwikkeling BS en dBos^ 8. Webinar voor bibliotheek- directies: Monitor BS en dBos^	1.097	2.247
Het Schoolvak Nederlands	1	1	700	600
Nationale Onder- wijs Tentoonstel- ling (NOT)	1	1	-	2.000
Annie M.G. Schmidtlezing	1	1	188	6.197
Dag van het Literatuuronder- wijs	-	-	774	-
Seminar Over boeken gesproken	-	2	-	3.341
Wetenschappelijk Congres		(meegeteld bij Een solide kennsbasis)	-	544
Heel mbo leest!	-	1		200

vervolg

Kerntaak Competente leesbevorderaars	Activitei- tenplan 2023	Werkelijk 2023	Bereik 2022 (live en/of weer- gaven)	Bereik 2023 (live en/of weer- gaven)
Websites				
Lezen.nl (incl. Leesmonitor)	1	1	156.900	162.284
Leesplan	1	1	19.012	19.019
Lezeninhetvmbo.nl	1	1	9.421	9.883
Lezeninhetpo.nl	1	1	16.052*	29.968
Tijdvooreenlees- offensief.nl	-	1	2.300	683
Kinderboeken- ambassadeur.nl	-	1	16.542	15.724
Publicaties				
Kwestie van Lezen	2	1 1. Betekenisvolle activiteiten met een boek	2.500	2.000
Brochure leesbe- vordering po en vo	2	2 1. De leukste kinderboeken- campagnes 2. Leeskalender vo	25.350	26.606
Tijdschrift Lezen (4 uitgaven)	1	1	15.916	16.550
Leesmonitor Magazine Special	1	1	n.v.t.	17.203
Lezen in beeld	-	2 1. Onderwijs in begrijpend lezen 2. Vrij lezen	1500	4.000
Overig	-	1 Overzicht scholingsaanbod	n.v.t.	n.v.t.
Expertnetwerken				
Pabo platform	1	1	-	-
Platform lerarenopleiders	1	-	-	-

vervolg

Kerntaak Competente leesbevorderaars	Activitei- tenplan 2023	Werkelijk 2023	Bereik 2022 (live en/of weer- gaven)	Bereik 2023 (live en/of weer- gaven)
Deskundigheidsbevordering				
Open Boek 3.0	1	1	-	-
Keuzedeel mbo	-	1	-	-
Overig				
	-	-		
Totaal	20	23	268.928	320.378

^De drie webinars voor bibliotheekdirecties zijn inhoudelijk verantwoord bij Hoofdstuk 5 Leesoffensief en versterking op leesbevordering

*De bereikcijfers van Lezeninhetpo.nl in 2022 werden gemeten vanaf 20 april 2022, de start van de website. De cijfers van 2022 en 2023 zijn dus niet helemaal vergelijkbaar.

HOOFDSTUK 5

Leesoffensief en versterking op leesbevordering

De belangstelling voor leesvaardigheid, leesbevordering en literatuureducatie blijft groot en houdt aan. Het onderwerp staat hoog op de agenda van veel landelijke organisaties op het gebied van opvoeding en onderwijs. Stichting Lezen wordt steeds vaker gevraagd om haar visie en kennis te delen met bestuurders en beslissers, maar blijft zelf ook initiatieven nemen om te zorgen dat het lezen een bespreekpunt – of nog beter: een actiepoint – wordt in alle organisaties die hierin een taak te vervullen hebben.

Omdat het accent in ons werk verschoven is naar effectief leesonderwijs, werkten we in 2023 hard om onze organisatie in dit werkveld nog beter te positioneren en aan te haken bij alle relevante ontwikkelingen die daar gaande zijn.

5.1 Een grotere en effectievere cirkel van invloed

Stichting Lezen werkt voortdurend aan het verbreden van de steun voor leesbevordering. We proberen zoveel mogelijk sectoren, organisaties en beslissers achter onze visie op een integrale aanpak van leesbevordering te krijgen.

Boven op en in het beleid

Dankzij het Masterplan basisvaardigheden en de toenemende aandacht voor ontleding en leesbevordering, waren het werk en de programma's van Stichting Lezen veelvuldig onderwerp van gesprek in de Tweede Kamer en werd er veelvuldig aan gerefereerd in beleidsdocumenten van OCW, zie tabel 5.1. We werkten actief aan het relatiebeheer met Tweede Kamerleden en maakten hen deelgenoot van onze visie op effectief leesonderwijs en de rol van de bibliotheek in de kinderopvang en het onderwijs. In aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen stimuleerden wij partijen om leesbevordering op te nemen in hun verkiezingsprogramma's. Na de verkiezingen benaderden we alle nieuwe Kamerleden met de portefeuille OCW voor een kennismakingsgesprek. Deze inspanningen werpen hun vruchten af.

We ervoeren veel steun van OCW, om te beginnen door toekenning van de extra gelden uit de BIS en het Masterplan basisvaardigheden. Bewindspersonen en ambtenaren waren zeer regelmatig aanwezig bij bijeenkomsten van Stichting Lezen. Zo opende [staatssecretaris Uslu](#) de Dag van de Literatuur, nam [demissionair minister Dijkgraaf](#) de handreiking Leesoffensief *Heel mbo leest!* in ontvangst, deden [minister Paul en staatssecretaris Uslu](#) de aankondiging van de forse impuls in BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* aan en was [directeur-generaal Funderend Onderwijs Vossenaar](#) op ons Wetenschappelijk Congres voor de aftrap van het onderzoeksproject LeesEvolutie.

Tabel 5.1: Voor leesbevordering relevante kamerbrieven, beleidsnota's en plannen

Document	Inhoud	Wanneer
Visie Kansengelijkheid funderend onderwijs	Minister Wiersma (Primair en Voortgezet Onderwijs) informeert de Eerste en Tweede Kamer over maatregelen om de kansengelijkheid te bevorderen in het funderend onderwijs (basisonderwijs en voortgezet onderwijs).	10 maart 2023
Reactie op adviesrapport Taal en Rekenen in het vizier en Peil. Leesvaardigheid	De ministers Dijkgraaf (OCW) en Wiersma (Primair en Voortgezet Onderwijs) sturen de Eerste Kamer een beleidsreactie op het advies 'Taal en rekenen in het vizier' van de Onderwijsraad, en een reactie op het rapport 'Peil. Leesvaardigheid' van de Inspectie voor het Onderwijs.	16 maart 2023
Masterplan basisvaardigheden voor het funderend onderwijs: doelen en voortgang	Minister Wiersma informeert de Tweede Kamer over de beleidsdoelen, voortgang uitvoering Masterplan basisvaardigheden en de pijlers van het Masterplan.	16 mei 2023
Voortgang en tussenevaluatie vervolgaanpak laaggeletterdheid 2020 - 2024	Minister Dijkgraaf informeert de Tweede Kamer over de voortgang en tussenevaluatie vervolgaanpak laaggeletterdheid (Tel mee met Taal).	14 juli 2023
Bibliotheken gaan scholen helpen met verbeteren leesvaardigheid	Nieuwsbericht van OCW over de extra investering (€74mln) in BoekStart en de Bibliotheek op school.	30 oktober 2023
Leesoffensief 'Heel mbo leest!'	Nieuwsbericht van OCW over het Leesoffensief 'Heel mbo leest!'.	22 november 2023
Onderzoek voorwaarden duurzame verankering de Bibliotheek op school Eindrapport	Het rapport onderzoekt in opdracht van OCW de mogelijkheden om samenwerking tussen bibliotheken en scholen in Bibliotheek op school te bestendigen.	24 november 2023

vervolg

Document	Inhoud	Wanneer
Kamerbrief over stand van zaken versterken van het stelsel van openbare bibliotheken	Staatssecretaris Uslu (OCW) informeert de Tweede Kamer over de Stand van zaken van haar voorstellen uit 2022 voor het versterken van het stelsel van openbare bibliotheken. Zij gaat daarbij in op de specifieke uitkering openbare bibliotheken (Spuk) en de aanpassing van de wet met een zorgplicht. Ook bespreekt zij het bibliotheekwerk in Caribisch Nederland, de online bibliotheek en de digitale infrastructuur, bibliotheken en leesbevordering.	24 november 2023
Voortgang Masterplan basisvaardigheden	Minister Paul informeert de Tweede Kamer over de voortgang van het Masterplan basisvaardigheden.	28 november 2023

In de media en het publieke debat

Ook in de media werd in 2023 veel aandacht besteed in aan de zorgen rondom lezen. Internationale onderzoeksrapporten zoals PIRLS en PISA zorgden vanzelfsprekend voor pieken. Stichting Lezen werd onder andere uitgenodigd bij het [radioprogramma Met het oog op morgen](#) om de resultaten van PISA te duiden en aan te geven hoe het tij gekeerd kan worden. Vaste Volkskrantcolumnisten [Aleid Truijens](#) en [Merel van Vroonhoven](#) (tevens voorzitter van onze Raad van Toezicht) besteedden enkele malen aandacht aan ontleding en leesonderwijs, net als auteur [Bibi Dumon Tak in Zomergasten](#) (VPRO), het [programma Even tot hier](#) en het [onderzoeksprogramma Pointer](#) (KRO-NCRV). Ook in [dagblad Trouw](#) kwam het onderwerp een aantal keer terug. [Özcan Akyol schreef in zijn column voor het AD](#) over het belang van lezen in het mbo. [Debatcentrum De Balie](#) organiseerde een programma over wat ontleding en digitalisering betekent voor de toekomst van de roman en gaf Stichting Lezen daar een podium om haar visie te delen. We voelden ons in onze visie en aanpak veelal gesteund door al deze makers en journalisten en merkten dat hun inspanningen helpen om onze boodschap over te brengen naar het grotere publiek. Een enkele keer waren we minder gelukkig met de inhoud van de media-aandacht en voelden we ons genoodzaakt om te reageren. In de [Volkskrant van 9 november 2023](#) bijvoorbeeld stond een opiniestuk dat suggereerde dat de schoolbibliotheek wordt uitgekleeft ten faveure van de openbare bibliotheek. Stichting Lezen, VOB, SPN en KB schreven gezamenlijk een reactie op dit artikel om dit beeld te nuanceren. De Volkskrant heeft die reactie helaas niet geplaatst. Daarom heeft Stichting Lezen dit stuk gedeeld bij haar achterban op het platform Biebtobieb.

Ook in de bibliotheeksector was er veel aandacht voor leesbevordering en het werk van Stichting Lezen. Zo ging Math Göbbels in zijn [podcast De bieb is meer](#) in gesprek met Stichting Lezen over de vroege jaren van de landelijke leesbevorderingsprogramma's en de toekomst van leesbevordering. [Bibliotheekblad](#) liet Gerlien van Dalen en Adriaan Langendonk aan het woord over de urgentie van leesbevordering en over de budgetten die door

de overheid beschikbaar zijn gesteld. Het [tijdschrift Lees, lezer, leest](#) van Cubiss interviewde Adriaan Langendonk over de belangrijke maatschappelijke rol van de bibliotheken in het onderwijs.

In het onderwijs

Het realiseren van effectief leesonderwijs kan alleen maar als de onderwijssector daar zelf vierkant achter staat en beschikt over de benodigde kennis. Daarom intensiverden we de relaties met NRO, de PO-, VO- en de MBO-Raad. Samen met deze partijen maken we deel uit van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs en het Topoverleg Leesonderwijs. We adviseerden SLO over de nieuwe kerndoelen voor primair onderwijs en onderbouw voortgezet onderwijs en de nieuwe eindtermen voor het schoolvak Nederlands. Als het lezen daarin goed verankerd is, zal dat een enorme stimulans zijn voor de implementatie van effectief leesonderwijs.

In samenwerking met de MBO-Raad (Kennispunt MBO Taal en Rekenen) zetten we goede stappen om het leesonderwijs in het mbo te verbeteren. Op 10 november organiseerden we samen met het Kennispunt MBO Taal en Rekenen en de MBO Taalacademie de conferentie 'Heel mbo leest!' (zie ook hoofdstuk 4). Op 7 december overhandigden we [de handreiking Leesoffensief Heel mbo leest!](#) aan demissionair minister Dijkgraaf (OCW). Dit is een pleidooi om vrij lezen, leesmotivatie en leesbevordering op te nemen in het mbo-onderwijs om op die manier de taalontwikkeling van studenten te stimuleren, schoolprestaties te verbeteren en kansengelijkheid te vergroten.

Onderwijsadviesbureaus zijn belangrijke partners om lezen in de kinderopvang en onderwijs te verstevigen, nieuwe interventies en producten te ontwikkelen en de impact daarvan te onderzoeken. Met Sardes werkten we in 2023 bijvoorbeeld samen aan de pilot *Lezen op recept*, waarbij artsen en verpleegkundigen op het consultatiebureau het belang van voorlezen overbrengen op jonge ouders. Ook werkten we met Sardes samen bij het vraagstuk hoe leesbevordering en cultuureducatie met elkaar te combineren zijn (zie 5.2). Bij de pilot effectief leesonderwijs bij de Bibliotheek *op school* was onderwijsadviesbureau IJsselgroep betrokken.

De aandacht voor lezen op de pabo's laat nog altijd te wensen over. De pabo-opleidingen zijn zo georganiseerd dat de docenten weinig invloed hebben op het curriculum. Het is daardoor moeilijk om hier veranderingen te bewerkstelligen. Daarom haalde Stichting Lezen de relaties met de directies van pabo's en de belangenverenigingen voor lerarenopleidingen aan.

Ambassadeurs

De Kinderboekenambassadeur en de Dichter des Vaderlands traden zoals altijd op als pleitbezorgers voor het belang en het plezier van lezen en genereerden aandacht en steun voor ons werk. In [Babs Gons](#) heeft Nederland opnieuw een bevlogen Dichter des Vaderlands. Zij trad in september aan. In ons [tijdschrift Lezen](#) vertelde dat zij gedreven is om meer mensen bij poëzie en literatuur te betrekken: "Het idee dat literatuur van iedereen is, daar gaat mijn hart van kloppen."

Martijn van der Linden fungeert sinds 2022 als de vijfde Kinderboekenambassadeur. Hij is de eerste illustrator in deze functie. Het afgelopen jaar ondernam Martijn een groot aantal activiteiten met het oog op zijn missie: duidelijk maken dat illustraties kinderen kunnen verleiden om te lezen en een breed publiek inzicht bieden in de functie van illustraties in kinder- en jeugdboeken. Om aandacht te vragen voor het belang van voorlezers, bedacht

Martijn de campagne [Voorlezers verdienen een lintje](#). Via de nieuwsbrief van de Kinderboekenambassadeur en sociale media werden mensen opgeroepen om voorlezers aan te dragen die een lintje verdienen. Iedere maand werd een nieuwe voorlezer gehuldigd. Een daarvan was [Jos Walta](#), die lang betrokken was bij de scholing Open Boek.

Afgelopen jaar werkte Martijn aan een 'leesposter' met daarop een groepsfoto van ongeveer 130 karakters uit Nederlandse kinderboeken. Om daarvoor de rechten te verkrijgen voerde Martijn gesprekken met vijftientig uitgeverijen. De poster zal in 2024 worden ingezet om leerkrachten in het basisonderwijs te stimuleren meer (geïllustreerde) boeken te leren kennen en voor te lezen.

Martijn verzorgde inspirerende lezingen op een groot aantal bijeenkomsten van pabo's, bibliotheken en andere organisaties. Hij leverde bijdragen aan de Nationale Onderwijstentoonstelling en het congres Lezen Centraal en was juryvoorzitter van De Nationale Voorleeswedstrijd. In juni was hij te gast in De Grote Vriendelijke Podcast.

Voor de website kinderboekenambassadeur.nl maakte Martijn een inspirerende tiplijst en schreef hij verschillende stukken. Ook interviewde hij collega-illustratoren voor de website.

5.2 Krachten bundelen en (boven)lokale netwerken

Nederlandse kinderen en jongeren aan het lezen krijgen is een veeleisende opgave die Stichting Lezen niet alleen kan volbrengen. Daarom bundelen we graag onze krachten met andere organisaties. Samenwerking is belangrijk om als relatief kleine organisatie zo effectief mogelijk te opereren in het grote en complexe krachtenveld waar we mee te maken hebben.

Samenwerking in Nederland

De Leescoalitie

Een van onze belangrijkste samenwerkingsverbanden is de Leescoalitie. Stichting Lezen is hiervan coördinator en voorzitter; daarom vormt de uitgebreide verantwoording van de Leescoalitie een bijlage bij dit jaarverslag. In 2023 sloten De Schrijverscentrale en de Schoolschrijver zich bij de Leescoalitie aan. De coalitiepartners werkten samen aan het platform Springlezend, waar leraren elkaar inspireren. Onder de noemer Spinglezend LIVE werden in 2023 voor het eerst drie liveness geproduceerd met en voor deze doelgroep. Andere projecten waren Readification, queerboeken.nl en de Nationale Voorleeslunch. Stichting Lezen was blij met de extra BIS-middelen om de coördinatie van de Leescoalitie te versterken.

De Leescoalitie riep enkele jaren geleden op een tot een ambitieus leesoffensief. Sindsdien zijn er diverse regionale leesoffensieven van start gegaan, waaronder in Noord-Brabant, Noord-Holland en Friesland. Dankzij extra middelen konden we deze regionale leesoffensieven verbinden en versterken. De provincie Fryslân liet ons de huidige geletterdheidsaanpak in de provincie in kaart brengen en op zoek gaan naar de verbinding tussen preventie en curatie. Dit hebben wij opgepakt met onderzoeksbureau KWINK groep en in nauwe afstemming met FERS. In 2024 wordt de verkenning met aanbevelingen gepresenteerd aan de provincie.

Cultuur

Stichting Lezen werkte ook dit jaar nauw samen met het boekenvak, waaronder met de Werkgroep Kinderboekenuitgevers (WKU). In de vergadering van februari informeerde

Stichting Lezen de nieuwe leden van WKU over de doelstelling, visie en activiteiten van Stichting Lezen in het algemeen en in het bijzonder de rol van de Kinderboeken-ambassadeur.

De uitkomsten van het onderzoek van Sardes naar de relatie tussen literatuureducatie en cultuureducatie (zie hoofdstuk 2) leidde tot voortzetting van de samenwerking met LKCA. Op 1 februari overhandigden afgevaardigden van LKCA en Stichting Lezen het onderzoeksrapport aan Tweede Kamerlid Jorien Wuite (D66). Daarmee gaven wij invulling aan de wens van de Tweede Kamer en het Kabinet-Rutte III om tot een nauwere afstemming te komen tussen de programma's Cultuureducatie met Kwaliteit en de Bibliotheek *op school*. Samen met LKCA was Stichting Lezen te gast in [de podcast van Tweede Kamerlid René Peters](#) (CDA) om over de verbinding van leesbevordering en cultuureducatie te praten. De volgende stap is om bibliotheekmedewerkers en cultuurcentra met elkaar in contact te brengen en kennisdeling op gang te helpen.

Tabel 5.2: Samenwerkingen Stichting Lezen in Nederland

Samenwerkingsverband	Doel	Partners	Rol Stichting Lezen
Landelijk Netwerk Geletterdheid	Delen van best practices, kennis en ervaring; stimuleren van samenwerking; BoekStart voor alle kinderen	Circa 10 jeugd-gezondheids-organisaties, waaronder het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid	Deelnemer, kennispartner
Leescoalitie (zie bijlage 2)	Zoveel mogelijk mensen aanzetten tot (voor)lezen	CPNB, Stichting Lezen en Schrijven, KB, VOB, Literatuurmuseum/ Kinderboekenmuseum, Letterenfonds, Taalunie, De Schrijverscentrale, De Schoolschrijver	Initiatiefnemer, penvoerder en voorzitter
Ondersteunende (letteren) instellingen BIS	Afstemming over doelen en visie, kennisdeling, samen optrekken richting OCW en Raad voor Cultuur, Maatschappelijke verkenning, inhoudelijke samenwerking, aansluiting tussen de Bibliotheek <i>op school</i> en Cultuureducatie met Kwaliteit, versterken backoffice.	Letterenfonds, Schrijverscentrale, Schoolschrijver, Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten, LKCA, Boekmanstichting	Inhoudelijke coördinatie, kenniscentrum, strategisch partner, kennisdeling, onderzoek, delen expertise effectieve leesbevorderingsaanpak

vervolg

Samenwerkingsverband	Doel	Partners	Rol Stichting Lezen
Platfoarm lêsbefoarding Fryslân	Leesbevordering in de Friese taal; doorgaande lijn voor Friese leesbevordering; aansluiting bij provinciale Taalplan Frysk; expertgroep kinder- en jeugdliteratuur, peuterproject Tomke en brugklasproject LêsNo	Afûk, Fers, Cedin, Omrop Fryslân, Sintrum Frysktalige Berne-opfang Tresoar, Provincie Fryslân, Letterenfonds	Kernpartner, kennispartner, medefinancier van kansrijke initiatieven
De Wendbaren	Uitwisseling t.b.v. sterke positie bovensectorale ondersteuningsstructuur in de BIS	LKCA, Boekmanstichting, Beeld en Geluid, Eye, Dutch Culture, DEN, Het Nieuwe Instituut, Cultuur en Ondernemen, RKD -Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis, De Balie	Deelnemer
Bibliotheeksector	Bibliotheekconvenant en bijbehorende netwerkagenda	KB, SPN, VOB	Onderdeel Geletterde samenleving, vertegenwoordigd in de koersgroep
Bibliotheek- en cultuursector	Certificeringskader	Certificeringsorganisatie Bibliotheekwerk, Cultuur en Taal (CBCT)	Werk- en stuurgroep
Advieskring kerndoelen en examenprogramma's	Actualisatie kerndoelen en examenprogramma's po en vo	SLO	Inhoudelijk advies
Kennistafel Effectief Leesonderwijs	Ontwikkelen kwaliteitswaaier Effectief Leesonderwijs in Begrijpend lezen	PO-Raad, VO-raad, NRO, Platform Samen Ontwikkelen	Inhoudelijk advies
TaalLab van Education Lab	Onderzoek naar effectief leesonderwijs binnen het project de Bibliotheek op school Plus	Education Lab	Kennispartner, inhoudelijke coördinatie

vervolg

Bovenlokale netwerken

Eensgezindheid en samenwerking zijn belangrijke randvoorwaarden voor een structurele en integrale leesbevorderingsaanpak die loont. Om te zorgen dat alle kinderen gelijke of vergelijkbare kansen krijgen om goed te leren lezen, is overal samenhangend beleid en geïntegreerde actie nodig: landelijk, provinciaal en lokaal. Het is zaak dat bibliotheken, onderwijs, kinderopvang en jeugdgezondheidszorg elkaar op al die niveaus weten te vinden en samen aan de slag gaan. Stichting Lezen stimuleert daarom de netwerkvorming rondom en ten behoeve van leesbevordering.

De regie over het bestrijden van laaggeletterdheid ligt in toenemende mate bij gemeenten. Daar neemt de interesse in de preventie van laaggeletterdheid dan ook toe. Stichting Lezen werkte mee aan een training voor de VNG Academie over dit onderwerp. Daarnaast lanceerden we in samenwerking met de KB en Stichting Lezen en Schrijven de [Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid](#). Dit stappenplan is een hulpmiddel voor gemeenten. Het is bedoeld voor alle ambtenaren die betrokken zijn bij het vormgeven en uitvoeren van de lokale gezinsaanpak geletterdheid en kan ook interessant zijn voor wethouders en voor professionals van andere lokale organisaties die op dit terrein een taak hebben.

Nu we dankzij het Masterplan basisvaardigheden op punt staan BoekStart en de Bibliotheek op school verregaand op te schalen, vonden we het raadzaam de bibliotheekdirecties te informeren over het belang van de inbedding van deze programma's in het lokale netwerk. Met het oog daarop organiseerden we drie goed bezochte webinars voor deze strategische doelgroep.

Meer informatie over de (boven)lokale netwerken is te vinden in de bijlage Kunst van Lezen.

Internationale samenwerking

De dalende leesvaardigheid en leesmotivatie is niet alleen een Nederlands probleem, zoals blijkt uit de internationale onderzoeken PIRLS en PISA. Wereldwijd wordt de urgentie gevoeld om die trend te keren. De samenwerking met onze buitenlandse collega-organisaties blijft dan ook belangrijk.

EURead en IFLA

Met EURead en de International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) kunnen we stappen zetten om ook de Europese politiek te mobiliseren om op grotere schaal ontleding aan te pakken. Dit jaar lanceerden Stichting Lezen en de 34 andere Europese leesbevorderingsorganisaties het [Ljubljana Manifesto on the importance of higher-level reading](#). Het manifest roept op om de teruglopende leesvaardigheid onder jongeren een halt toe te roepen en wordt ongesteund door onder andere EURead, IFLA, IPA, PEN en FEP. Ook op de Frankfurter Buchmesse was er aandacht voor het manifest en voor leesbevordering in brede zin; het viel op dat de praktijk en wetenschap er goed vertegenwoordigd waren en elkaar er wisten te vinden.

In augustus vond het IFLA-congres plaats in Rotterdam. Stichting Lezen was een van de organisatoren van een Engelstalig satellietcongres over lezen, geletterdheid en jeugdbibliotheekwerk. Het was een mooie kans om kennis te maken met internationale collega's uit het jeugdbibliotheekwerk.

BoekStart zorgde dat er tien Nederlandse prentenboeken werden opgenomen in de derde editie van [The World Through Picture Books](#). Deze internationale publicatie van de IFLA presenteert 530 prentenboeken uit 57 landen in 37 talen. Deze publicatie moedigt ouders met jonge kinderen aan om literatuur uit diverse culturen te lezen en wil zo internationaal begrip stimuleren.

IBBY

IBBY-Nederland is de Nederlandse sectie van de International Board on Books for Young people. IBBY heeft als doel kinderen wereldwijd toegang te geven tot boeken van hoge kwaliteit en door middel van jeugdliteratuur bruggen te bouwen tussen mensen en culturen. IBBY-Nederland steunt en initieert projecten en nomineert Nederlandse auteurs en illustratoren voor internationale jeugdliteratuurprijzen. In Nederland organiseert IBBY de Jenny Smelik-IBBY Prijs voor culturele diversiteit in jeugdliteratuur en de Miep Diekmann Thesisprijs. In samenwerking met het Kinderboekenmuseum/Literatuurmuseum en met ondersteuning van onder andere Stichting Lezen organiseert IBBY de jaarlijkse Annie M.G. Schmidtlezing, zie hoofdstuk 4. Stichting Lezen en IBBY wisselen kennis en ervaringen uit op bijvoorbeeld het gebied van diversiteit en inclusie.

Teacher librarians in Portugal

In 2023 bracht Stichting Lezen een werkbezoek aan Portugal. Het Portugese netwerk van schoolbibliotheken RBE is stevig verankerd in het Portugese onderwijs. Daarnaast heeft Portugal een sterke structuur opgezet om de kwaliteit en continuïteit van de schoolbibliotheken te waarborgen. Zij werken daar met *teacher librarians*. Stichting Lezen haalde er informatie en inspiratie op voor BoekStart en de Bibliotheek op school. We zagen in Portugal dat de centrale positie van de schoolbibliotheek en de *teacher librarian* positieve effecten heeft. Leerlingen lezen meer en met meer plezier. De resultaten van PIRLS 2021 weerspiegelen dat: Portugese leerlingen hebben een zeer hoge leesmotivatie. De neerwaartse trend in leesvaardigheid is in Portugal duidelijk minder steil dan in alle andere Europese landen.

We verkenden ook of het een zinvolle bestemming zou zijn voor een werkbezoek van strategisch beleidsmakers, zoals beleidsambtenaren van het ministerie van OCW en programmamanagers van bibliotheekorganisaties. Wij concludeerden dat zeker het geval is en rapporteerden daarover in [ons verslag](#).

Tabel 5.3: Internationale samenwerkingen Stichting Lezen

Organisatie	Doel	Partners	Rol (medewerkers van) Stichting Lezen
Kinderboeken-ambassadeur internationaal	Uitwisselen van ervaringen en ideeën en aandacht vragen voor deze effectieve manier van leesbevordering	International Childrens Laureates (Verenigd Koninkrijk, Ierland, Wales, Zweden, Nieuw-Zeeland, Italië, Finland, Verenigde Staten en Australië)	Initiatiefnemer, coördinator
EURead/ Global Network	Uitwisselen van kennis, ervaringen en concepten, samen ontwikkelen van nieuwe strategieën, belangenbehartiging op EU-niveau	Leesbevorderingsorganisaties uit heel Europa	Bestuurslid (vicevoorzitter en penningmeester)

vervolg

Organisatie	Doel	Partners	Rol (medewerkers van) Stichting Lezen
IFLA	Belangenbehartiging, professionalisering en verbinding binnen de internationale bibliotheeksector	Bibliotheekorganisaties uit 150 aangesloten landen	Lid Standing committee Literacy & Reading. Deelnemer sectie School Libraries
IBBY-Nederland (International Board on Books for Young People)	Steunen en initiëren van projecten; nomineren van Nederlandse auteurs en illustratoren voor internationale prijzen voor jeugdliteratuur; organisatie Miep Diekmann Thesisprijs en de Jenny Smelik-IBBY Prijs voor culturele diversiteit in jeugdliteratuur	Nederlands Letterenfonds	Penningmeester en secretaris

5.3 Recapitulatie van resultaten en prestaties

De vele inspanningen van Stichting Lezen om haar relatienetwerk te vergroten en te verstevigen werpen hun vruchten af. Het leesoffensief wordt steeds breder gedragen. Het inzicht dat het noodzakelijk is om te investeren in leesvaardigheid en leesbevordering heeft inmiddels geleid tot grote extra investeringen in BoekStart en de Bibliotheek *op school*.

Binnen onze kerntaak 'Leesoffensief en versterking op leesbevordering' hadden we drie activiteiten gepland en een bereik van 1 miljoen mensen. Die doelstellingen hebben wij ruimschoots gehaald.

Kerntaak Leesoffensief	Activiteiten- plan 2023	Werkelijk 2023	Bereik 2022	Bereik 2023
Leescoalitie (campagne)	1	1	6.104.318*	3.182.152
Ambassadeurs	2	2 1. Kinderboeken- ambassadeur 2. Dichter des Vaderlands	14.165	15.539
Internationale activiteiten	1	4 1. EURead/Global Network 2. IFLA 3. IBBY-Nederland 4. Kinderboeken- ambassadeur internationaal	-	-
Totaal Leesoffensief	4	7	6.118.483	3.197.691

* Het gaat hier niet om unieke personen maar om het aantal keer dat we iemand hebben bereikt of geïnformeerd over een activiteit in het kader van de Leescoalitie.

HOOFDSTUK 6

Organisatie

6.1. Positie in het bestel en financieel kader

Als ondersteunende instelling voor leesbevordering en literatuureducatie in de culturele basisinfrastructuur (BIS) ontvangt Stichting Lezen middelen uit de cultuurbegroting van het ministerie van OCW. Deze basisfinanciering benutte Stichting Lezen in 2023 voor haar kerntaken zoals beschreven in het activiteitenplan 2021-2024: zorgen voor een solide kennisbasis, verrijken van de leesomgeving, bijdragen aan competente leesbevorderaars en verbreden van het leesoffensief en versterken van de leesbevordering.

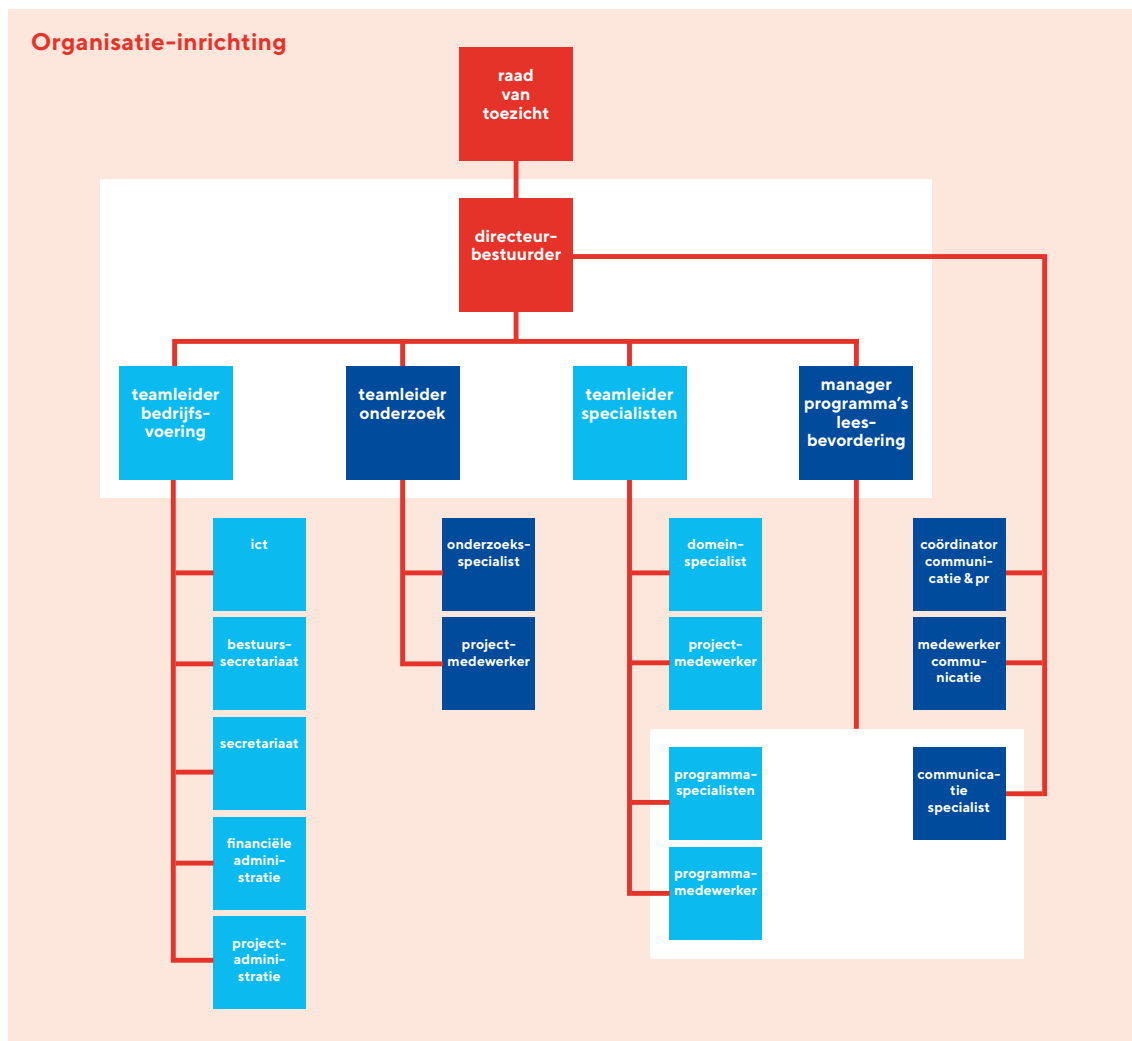
Net als in de afgelopen jaren ontving Stichting Lezen in 2023 ook middelen uit het Actieprogramma *Tel mee met Taal* ter voorkoming en bestrijding van laaggeletterdheid. In dat kader leveren we een bijdrage aan BoekStart (mede gericht op taalarme gezinnen), de Bibliotheek *op school* en leesbevorderingsnetwerken. Dit zijn stuk voor stuk onderdelen van het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen, dat loopt van 2020 tot en met 2024. De bijdrage voor de gemeentelijke gezinsaanpak geletterdheid werd verstrekt in de vorm van een afzonderlijke projectsubsidie. In 2023 kwam daarnaast tot onze grote vreugde voor de komende drie jaar nog € 73,9 miljoen extra uit het Masterplan basisvaardigheden beschikbaar. Hiermee kunnen we de komende jaren BoekStart en de Bibliotheek *op school* substantieel uitbreiden naar een groot aantal nieuwe school- en kinderopvanglocaties en doorontwikkelen op locaties die al met deze aanpakken werken.

6.2. Personeel en organisatie

Het managementteam bestond tot 1 september 2023 naast directeur-bestuurder Gerlien van Dalen uit Roos Wolters, Adriaan Langendonk en Mark van Kampen. Roos Wolters is teamleider van het team kennis- & beleidsontwikkeling; zij was gedurende het hele jaar voor 20 uur per week gedetacheerd bij de Friese POI Fers. Adriaan Langendonk is manager leesbevorderingsprogramma's (Kunst van Lezen). Mark van Kampen is teamleider bedrijfsvoering. Per 1 september 2023 werd de organisatie versterkt met Martijn Nicolaas, die in dienst kwam als teamleider specialisten en vanuit die hoedanigheid ook lid werd van ons managementteam.

Per 1 september 2023 geldt onderstaande organisatie-inrichting:

Figuur 1: De organisatiestructuur van Stichting Lezen per september 2023

Stichting Lezen is aangesloten bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn en volgt de geldende loonschalen en periodieken van de CAO voor het Uitgeverijbedrijf. In 2023 werd een traject ingezet om te komen tot uniformering van de arbeidsvoorwaarden voor de hele organisatie. Leidend daarbij waren de salarisschalen en functieomschrijvingen van de CAO Rijk. Dit heeft geresulteerd in nieuwe contracten en inschalingen voor het personeel per 1-1-2024.

Ook in 2023 werd gebruik gemaakt van een digitaal uren- en verlofregistratiesysteem, vooral om de werkzaamheden voor de diverse extern gefinancierde projecten binnen Stichting Lezen en Kunst van Lezen inzichtelijk te maken.

Voor specialistische organisatorische werkzaamheden werkt Stichting Lezen met externe adviseurs. Zo werd in 2023 opnieuw gebruikgemaakt van de diensten van Colourful People en van bedrijfseconomisch adviesbureau voor non-profitorganisaties Jac's den Boer & Vink. Daarnaast maakten we incidenteel gebruik van juridisch, strategisch, HR en redactioneel advies.

In 2023 verbeterden we de digitale werkomgeving. We stapten voor onze ICT dienstverlening over van RAM Infotechnology BV naar een moderne cloud-werkomgeving bij Constant IT. Ook stelden we zelf een parttime ICT-beheerder aan.

Met de overgang naar de cloud bij Constant IT werd het thuiswerken eenvoudiger. In 2023 streefden we er bovendien naar het kantoor beter toe te rusten voor hybride werken en vergaderen. Dit werd ingegeven door de wens om een goede balans te vinden tussen het thuiswerken en op kantoor werken.

Voor verzuimregistratie maakten we gebruik van de diensten van Zorg van de Zaak Netwerk. Het ziekteverzuimpercentage bedroeg in 2023 8,3% (in 2022 9,2%). We hadden te maken met veel uitval door corona, met name in het laatste kwartaal, en een langdurig zieke. De verwachting is dat deze medewerker in de loop van 2024 weer volledig aan de slag gaat.

Formatie

De formatie van Stichting Lezen had eind 2023 een omvang van 20,8 fte (in 2022 19,5 fte). Daarvan werd 0,6 fte bezet door mensen met een tijdelijk contract (in 2022 3,4 fte). Van de personeelslasten kwam 60% voor rekening van Stichting Lezen en 40% voor rekening van Kunst van Lezen.

De medewerkers van Stichting Lezen zijn voornamelijk inhoudelijk specialisten in taal- en leesbevordering, onderwijs, onderzoek en communicatie. Vanwege de extra middelen voor uitbreiding van BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* werden de ondersteunende functies op het gebied van (financiële) administratie, ICT en communicatie versterkt.

In 2023 deden zich enkele personele wijzigingen voor. Per 1 september trad Martijn Nicolaas in dienst als teamleider specialisten en lid van het managementteam. Per 1 september trad Peter van Duijvenboden in dienst als specialist pabo, lerarenopleidingen en pwo. Per 11 september trad Mehmet Doganc in dienst als ICT- en webbeheerder. Per 4 december trad Lina Fuhrmann in dienst als assistent-medewerker administratie en financiën. Per 31 december heeft Liselotte Dessauvage Stichting Lezen verlaten.

Medewerkers in dienst

- Gerlien van Dalen, directeur-bestuurder
- Milly Alexander, medewerker projectadministratie
- Niels Bakker, onderzoeksspecialist
- Daan Beeke, domeinspecialist voortgezet onderwijs (havo/vwo)
- Tike de Boer, medewerker bestuurssecretariaat
- Marijke Bos, domeinspecialist voor- en vroegschoolse periode
- Inger Bos, communicatie leesbevorderingsprogramma's
- Anne Borgdorff, medewerker secretariaat
- Liselotte Dessauvage, programmaspecialist de Bibliotheek *op school* pabo
- Mehmet Doganc, ICT- en webbeheerder
- Bart Droogers, programmaspecialist de Bibliotheek *op school* pwo
- Peter van Duijvenboden, specialist pabo, lerarenopleidingen, pwo
- Jette van den Eijnden, onderzoeksspecialist
- Mustapha Esadik, domeinspecialist voortgezet onderwijs
- Lina Fuhrmann, assistent medewerker administratie en programma's
- Gijs van der Hammen, medewerker online communicatie
- Caroline Heijer, domein- en programmaspecialist vmbo, praktijkonderwijs en mbo
- Julienne van den Heuvel, programmaspecialist BoekStart

- Najat Kaddour, medewerker secretariaat
- Mark van Kampen, hoofd bedrijfsvoering
- Agnes van Montfoort, domeinspecialist basisonderwijs
- Martijn Nicolaas, teamleider specialisten
- Renske Nugter, medewerker communicatie
- Marloes Robijn, medewerker onderzoek
- Marieke Smeijsters, medewerker projectontwikkeling en innovatie
- Karin Verburg, administrateur
- Alix Wassing, medewerker kennis- en beleidsontwikkeling
- Roos Wolters, teamleider kennis- en beleidsontwikkeling
- Desirée van der Zander, coördinator communicatie en pr

Adriaan Langendonk, de manager leesbevorderingsprogramma's, is in dienst bij KB, nationale bibliotheek, maar werkt voornamelijk vanuit Stichting Lezen voor het programma Kunst van Lezen.

Nevenfuncties medewerkers

Gerlien van Dalen

- Vice-voorzitter van EUread

Daan Beeke

- Board of Experts Bulgarian Reading Foundation
- Bestuur Stichting Nondescript / Ongelezen Boeken Club
- Vrijwilliger mediatheek Barlaeus Gymnasium
- Bestuur Woutertje Pieterse Prijs

Inger Bos

- Docent taalonderwijs bij de Hogeschool Leiden
- Docent Vol van Lezen, via de Hogeschool Leiden
- Voorzitter bestuur Kinderboekhandel Silvester, Leiden
- Selectielezer Leesjury Vlaanderen

Marijke Bos

- Jurylid Sardes Leespluim

Liselotte Dessauvagie

- Eigenaar bij Dessgevraagd – bevordert leesbevordering
- Jurylid Thea Beckman Prijs
- Penningmeester IBBY Nederland

Bart Droogers

- Gastdocent bij de IPABO t.b.v. deeltijders met uitstroomprofiel 'lezen'

Peter van Duijvenboden

- Docent Nederlands bij Hogeschool Inholland voor studenten in het buitenland die het NOB-traject (Nederlands Onderwijs in het Buitenland) volgen

Mustapha Esadik

- Hogeschooldocent Journalistiek, Hogeschool Utrecht
- Lid werkgroep diversiteit opleiding Nederlands, Universiteit Utrecht

Gijs van der Hammen

- Kinderboekenauteur

Najat Kaddour

- Kinderboekenauteur

Mark van Kampen

- Zelfstandig trainer, coach en consultant
- Vennoot bij Vof de Moestuin van Jagtlust
- Bestuur Stichting Ruimte

Martijn Nicolaas

- Bestuurslid Tiele-Stichting

Renske Nugter

- Lid panel Diversiteit en Inclusie Ministerie Volksgezondheid, Welzijn & Sport

Marloes Robijn

- Projectleider en secretaris IBBY-Nederland
- Zelfstandig projectmanager, o.a. van “Een boek voor jou”, welkomstboek in zes talen voor kinderen in azc’s

6.3. Diversiteit en inclusie

Er is binnen de organisatie veel draagvlak voor en bewustzijn van het belang van inclusie. Dit maakt dat we ook de blik naar binnen kunnen keren en de vraag onder ogen zien hoe we als team inclusiever kunnen worden. We willen dat elke collega zich vrij en veilig voelt om standpunten in te nemen en zichzelf te zijn. We werkten daaraan met behulp van Deep Democracy, een gespreksmethode die erop is gericht om alle stemmen te horen en daarbij op een constructieve manier verschillende standpunten de revue laat passeren om zo tot een oplossing of besluit te komen waar iedereen zich achter kan scharen. In 2023 volgden we deel II van deze training en bepaalden we dat en hoe we hiermee verder gaan in 2024.

In 2023 bleef de interne werkgroep Code Diversiteit & Inclusie actief. Deze organiseerde verschillende kennisbijeenkomsten. De werkgroep kwam in 2023 vier keer bij elkaar om input op te halen voor de visie en het plan van aanpak dat we maken bij de vier P's: Personeel, Publiek, Programma, Partners. In een speciale teambijeenkomst wakkerden we het bewustzijn in de organisatie aan ten aanzien van het belang van representatie in onze programma's en projecten en het publiek dat we daarmee willen bereiken. Dit vertaalde zich dit jaar bijvoorbeeld bij het organiseren van congressen in het bewuster nadenken over een inclusief programma met sprekers die een afspiegeling vormen van de maatschappij. Ook al maakten we stappen, we realiseren ons ook dat er nog steeds werk aan de winkel is. Daarom bezocht het hele team samen tentoonstellingen die ons met andere ogen naar de wereld doen kijken en bleven collega's deelnemen aan de Leesclub van Stichting Lezen om langs die weg te werken aan bewustwording en deskundigheidsbevordering op het gebied van diversiteit en inclusie. De Leesclubleden gingen dit jaar vier keer in gesprek over een boek met een thema dat te maken heeft met de verschillende identiteiten van mensen, zoals etniciteit, religie, gender of leven met een beperking. Dit leverde nieuwe inzichten op, leidde tot mooie, verdiepende gesprekken en zorgde ervoor dat collega's elkaar beter leerden kennen.

In onze partnerschappen werken we aan diversiteit en inclusie door met collega-organisaties, bijvoorbeeld met De Schrijverscentrale of het Nederlands Letterenfonds, te bespreken hoe we invulling geven aan de Code Diversiteit & Inclusie en wat we daarbij tegenkomen. Ook breiden ons netwerk uit met voor nieuwe partners die ook onze kijk op leesbevordering verbreden. Lees meer hierover in hoofdstuk 5 van het inhoudelijk jaarverslag.

Wij vinden het belangrijk dat iedereen onze informatie kan bekijken en gebruiken. Daarom besteedden wij veel aandacht aan de digitale toegankelijkheid van onze websites. Ook bij de vernieuwing van de corporate website lezen.nl was dit een belangrijk aandachtspunt. De procedure voor het verkrijgen van een Toegankelijkheidsverklaring voor de nieuwe website is in gang gezet. Zodra deze is verstrekt, zullen we deze op de website plaatsen en zullen we verwijzen naar het register op www.digitoegankelijk.nl.

Begin 2023 stelden we een externe vertrouwenspersoon op oproepbasis aan, die tevens voor het Letterenfonds en De Schrijverscentrale werkt. Deze is in 2023 niet ingeschakeld.

6.4. Raad van toezicht

De raad van toezicht bestaat uit ten minste drie en ten hoogste zeven leden. Met inachtneming van de Code Governance Cultuur en de Code Diversiteit & Inclusie wordt gestreefd naar een evenwichtige samenstelling (man-vrouwverhouding, culturele achtergrond en leeftijdsopbouw). Leden moeten onafhankelijk en kritisch kunnen opereren en een relevant netwerk en/of specifieke deskundigheid hebben op de volgende terreinen:

- (lokale) politiek/bestuur
- leesbevordering/literatuureducatie
- boekenvak/bibliotheekbranche
- (nieuwe) media
- juridische zaken
- personeelszaken
- onderwijs
- financiën/risicobeheersing/rapportage
- ondernemerschap/commercie/sponsoring en fondsenwerving
- werkgeverschap/management
- onderzoek

Op elk van deze gebieden is minimaal één lid deskundig. In de praktijk is er sprake van overlap.

In 2023 vonden er enkele wijzigingen plaats in de samenstelling van de raad van toezicht. Per 1 april traden de heer G. Dorleijn en mevrouw H. Mulder af. Per 1 oktober trad ook de heer B.J. Verkoren af.

Per 1 september trad de heer J. Smakman toe tot de raad van toezicht. Per 1 oktober werd mevrouw M. Schoenmakers lid van de raad van toezicht.

De auditcommissie werd tot 1 september gevormd door de heer B.J. Verkoren en de heer E. van Nispen tot Sevenaer. Per 1 september nam de heer Smakman de plaats van de heer Verkoren in als voorzitter van de auditcommissie. Deze commissie doet voorwerk voor het beoordelen van de financiële verslaglegging en van de projecten en risico's op het gebied van financiën, vastgoed, ICT en informatievoorziening, interne beheersing en compliance. Op al die gebieden adviseert zij de raad van toezicht.

Overzicht leden raad van toezicht eind 2023

	Datum aanstelling	Datum (beoogde) herbenoeming	Geplande datum aftreden
Mevrouw M.W.L. van Vroonhoven (voorzitter)	9 oktober 2020	9 oktober 2024	
De heer J. Smakman (voorzitter auditcommissie)	1 september 2023	1 september 2027	
De heer M. Asscher	1 juli 2020	1 juli 2024	
Mevrouw S. Kreuger	1 maart 2018	1 maart 2022	1 maart 2026
Mevrouw M. Schoenmakers	1 oktober 2023	1 oktober 2027	
De heer E. van Nispen tot Sevenaer	1 januari 2019	1 januari 2023	1 januari 2027

Vergaderingen

De raad van toezicht kwam in 2023 vier keer in reguliere vergaderingen bijeen. Eind december volgde nog een extra online vergadering. De meeste leden waren hierbij aanwezig. Alle voor de continuïteit van het werk van Stichting Lezen belangrijke ontwikkelingen en stukken zijn in deze vergaderingen besproken. Belangrijke onderwerpen tijdens de vergaderingen waren onder andere:

- werving nieuwe rvt-leden
- landelijke beleidsontwikkelingen
- cultural governance
- ontwikkelingen rond leesbevordering en leesbeleid, waaronder de extra middelen uit het Masterplan basisvaardigheden
- organisatieontwikkelingen
- financiële zaken
- personele zaken, waaronder diversiteit
- de nieuwe BIS-aanvraag 2025-2028

Aan het eind van het eerste halfjaar boog de raad zich over de prognoses voor het tweede halfjaar in relatie tot de begroting. De begroting 2024 werd voorbereidend besproken in de auditcommissie en door de raad van toezicht vastgesteld in november 2023. Daarnaast vond op diverse punten bilateraal overleg plaats.

De jaarlijkse beleidsmiddag werd gehouden in de bibliotheek Stadkamer in Zwolle, waar een medewerker van de bibliotheek een rondleiding en presentatie gaf over leesbevordering en de programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school* binnen de Zwolse aanpak 'Alle Zwolse kinderen lezen'.

Relevante (neven)functies leden raad van toezicht

Mevrouw M.W.L. (Merel) van Vroonhoven MBA, voorzitter

- Leraar
- Columnist (de Volkskrant)
- Raad van toezicht Het Nationale Theater

De heer dr. mr. M.W.B. (Maarten) Asscher

- Schrijver en vertaler
- Bestuur Stichting Praemium Erasmianum
- Voorzitter Stichting Frans Kellendonk Fonds
- Voorzitter Stichting Leerstoel Nederlands Klassiek Verbond

De heer E. (Eppo) Van Nispen tot Sevenaer

- Directeur Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid
- Voorzitter bestuur Netwerk Digitaal Erfgoed
- Bestuur Prins Claus Fonds
- OnderwijsAdviesRaad MIC Hogeschool van Amsterdam
- Bestuur Ridderschap van Gelderland
- Raad van advies UvA faculteit Geesteswetenschappen

Mevrouw M. (Marieke) Schoenmakers

- Interim directeur-bestuurder en strategisch adviseur
- Raad van Toezicht Het Cultuurfonds
- Trajectbegeleider Stichting voor Vluchteling-Studenten UAF

De heer J. (Jeroen) Smakman, voorzitter auditcommissie

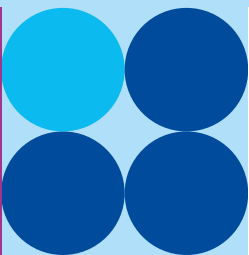
- Directeur Triodos Bank
- Raad van toezicht Bibliotheek IJmond Noord
- Raad van toezicht Stichting Landgoed De Reehorst
- Bestuur Triodos SICAV, Luxemburg

Mevrouw S. (Shay) Kreuger

- Journalist
- Radio-producer en presentator
- Documentairemaker
- Docent Hogeschool Rotterdam - RAC

©Stichting Lezen 2024
Ontwerp **Erikenik & Judith Schoffelen**

lezen.nl

lees je
nu lees
je later

